Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tematizování žen ve vybraných lživých ságách

Vivian Šefrna

Vedoucí práce: Mgr. Marie Novotná

Praha 2018 Studijní program: Studium humanitní vzdělanosti

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci zpracovala samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem také nevyužila k získání jiného nebo stejného titulu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v elektronické knihovně FHS UK a byla využita i jako studijní text.

V Praze dne 19.12.2017 Vivian Šefrna

Chtěla bych poděkovat Mgr. Marii Novotné za vedení této práce, cenné rady a podněty a v neposlední řadě také za velmi vstřícný přístup.

Abstrakt:

Tato práce se zabývá jedním z žánrů staroseverských ság, lživými ságami. Jejím cílem je zjistit, jak jsou ve vybraných lživých ságách tematizovány ženy, a to včetně nadpřirozených postav, jejichž důležitost v celkovém konceptu pojetí žen práce zdůrazňuje. Analýza byla prováděna tak, že byl hledán dominantní motiv, jak jsou ženy zobrazovány v konkrétních scénách, a to se zohledněním pozitivního, nebo negativního hodnocení z hlediska ságy. Nalezené motivy byly uspořádány do dvanácti kategorií, mezi nimiž pak byly analyzovány vzájemné vztahy a bylo tak popsáno tematizování žen ve vybraných lživých ságách. Zároveň se práce snaží revidovat některé obecné závěry o ženských postavách ve lživých ságách, zejména v souvislosti s jejich dovoleným jednáním.

Klíčová slova: lživé ságy, staroseverský, tematizování žen, obryně

Abstract:

This thesis examines one of the genres of the Old Norse sagas, the lying sagas. It is concerned with thematic analysis of women characters, including supernatural beings, in the selected sagas. The thesis argues about the important role of supernatural beings in the general conceptualization of women. Dominant motives in particular scenes depicting women, with taking into consideration positive or negative evaluation by the sagas, were analysed and divided into twelve categories. Further, the interrelations of the categories were analysed and a conceptualization of women in the selected sagas was described. The thesis also strives to revise certain general conclusions about women characters in the lying sagas, especially concerning their allowed behaviour.

Key words: lying sagas, Old Norse, conceptualization of women, giantessses

Obsah

1. Úvod

1.1. Historické a kulturní pozadí 8

1.2. Zdroje 10

2. Metodologie

2.1. Výzkumné otázky 12

2.2. Vysvětlení pojmů 13

2.3. Analytické postupy 14

2.4. Představení výzkumného vzorku 15

3. Analýza

3.1. Žena sexualizovaná 28

3.2. Žena zesměšňovaná jakožto neschopná 30

3.3. Žena krásná 32

3.4. Žena škaredá 36

3.5. Žena děsivá a nebezpečná 37

3.6. Žena zkrocená a podrobená 39

3.7. Žena zachránkyně a nápomocná 43

3.8. Žena čarodějka 48

3.9. Žena pyšná a panovačná 50

3.10. Žena moudrá 53

3.11. Žena prozíravá a obětavá 54

3.12. Žena svá vlastní 59

4. Interpretace a diskuze

4.1. Žena sexualizovaná 65

4.2. Žena zesměšňovaná jakožto neschopná 69

4.3. Žena krásná 71

4.4. Žena škaredá 75
4.5. Žena děsivá a nebezpečná 77
4.6. Žena zkrocená a podrobená 79
4.7. Žena zachránkyně a nápomocná 87
4.8. Žena čarodějka 90
4.9. Žena pyšná a panovačná 92
4.10. Žena moudrá 93
4.11. Žena prozíravá a obětavá 95
4.12. Žena svá vlastní 96

5. Zodpovězení výzkumných otázek a závěr

5.1. Jak jsou tematizovány ženy ve lživých ságách? 99
5.2. Jsou ve vybraných lživých ságách kladně hodnoceny pouze ženy, napomáhající svým jednáním mužskému hrdinovi? 104
5.3. Jaký vztah žen a mužů reflektují sexuální scény? 104
5.4. Závěr 105
Bibliografie 107

1. Úvod

1.1. Historické a kulturní pozadí

V době vikinské (800-1060) a nedlouho po ní pronikli Severané,[1] ať v míru jako obchodníci nebo se sekerou v ruce, dychtící po plenění a loupežení, úctyhodně daleko. Kromě Islandu se na několik století usadili v Grónsku a neúspěšně (vzhledem ke konfliktům s domorodci) se dokonce pokusili kolonizovat Severoamerický kontinent. Obchodovali s nomády za polárním kruhem, přes řeky v Rusi a Kaspické moře se dostali až do Bagdádu. Viděli jak Řím, tak na křížové výpravě i Jeruzalém.[2] Na konci 10. století byla velká část východní a střední Anglie pod jejich kontrolou.[3]

Island samotný jimi začal být osídlován od roku 870, a to kvůli neochotě norských svobodných sedláků být poddanými krále Haralda Krásnovlasého, který jejich území v Norsku ovládl.[4] Podle pověsti se velká část kolonizátorů nejprve stavila na Britských ostrovech, odkud si s sebou vzali ženy a otroky.[5] Že na tom může být něco pravdy, ukazují moderní genetické rozbory: 80 procent islandských mužů má mužské předky původem z Norska, 20 procent z Irska nebo Skotska. Naproti tomu pouze 37 procent ženské části populace bylo při osídlování původem z Norska, ale 63 procent z Britských ostrovů.[6] Nejprve byla islandská společnost bez jakékoli centrální autority, teprve roku 930 byl založen ústřední sněm, *Alping*, zajišťující zákonodárnou a soudní moc. Zákonopravce zde každý rok zákony přednášel, až do zimy roku 1117-1118, kdy byly zapsány.[7] Výkon rozsudku sněmu ale nepřináležel, o ten se musela postarat vítězná strana.[8] Sněm také rozhodl roku 999 nebo 1000 o přijetí křesťanské víry, což bylo motivováno snahou o omezení rozkolů, které nastávaly mezi stoupenci původního pohanského náboženství a nové křesťanské víry.[9] Přijetí ovšem nebylo bez kompromisů: pojídání koňského masa, pohazování nemluvňat a obětování pohanským božstvům v soukromí bylo stále povoleno.[10]

V nezávislém společenství, kde soupeřily o moc místní silné rody, pak ale začal získávat moc norský král. Politická elita Islandu měla stále silnější vazby na norskou aristokracii a od roku 1262 do roku 1264 postupně souhlasili Islanďané s placením daní Norům. Byly otevřeny nové úřady a celá společnost se více hierarchizovala; vrcholem byla služba králi.[11] Ideál muže

[1] Tento pojem používám pro původem germánské obyvatelstvo tehdejší Skandinávie.
[2] Barraclough, E. L. *Beyond the Northlands: Viking Voyages and the Old Norse sagas*. Oxford: Oxford University, 2016, s. 21. ISBN 978-0-19-870124-8
[3] Barraclough, *Beyond the Northlands*, s. 9.
[4] *Staroislandské ságy*. Přeložil Heger, L. Brno: Garamond, 2015, s. 9. ISBN 978-80-7407-284-0
[5] Barraclough, *Beyond the Northlands*, s. 25.
[6] Barraclough, *Beyond the Northlands*, s. 25.
[7] Barraclough, *Beyond the Northlands*, s. 27.
[8] Arnórsdóttir, Agnes S. *Property and Virginity: The Christianization of Marriage in Medieval Iceland 1200-1400*. Århus N: Aarhus University, 2010, s. 45. ISBN 978-87-7934-205-7
[9] *Staroislandské ságy*, s. 10.
[10] Borovsky, Z. Never in Public: Women and Performance in Old Norse Literature. *Journal of American Folklore*, 1999, roč. 112, č. 443, s. 14.
[11] Bagerius, H. Romance and Violence: Aristocratic Sexuality in Late Medieval Iceland. *Mirator*, 2013, roč. 14, č. 2, s. 79.

jakožto drsného, impulzivního bojovníka nahrazuje aristokrat s vybranými způsoby, reprezentující králův majestát. Musel se umět ovládat, a to nejen v tasení meče, ale i ve věcech milostných, a odolávat, když ho žena svádí. Chování, které bylo dříve u mužů známkou slabosti, jim bylo dovoleno, a naopak to, kterým se muži dříve definovali, si museli buď zcela odpustit, nebo jej alespoň značně přizpůsobit.[12] Ústředním bodem, vytvářejícím hodnotu člověka, byl pojem cti, který se ovšem velmi lišil od naší představy cti, potažmo spravedlnosti nebo rovnosti.[13] Nebylo považováno za nic špatného, že soudní při vyhrál ten silnější[14] a vyzrát na někoho lstí bylo naprosto v pořádku.[15] Čest ovšem také nebyla nikomu připisována automaticky, v případě absence nežádoucího jednání, ale musela být získána a zároveň udržována vykonáváním žádoucích činů: vystavováním na odiv své odvahy, velkorysosti, pohostinnosti a tak dále.[16] Z toho důvodu byly soutěživost a porovnávání individuálních zásluh pro pozdně středověký Island typické.[17] Nakonec bylo třeba vždy hájit svou čest soudní pří, jakmile ji někdo svým jednáním pošpinil.[18]

Uvedená charakteristika se ovšem zabývala tou nejviditelnější, to znamená veřejnou, a tedy mužskou sférou, protože zde ženy žádnou jasně vymezenou funkci neměly: aktivní účast na shromážděních, vytváření legislativy, krevní msta[19], cestování a obchod byly vymezeny mužům.[20] Podle indicií z dobového islandského zákoníku je sice možné, že neprovdaná dcera muže bez synů, bratrů a otce mohla v případě jak požadování, tak i placení pokuty za zabití mít funkci syna,[21] Jinak byla ale žena odkázána do domácí sféry a symbolem její moci byl svazek klíčů, visící u pasu.[22] Ženy mohly ovšem získat vliv prostřednictvím svých manželů, a nebo některé z nich potom, co se staly vdovami.[23]

Jaký tedy byl život žen na středověkém Islandu? Dle Jochens[24] měly ve svém soukromém životě určitá práva, ale také omezení. Nemohly sice odmítnout nápadníka, ale mohly iniciovat rozvod. Jako vdovy si podržely majetek, který byl po nich dále děděn. Měly zřejmě méně volného času než muži, ale možná lepší pocit z toho, že zajišťují rodině jídlo a ošacení. Nejviditelnější příklad jejich nerovného postavení se však týká mužské sexuální agrese: za

[12] Bagerius, Romance and Violence, s. 94-95.
[13] *Staroislandské ságy*, s. 13.
[14] *Staroislandské ságy*, s. 13.
[15] Doová, L. „*Odějme Tóra v nevěsty úbor!*“ O genderových stereotypech severské společnosti v době Vikingské éry. *Theatrum historiae*, 2009, roč. 5, s. 211.
[16] Bauman, R. Performance and Honor in 13th-Century Iceland. *The Journal of American Folklore*, 1986, roč. 99, č. 392, s. 142.
[17] Bauman, Performance and Honor, s. 143.
[18] Bauman, Performance and Honor, s. 145.
[19] Dle Borovsky se ženy mohly podílet na aktu krevní msty podněcováním mužů k pomstě, ze soukromé sféry tedy mohly ovlivňovat veřejnou. Viz Borovsky, Never in Public, s. 17. Jestli ovšem žena – podněcovatelka byla reálným obrazem tehdejší společnosti je dosti zpochybňováno. Viz Clark, D. *Gender, Violence, and the Past in Eda and Saga*. Oxford: Oxford University, 2012, s.144, ISBN 978-0-19-965430-7 nebo Jochens, J. Old Norse Sources on Women. In: Rosenthal, J. (ed.) *Medieval Women and the Sources of Medieval History*. London: University of Georgia, 1990, s. 173. ISBN 978-0820312266
[20] Friðriksdóttir, Jóhanna K. *Women In Old Norse Literature: Bodies, Words, and Power*. New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2013, s. 10. ISBN 978-0-230-12042-6
[21] Borovsky, Never in Public, s. 12-13.
[22] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 10.
[23] Magnúsdóttir, Auður G. Women and Sexual Politics. In: Brink, S. a Price, N. (ed.) *The Viking World*, London and New York: Routledge, 2011, s. 41. 978-0415692625
[24] Jochens, J. *Women in Old Norse Society*. New York: Cornell University, 1995. ISBN 0-8014-8520-7

poškozené nebyly považovány samy ženy, nýbrž jejich mužští příbuzní, kteří místo nich obdrželi finanční odškodnění (pokud nebyla na pachateli vykonána msta).[25] Jochens také poukazuje na silnou misogynii již pohanského původu, která vlivem křesťanství ještě sílila a islandské kleriky, svalující vinu na své milenky v případě porušení celibátu s ještě větší vehementností než jejich kontinentální kolegové.[26]

1.2. Zdroje

Texty psané ve staroseverštině, původem především z Islandu, tvoří společně s latinskou literaturou nedílnou součást historických evropských písemností. Díla předávaná původně pouze orálně začala být ve 12. století zapisována[27]. Kromě skaldské poezie, hrdinských písní a příběhů z pohanské mytologie se jedná o ságy, které je možno rozdělit do několika kategorií:[28]

1. Královské ságy (konungasǫgur). Popisují svět králů a jiných význačných osobností kolem královských dvorů. Liší se od ostatních děl i literárním stylem, neboť nebyly určeny pro běžné publikum, ale pouze pro vládnoucí skupiny na Islandu a v Norsku. Jedná se o poměrně homogenní soubor textů.

2. Ságy o Islanďanech neboli rodové ságy (Íslendingasǫgur). Vypravují příběhy osídlovatelů Islandu a jejich následovníků, děj se odehrává až na výjimky na Islandu. Zaměřují se obvykle buď na jednu postavu, nebo sledují několik generací. Důležitými motivy jsou spory mezi rodinami a sousedy, často vrcholící krvavým střetnutím. Zde hraje důležitou roli postava ženy podněcující muže k pomstě.

3. Ságy o současnosti (samtídarsǫgur), pojednávají o bojích o moc mezi rody ve 12. a 13. století, tedy v době, kdy byly zapisovány. Jejich účelem bylo i legitimizovat uchopenou moc. Jako dílčí žánr sem můžeme řadit také ságy o biskupech (Biskupa sǫgur).[29]

4. Ságy o dávnověku (fornaldarsǫgur). Vztahují se k ještě dávnější minulosti – legendární doba před osídlením Islandu. Jejich hrdinové mají často nadpřirozené schopnosti. Jsou to vikingové cestující do dalekých končin, aby si získali věčnou slávu, k čemuž je třeba dobývat země, bojovat s příšerami a získávat urozené panny. Mezi ženskými hrdinkami najdeme moudré a mírumilovné královny, obryně, ale také ženy – válečnice s nejasným genderem. Časté zaobírání se ideály cti, hrdinství, královské autority a vztahu mezi hrdinou a králem naznačuje původní určení pro vládnoucí elity. Publikum však nakonec zřejmě bylo všech vrstev společnosti, jelikož často obsahují výchovné sdělení o morálce a ideálním sociálním chování.

5. Rytířské ságy (riddarasǫgur). Vycházejí z frankofonní dvorské literatury. Jedná se buď o přímé překlady, nebo jsou vytvářeny na základě převzatých témat a zápletek. Překlady, a tedy vznik rytířských ság, inicioval norský král Hákon Hákonarson (1217-63), jehož cílem bylo

[25] Jochens, *Women in Old Norse Society*, s. 162-163.
[26] Jochens, *Women in Old Norse Society*, s. 164.
[27] *Lživé ságy starého severu*. Přeložili Starý, J. aj. Praha: Herrmann & synové, 2015, s. 307. ISBN 978-80-8754-41-3
[28] Rozdělení zpracováno, pokud nejsou uvedeny jiné citace, dle: Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 3-5.
[29] Jochens, *Women in Old Norse Society*, s. 77.

vychovávat tak aristokracii k osvojení si feudální ideologie. Hrdinové jsou rytíři na své cestě za slávou, majetkem a samozřejmě také vznešenou nevěstou. Právě zde se setkáváme s motivem panenské[30] královny (*meykonung*), což je žena, mající naprosto stejnou funkci vládce země jako král.

Rytířské ságy můžeme ještě rozdělit na primární, kam řadíme přímé překlady francouzské, anglicko-normanské a latinské literatury, mající původ v Norsku a sekundární, které vznikly na Islandu jako originální díla s využitím témat a zápletek z primárních překladů.[31] Primární rytířské ságy jsou dílem kleriků na královském dvoře Hákona Hákonarsona. Byly při překladu přizpůsobeny staroseverskému publiku, tak aby pro něj byly srozumitelné a zároveň je důvodné se domnívat, že musely být v souladu královými zájmy a jeho ideologií.[32] Původně tak byly určeny pro královský dvůr, ale postupem času si našly publikum i mimo aristokracii. Co se týče jejich účelu, Podolská ve své diplomové práci uvádí tři teorie:[33] podle první měly příkladem svých hrdinů publikum vychovávat a nabádat jej k napodobování jejich chování. Podle druhé teorie byly psány pouze pro pobavení, a měly tedy stejný účel jako sekundární rytířské ságy, neboť chování hrdinů v některých ságách rozhodně nemohlo být považováno za žádoucí (například cizoložství) a části obsahující popisy dvorních rituálů byly také při překladu příliš zkráceny. Dle třetí teorie nemělo být chování hrdiny přijímáno nekriticky, ale mělo o něm být přemýšleno. Ságy ovšem měly skýtat návod ohledně chování ve specifických situacích, například jak pozdravit panovníka, nebo propagovat účast v turnajích a podobně.

U sekundárních rytířských ság Podolská uvádí, že jsou většinou badatelů považovány za čistě únikovou literaturu, stejně jako pozdní Ságy o dávnověku.[34] Na druhou existují i teorie, které o nich uvažují ve spojitosti s primárními rytířskými ságami v tom smyslu, že byly také určeny původně pro aristokracii, a měly ji tudíž podporovat v uvědomění si její odlišnosti a výlučnosti v porovnání s běžným lidem. Část sekundárních rytířských ság tvoří společně s částí pozdních ság o dávnověku (které nejsou postaveny na skandinávské hrdinské tradici) žánr, nazývaný ságy lživé, neboť je obtížné je od sebe rozlišit.[35] Kvůli svým častým explicitně sexuálním motivům však byly lživé ságy považovány za díla nemravná a bez valné hodnoty, a z tohoto důvodu se jim až do doby velmi nedávné nedostalo žádného zájmu badatelů.[36] V současnosti začínají být naopak velmi ceněna jakožto jedinečná cesta k pochopení společenského uspořádání a také představ a očekávání lidí své doby.[37] Právě tematizace žen ve vybraných lživých ságách bude předmětem mé analýzy.

[30] Panenství zde mělo zásadní důležitost, jak bude vysvětleno později v části 4.6. Žena zkrocená a podrobená.
[31] Podolská, M. *Riddarasǫgur: the Change of the Old Norse Concept of Saga?* Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří Starý, s. 15-23.
[32] Podolská, *Riddarasǫgur*, s. 17.
[33] Podolská, *Riddarasǫgur*, s. 18-19.
[34] Podolská, *Riddarasǫgur*, s. 20-21.
[35] Podolská, *Riddarasǫgur*, s. 23.
[36] *Lživé ságy*, s. 8.
[37] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 6.

2. Metodologie

2.1. Výzkumné otázky

Rozhodla jsem se doplnit v otázce pojetí ženy neprobádanou oblast lživých ság, a udělat tak jakousi paralelu k výzkumu Michaely Plavjanikové, která provedla analýzu pojetí žen ve čtyřech rodových ságách ve své bakalářské práci.[38] Zároveň se ale chci vydat v analýze naprosto jinou cestou, a to soustředit se vždy na konkrétní situaci a hledat dominantní motiv, jak je žena na jednotlivých místech tematizována a nepoužívat předem stanovené kategorie, vytvořené například podle sociálního postavení. Jedna postava se tedy může vyskytovat ve více kategoriích, u kterých se také budu snažit nacházet určitý vzájemný vztah. Zároveň bych chtěla rozvést a případně revidovat některé obecné závěry týkající se ženských postav, učiněné na základě ať už mnou analyzovaných nebo jiných ság.

Jóhanna Katrín Friðriksdóttir vypracovala velmi důkladnou kategorizaci ženských postav v ságách, rozdělenou podle dominantní funkce, kterou postavy v sáze mají.[39] Jedná se o ženy podněcovatelky k pomstě a rádkyně, ženy praktikující magii, ženy jakožto příšery, aristokratky, a nakonec žena – vladař. Zjistila, že pro každý žánr je přitom typická pouze jedna až dvě kategorie. Výsledky svého výzkumu budu ponejvíce porovnávat právě s její prací.

Markéta Podolská[40] se zabývala ve své diplomové práci i ženskými postavami ve lživých ságách, brala ovšem v úvahu, zřejmě vzhledem k tématu práce, pouze aristokratky[41] a soustředila se na přímou charakteristiku postavy vypravěčem, což byla vždy ženská krása.[42] Veškerými ne-lidskými postavami, které jsou ve lživých ságách velmi časté, se tedy nijak nezabývala. Já jsem se rozhodla pro analýzu všech ženských postav, včetně nadpřirozených, neboť jedině tak je možno získat komplexní obraz pojetí žen.[43] Základní a první výzkumná otázka tedy bude:

Jak jsou tematizovány ženy ve vybraných lživých ságách?

Kress argumentuje, že staroseverská literatura je primárně o silných ženách, protestujících proti útlaku ze strany mužů a odmítajících se mu podrobit.[44] Tyto díla nabourávají mužskou moc i přesto, že ženy ve svém snažení o svobodu nejsou úspěšné, neboť ukazují boj mužů se silnými

[38] Plavjaniková, M. *Pojetí ženy ve vybraných islandských rodových ságách*. Praha, 2014. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta Humanitních studií. Vedoucí práce Marie Novotná.
[39] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*.
[40] Podolská, *Riddarasǫgur*.
[41] Výjimkou by mohla být postava Lúðy, která nejprve vystupuje jako aristokratka, ale její bratr byl þurs a ona sama ve skutečnosti flagð. Viz Schulz, K. *Riesen: Von Wissenshütern und Wildnisbewohnern in Edda und Saga*. Heidelberg: Winter, 2004, s. 164-165. ISBN 3-8253-1570-3. Tato postava bude předmětem mé analýzy.
[42] Podolská, *Riddarasǫgur*, s. 77-78.
[43] Viz Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 60-62.
[44] Kress, H. Taming the Shrew: The Rise of Patriarchy and the Subordination of the Feminine in Old Norse Literature. In: Anderson, Sarah M. a Swenson, Karen. (ed.) *Cold Counsel: women in Old Norse literature and mythology: a collection of essays*. New York: Routledge, 2002, s. 91. ISBN 978-0815319665

ženami a utiskování žen muži.[45] Jóhanna Katrín Friðriksdóttir dále uvádí, že „[…] ženy mohou být moudré, nezávislé a důvtipné a jsou pro to často obdivovány, pod podmínkou, že jejich jednání prospívá mužskému hrdinovi, a neohrožuje ve vyprávění jeho maskulinní nadřazenost, co se týče fyzické síly, schopností a odvahy.“[46] Druhou otázkou tak bude, jestli:

Jsou ve vybraných lživých ságách kladně hodnoceny pouze ženy, napomáhající svým jednáním mužskému hrdinovi?

Aðalheiður Guðmundsdóttir uvádí ve svém článku[47] příklady scén se sexuální tématikou z několika ság, včetně Ságy o Bósim a Herrauðovi, která bude také předmětem mé analýzy, a argumentuje, že jejich interpretace vzhledem k postoji k sexuálnímu styku může být sice různá, „všechny však zdůrazňují podřízenost žen, což ukazuje, v širším smyslu, na patriarchální světonázor v ságách.“[48] Vzhledem k tomu si kladu třetí a poslední otázku:

Jaký vztah žen a mužů reflektují sexuální scény?

2.2. Vysvětlení pojmů

Charakteristiky následujících postav z analyzovaných ság jsou zpracovány dle Katjy Schulz.[49] I když se zdá, že tyto termíny nejsou ve staroseverské literatuře vždy striktně rozlišovány, přesto je možné vysledovat vlastnosti typické převážně pro jeden z nich:

Obr/obryně (jǫtunn) – nejneutrálnější kategorie, může mít jak negativní vlastnosti, tak i pozitivní, s lidem přátelskou povahou. Velký vzrůst je charakteristický, ostatní postavy ale mohou mít (a často mají) také nadlidskou velikost.

Þurs/Þursyně – k hrdinům nepřátelští a zlí, s lidmi nevycházejí dobře. Někdy je s nimi spojována hloupost, na druhou stranu můžou i znát budoucnost.

Troll/trollyně (trǫll/trollkona) – nejčastější výraz, označující velké (vzrůstem) bytosti, někdy ale i lidské postavy nebo zvířata; většinou zlí, silní a mocní. Můžou ovládat magii a mít schopnost měnit podobu. Používá se také v ustálených výrazech, např. „aby tě trollové vzali“[50]

[45] Kress, Taming the Shrew, s. 91.
[46] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 28-29. Všechny překlady jsou mé vlastní, pokud není uvedeno jinak. V originále: „[…] women are allowed to be wise, independent, and resourceful, and they are often admired for it, on the condition that their agency benefit the male protagonist and not negate his masculine supremacy in terms of physical strength, prowess, and courage in the narrative.”
[47] Guðmundsdóttir, Aðalheiður. “How Do You Know if it is Love or Lust?” On Gender, Status, and Violence in Old Norse Literature. *Interfaces*, 2016, s. 189-209.
[48] Guðmundsdóttir, How Do You Know, s. 201. V originále: „All of them, however, highlight the subjugation of women, which reflects, in a broader sense, the patriarchal world-view of the sagas.“
[49] Schulz, *Riesen*, s. 29-46.
[50] Schulz, *Riesen*, s. 45. V originále: „Trolle sollen dich holen“ (trǫll hafi þik).

nebo v přirovnáních „muž, […] velký jako troll.“[51] Zároveň tento pojem vyjadřuje až nelidskou velikost, např. „tak velký troll, že se sním nikdo nemohl měřit,“[52] a to i u žen.

Finngálkn – obrovitá bytost s horní polovinou těla lidskou a dolní zvířecí, se silným ocasem a drápy. Děsivě zde působí nejen nadlidská velikost, ale i (z části) zvířecí podoba.[53] Kromě ohromných drápů je i její ocas takových rozměrů, že s ním může zabíjet lidi i zvířata, a dokonce i draky.[54]

Flagð – většinou znamená bytost s lidskou podobou, ale nadlidskou silou, případně i velikostí, zlou, agresivní a způsobující újmu.[55]

Gender – „společensky utvářené postoje a modely chování, obvykle dichotomicky dělené na mužské a ženské.“[56] Feminita pak představuje část spojovanou s ženami, maskulinita s muži.

Patriarchát – „pohlavně-genderový systém, v němž muži zaujímají vůči ženám nadřazené postavení a mužské vlastnosti a činnosti jsou ceněny výše než ženské.“[57]

2.3. Analytické postupy

Při analýze vybraných literárních děl budu vycházet z metody zakotvené teorie dle Anselma Strausse a Juliet Corbinové.[58] Nejprve využiji otevřené kódování: tematizováním žen v určité situaci budu přiřazovat odpovídající představy, a ty seskupovat do kategorií.[59] Pomocí axiálního kódování pak budu hledat vztahy mezi kategoriemi.[60] Selektivním kódováním nakonec vyberu jednu centrální kategorii, kterou uvedu do vztahu k ostatním kategoriím a popíšu tematizování žen ve vybraných lživých ságách.[61]

[51] Schulz, *Riesen*, s. 45. V originále: „ein Mann, […] groß wie ein Troll“.
[52] Schulz, *Riesen*, s. 46. V originále: „ein so großer Troll, daß niemand ihm widerstehen kann“.
[53] Schulz, *Riesen*, s. 138.
[54] Schulz, *Riesen*, s. 154.
[55] Schulz, *Riesen*, s. 47.
[56] Renzetti, C. M. a Curran, D. J. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003, s. 58. ISBN 80-246-0525-2
[57] Renzetti, *Ženy, muži a společnost*, s. 58.
[58] Strauss, A. & Corbinová, J. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X
[59] Strauss, *Základy kvalitativního výzkumu*, s. 42-52.
[60] Strauss, *Základy kvalitativního výzkumu*, s. 70-85.
[61] Strauss, *Základy kvalitativního výzkumu*, s. 86-105.

2.4. Představení výzkumného vzorku

Žánr

Lživé ságy představují poměrně neprobádaný žánr staroseverských ság. Jejich zvláštností v porovnání s ostatními žánry je, že se „od jakékoliv pravdivosti okatě distancují.“[62] Nejprve se inspirují v ságách o dávnověku, ale na rozdíl od nich nekončí tragicky, nýbrž happy-endem,[63] a tvoří tak část pozdních ság o dávnověku.[64] Zároveň představují první skutečně fiktivní literaturu ve Skandinávii, neboť jsou „výplodem čiré invence svých bezejmenných autorů,“[65] v kontrastu se ságami o dávnověku, stavějícími na ústně tradovaných příbězích, nebo ságách, snažících se o (alespoň na pohled) pravdivý zápis minulosti a současnosti. Typické jsou pro ně magické objekty a děj, odehrávající se v exotických oblastech, nebo postavy z nich přicházející; tomu odpovídá i časté používání cizokrajných jmen.[66] Rytířské ságy, které do Skandinávie přišly ve třináctém století, představují další zdroj inspirace pro lživé ságy, které pak tvoří část sekundárních rytířských ság.[67]

Zároveň ale lživé ságy braly inspiraci z celé staroseverské literatury i z děl latinských, řeckých a byzantských, ale také z arabských, indických, irských, staroanglických, starofrancouzských a staroněmeckých.[68] Původní motivy jsou ovšem málokdy přebírány jen tak, nýbrž jsou často parodovány.[69] Starý pak uvádí, že pro lživé ságy jsou typická opakující se stále stejná témata, šablony a literární klišé, jako je hledání nevěsty, boj s nežádoucími nápadníky a různými příšerami, panenské královny, odmítající sňatek, a nakonec happy-end s mnoha svatbami.[70] Velký rozdíl oproti klasickým ságám je v práci s časem: namísto přísně chronologického postupu se ve lživých ságách často setkáme s tím, že postavy vyprávějí příběhy o své minulosti, a tak někdy zjistíme pravdu až ke konci příběhu.[71]

Tím nejvýznamnějším znakem lživých ság je ovšem ironie a parodie: ságy zesměšňují rytířské a křesťanské ideály, a dokonce „Destruují každou myslitelnou morálku, samy žádnou nemajíce,“[72] naprosto stejně, jako se vysmívají stávajícím literárním formám, ale nikterak se nesnaží je nahradit nějakými jinými.[73] Důvod pro značnou popularitu takového žánru vidí Starý v bouřlivých společenských změnách ve dvanáctém a třináctém století; jedním způsobem jak se s nimi vyrovnat, bylo rezignovat na hledání lidské podstaty, smyslu člověka a cílů pozemského snažení.[74] Dále uvádí: „A těžko bychom našli lepšího zástupce tohoto směru než

[62] *Lživé ságy*, s. 308.
[63] *Lživé ságy*, s. 313.
[64] Podolská, *Riddarasǫgur*, s. 23.
[65] *Lživé ságy*, s. 313.
[66] *Lživé ságy*, s. 313.
[67] Podolská, *Riddarasǫgur*, s. 20.
[68] *Lživé ságy*, s. 317.
[69] *Lživé ságy*, s. 319.
[70] *Lživé ságy*, s. 321.
[71] *Lživé ságy*, s. 322.
[72] *Lživé ságy*, s. 329.
[73] *Lživé ságy*, s. 328-329.
[74] *Lživé ságy*, s. 332-333.

lživé ságy, prosté jakékoliv morálky a lhostejné i k těm nejzákladnějším lidským citům. Díla, jejichž cílem není nic jiného než bavit.“[75]

Vlastní vzorek a limity výzkumu

Do výzkumného vzorku jsem zařadila všechny lživé ságy doposud přeložené do češtiny: Ságu o Egilovi a Ásmundovi, Ságu o Jarlmannovi a Hermannovi, Ságu o Álim Flekovi, Ságu o Sǫrlim Silném, Ságu o Hjálmþérovi a Qlvim, Ságu o Hálfdanu Eysteinssonovi, Ságu o Sigurðovi Mlčenlivém, Ságu o Vilmundu Mimoňovi a Ságu o Bósim a Herrauðovi. Je důvodné se domnívat, že ságy byly pro překlad vybrány na základě schopnosti reprezentovat celek lživých ság vzhledem k motivům, postavám a zápletkám.[76] Zároveň je možno se spolehnout na kvalitu překladatelské práce našich předních odbornic a odborníků. Jsem si ovšem vědoma, že i přesto je moje analýza limitována nevycházením z originálních děl, i když někde pracuji i s pojmy ve staroseverštině. Ve všech ságách ve vzorku vystupují ženské postavy.

Stručné shrnutí relevantního děje jednotlivých ság

Sága o Egilovi a Ásmundovi[77]

Král Hertrygg má dvě dcery, Bekkhild a Brynhild. Starší Brynhild unese při sběru oříšků v lese ušák[78]. Bekkhyld si zase odnese gryf. Král pak vyhlásí, že ten, kdo zachrání jeho dcery, „dostane jednu z nich za ženu a k tomu třetinu království.“[79]

Ke králi Hertryggovi připluje Ásmund, vracející se z vikingské výpravy, a chce u něj se svou posádkou přečkat zimu. Král souhlasí, neboť se mu Ásmund velmi zamlouvá. Měsíc nato začne v králově říši plenit jednoruký Egil a Ásmund se nabídne, že králi pomůže. Když se Ásmund s Egilem setkají, Egil navrhne, aby se utkali jen oni dva a své muže ušetřili. Po dlouhém a vyrovnaném boji nakonec Ásmund Egila přemůže, ale daruje mu život a stanou se pobratimy a obránci královy země.

Král znovu vyhlásí odměnu za nalezení svých dcer a oba pobratimové se je vydají hledat. Na cestě se setkají se Skinnefjou. Ásmund jí dá zlatý prsten a chce, aby je zavedla ke své matce, Arinnefje. Skinnefja se zdráhá si prsten vzít, ale nakonec je ke své matce zavede. Tam pak Ásmund a Egil vyprávějí své životní příběhy: Egil jednou uviděl, jak se obr přetahuje o zlatý prsten s þursyní, která již ztrácí síly. Egil se na obra vrhne, ale obr mu usekne ruku v zápěstí a Egil musí utéct do lesa. Tam skřetímu dítěti daruje zlatý prsten, a jeho otec mu za to přiková meč přímo k pahýlu ruky. Také Arinnefja vypravuje svůj příběh: Její rodiče zemřeli a sestry

[75] *Lživé ságy*, s. 333.
[76] To potvrzuje i autor doslovu k přeloženým ságám: „Při výběru lživých ság, zařazených do tohoto souboru jsme se řídili pravidlem co možná největší pestrosti […].“ Viz *Lživé ságy*, s. 326.
[77] *Lživé ságy*, s. 13-38.
[78] Obrovské zvíře podobné psu s ušima až na zem. Viz *Lživé ságy*, s. 13.
[79] *Lživé ságy*, s. 13-14.

s ní tak špatně zacházely, že prosila Þóra, aby to mezi nimi urovnal. Þór pak spí každou noc s jednou sestrou; ostatní na ni vždy žárlí, a ráno ji zabijí. Poslední zůstala Arinnefja se Skinnefjou jakožto důsledkem. Arinnefju ale „postihla taj neodbytná chlípnost,“[80] že zatoužila po králi Hringovi a odjela za ním. Ten se ale právě ženil s Ingibjǫrg a Arinnefja ničeho nedosáhla, naopak se vše obrátilo proti ní a dostala od Ingibjǫrg co proto. Ještě se musela za trest vypravit do podsvětí a přinést tři klenoty. Jeden se jí podařilo koupit, druhý vykoupila krutou rvačkou, ze které vyšla dosti zmrzačená. Pak potkala Óðina, jehož po jejím spatření přepadla chlípnost a ulehl s ní. Óðin pak trval na tom, že pokud chce získat poslední klenot, musí proskočit ohněm. Arinnefja neměla jinou možnost a oheň jí spálil všechnu kůži.

Arinnefja pak pobratimům prozradí, že za únosem princezen stojí její dva příbuzní, které nemá příliš v lásce, bratři Gaut a Hildi. Pak ještě Egilovi ukáže jeho ruku, o kterou přišel v souboji s obrem, Arinnefjiným bratrem. Arinnefja se mu dá poznat jako ona þursyně a nechá Egilovi přirůst ruku zpátky. Nakonec jim začne radit, jak unesené princezny osvobodit.

Pobratimové získají pomocí Arinnefjina kouzelného zrcadla podobu trollů, a tak mohou společně s Arinnefjou na svatbu, kterou si chystají obři s unesenými princeznami. Obři nemají žádné podezření, opijí se, a pobratimové je společně se zákonopravcem Skrǫggem, se kterým se Arinnefja již předem domluvila, a také za pomoci Skinnefji, všechny přemůžou.

Král Tryggvi se z návratu svých dcer velmi raduje a hodlá splnit svůj slib. Obě princezny také s radostí souhlasí, a tak se plánují svatby. Arinnefja se tak setká s Egilovou matkou Ingibjǫrg a obě ženy se nakonec smíří.

Sága o Jarlmannovi a Hermannovi[81]

Král Vilhjálm má syna Hermanna a dceru Herborg. Hermanna pošle na vychování ke svému jarlu Roðgeirovi, kde uzavře pobratimství s jarlovým synem Jarlmannem. Král Vilhjálm zemře a Hermann místo něj nastoupí na trůn s Jarlmannem jako svou pravou rukou.

Jarlmann králi vytýká, že ještě nemá ženu a doporučuje mu pannu Ríkilát. Hermann souhlasí, aby se o ni Jarlmann jeho jménem šel ucházet. Před odjezdem dostane od královy sestry Herborg kouzelný prsten, který má Ríkilát nasadit na prst, a zajistit tak úspěch své cesty.

Jarlmann dorazí do Miklagarðu a když jde Ríkilát s doprovodem do kostela, předstírá nemocného a vrhne se jí k nohám. Ríkilát jej nechá odvést do domu pro nemocné a odpoledne se na něj přijde podívat. Jarlmann jí nakonec sdělí účel své cesty a Ríkilát jej nechá pobývat ve svém paláci, zatímco se bude rozmýšlet. Pak Jarlmann chce odjet a přemluví Ríkilát, aby si navzájem vyměnili své prsteny. Nasadí Ríkilát kouzelný prsten od Herborg a drží jej, dokud se nezahřeje, jak mu Herborg poradila.

Než Jarlmann stihne odjet, přijede se o Ríkilát ucházet Ermanus a vyhrožuje válkou. Jarlmann jej porazí, a protože na Ríkilát již působí moc prstenu, souhlasí se sňatkem s králem Hermannem. K Hermannovi zase přijede Rómanus a také hrozí válkou, pokud nedostane jeho sestru Herborg. Hermann se mu ale postaví a zabije ho.

[80] *Lživé ságy*, s. 28.
[81] *Lživé ságy*, s. 41-72.

Pak se vrátí Jarlmann s Ríkilát; král je její krásou nadšen a slaví se svatba. Zanedlouho je ale král velmi smutný a Jarlamann se jej ptá po příčině. Hermann mu popravdě řekne o svých obavách, že mu Jarlmann Ríkilát svede. Jarlmann je rozhořčen a rozhodne se vrátit zpět do své země; král je spokojen a zase veselý jako dříve.

Zanedlouho přijde k jeho dvoru dvanáct mužů v kápích, říkající si zakuklenci, a nabídnou králi své služby jako kameníci. Král jim tedy nakáže postavit novou síň. Všichni, včetně krále, z nich byli nadšeni, až na Ríkilát. Síň je překrásná a král prokáže zakuklencům čest tím, že je nechá roznášet pití na své svatbě. Všichni hosté se opijí a usnou; ráno pak zjistí, že zakuklenci jsou pryč a s nimi i Ríkilát a všechny královy poklady. To krále naprosto zdrtí, a přestane dbát o svou říši. Herborg požádá Jarlmanna, aby se vrátil, a jejímu bratrovi pomohl. Jarlmann se s králem smíří a vydá se Ríkilát hledat.

Připluje k městu Pampilónia, kde vládne král Rúdent. Jarlmann si získá jeho důvěru, a když zjistí, že král chystá svou svatbu s Ríkilát, lstí jej přiměje, aby mu král svou snoubenku ukázal. Tu ovšem střeží králova nevlastní sestra Þorbjǫrg v hoře Baldak a jedinou možností, jak ji vidět je uspořádat Miklagarðské hry. Tam se Jarlmann s Ríkilát opravdu setká a napadne ho krále zabít a Ríkilát ovobodit. Ríkilát ale odhadne, co má v plánu, a dá mu znamení, aby to nedělal.

Jarlmann pak později před králem předstírá, že se do jeho sestry Þorbjǫrg zamiloval a chce se sní oženit. Král jej od takového nápadu zrazuje, ale Jarlmann si nedá říct. Þorbjǫrg souhlasí, a plánuje se svatba. Přijede i Hermann s vojskem, kterého Jarlmann vydává za svého bratra a přesvědčí krále, že mu chtějí oba sloužit. O svatební noci pak krále Rúdenta a jeho sestru zabijí a i s Ríkilát uprchnou. Jarlmannovi pak dá Hermann za ženu svou sestru Herborg.

Sága o Álim Flekovi[82]

Anglický král Ríkarð přikáže své manželce, královně Sólbjǫrt, jejich syna po narození pohodit, neboť předvídá, že by jej čekal těžký osud. Nalezne ho však muž Gunni, bydlící nedaleko a společně se svou ženou Hild chlapce vychovají. Když je Álimu osm let, pozná v něm král svého syna a přijme jej k sobě. Jednou je ale Áli sám venku a služebná Černozubka ho prokleje, aby se stal manželem její sestry, trollyně Noci. Áli Černozubku na oplátku prokleje, že se stane kamenem v ohništi v kuchyni, a když se mu podaří její sestře uniknout, pukne, a bude s ní konec. Černozubka se zalekne a chce vše vzít zpátky, ale Áli prohlásí, „že se tak musí stát.“[83] Áli na cestě k trollyni Noci potká její dceru Hlaðgerð, která mu poradí, co má dělat, aby se mu nic zlého nestalo a pak mu pomůže s útěkem od své matky. Říká, že: „Můj otec byl z lidského rodu a naštěstí jsem spíš po něm.“[84]

Áli se po útěku od trollyně Noci dostane do říše panenské královny Þornbjǫrg, kde požádá o možnost přečkání zimy. Královna si jej velmi oblíbí a myslí si, že možná „je královského rodu a leží na něm kletba.“[85] Pak ale přijedou dva indičtí jarlové a jeden z nich královnu požádá o ruku. Vyhrožuje, že pokud nebude souhlasit, její zemi zpustoší. Protože se z královniných

[82] *Lživé ságy*, s. 75-91.
[83] *Lživé ságy*, s. 77.
[84] *Lživé ságy*, s. 78.
[85] *Lživé ságy*, s. 79.

mužů nikdo nechce ujmout velení, vyhlásí Þornbjǫrg, že si toho, kdo se do čela vojska postaví, vezme za muže. Áli se nabídne a královnu a její říši zachrání.

Áli pak prozradí, kým doopravdy je a s královnou se ožení. Před svatební nocí ale k Álimu pronikne otrok Zlooký, bratr trollyně Noci, a prokleje ho, aby se proměnil ve vlka a všechny zabíjel, dokud nějaká žena nepoprosí o jeho život. Áli jako Vlk tak zabíjí lidi i dobytek, až se dostane k chalupě svých pěstounů a Hild jej pozná. Když se králi nakonec podaří vlka lapit, poprosí Hild o jeho život, a tím kletbu zlomí. Pak ale ve spánku Áliho prokleje trollyně Noc, aby měl těžké rány, které se nebudou hojit a vyléčit je může pouze její bratr Škvor.

Þornbjǫrg se o Áliho oddaně stará a snaží se pro něj najít lék, ale marně. Nakonec se dozví od indického jarla Álfa o bratru trollyně Noci, Švorovi. Neohroženě se ke Škvorovi vydá, lstí jej přiměje Áliho vyléčit a zabít trollyni Noc a pak jej svým důvtipem a s pomocí jarla Álfa přemůže. Škvor ale Áliho prokleje, že nenajde klid, dokud se znovu nesetká s Hlaðgerð. Áli ji tedy všude hledá, až ji najde právě ve chvíli, kdy se ji chystají upálit. Zachrání ji a tak ji vynachválí, že se s ní tamní král rozhodne oženit. Áli pak po tom všem konečně může spokojeně žít s Þornbjǫrg.

Sága o Sǫrlim Silném[86]

Syn norského krále Erlinga Sǫrli se rozhodne vydat se do světa, aby si získal slávu. Od otce dostane lodi i muže, kterých si žádá a vyrazí na moře. Znamenitě si počíná a získá velkou kořist. Při návratu domů ale padne hustá mlha a jeho lodě zabloudí k neznámé zemi. Sǫrli se ji s tuctem mužů vydá prozkoumat a velmi brzy narazí na ohromné mouřeníny. Sǫrli je všechny pobije, ale ztratí v boji všechny své muže. Pak objeví jeskyni, ve které uvidí obra s obryní, právě krájící lidské a koňské maso. Obryně, Mána, si stěžuje, že je to to poslední, co mají. Její muž, Skrímni, ji utěšuje, ať nemá obavy, protože přikouzlil mlhu a silný vítr, kvůli kterému k nim zabloudilo několik lodí. Mána se zaraduje a odejde. Sǫrli vrazí do jeskyně a obra zabije. V tom se vrátí Mána a vrhne se na Sǫrliho. Po lítém boji Sǫrli nakonec Mánu přemůže, a ona prosí o život. Sǫrli svolí pod podmínkou, že mu do měsíce opatří kouzelný meč a zbroj. Mána souhlasí a pak jej hostí v jeskyni. Sǫrli odejde a když se po měsíci vrátí, najde Mánu, jak zápasí se svou sestrou, kterou nakonec společnými silami zabijí, a tak se stanou nejlepšími přáteli. Sǫrli dostane ještě mnoho dalších darů a vrátí se do Norska.

Pak Sǫrli jako hlavní hrdina pomůže králi Haraldovi, na jehož území přitáhli nevítaní nápadníci jeho dcery. Vydá se na další výpravu a při tom v boji zabije švédského krále Hálfdana. Když se vrátí domů, rozhodne se vydat do Švédska a nabídnout smír, zatímco jeho otec společně s králem Haraldem se připravují na útok synů krále Hálfdana. Jeho syn, Hǫgni, také v důsledku podněcování své sestry, Marsybily, skutečně dorazí a oba krále zabije. V paláci ale nenajde nikoho kromě otroků, kteří mu sdělí, že královna je u své dcery. Nakonec odchází s nepořízenou kvůli kouzlům princezny Ingibǫjg a její chůvy. Princeznu však zahlédne a její krása mu naprosto učaruje.

Sǫrli mezitím, potom co byl jeho mírový návrh odmítnut, již vítězí ve švédsku. Pak ale dorazí Hǫgni a se Sǫrlim se bije tak udatně, až ho porazí a nabídne mu smír a pobratimství, které Sǫrli

[86] *Lživé ságy*, s. 95-119.

přijme. Marsybila je nejdříve rozezlena, ale s pomocí kouzla Mány se i s ní Sǫrli smíří a na závěr následuje několik svateb.

Sága o Hjálmþérovi a Qlvim[87]

Mocný král Ingi má se svou královnou Marsybilou syna Hjálmþéra, kterého pošle na vychování ke svému pobratimu, jarlovi Herrauðovi. Tam se spřátelí s jarlovým synem Qlvim a stanou se pobratimy. Pak se Hjálmþér vrátí domů a nechá si v lesích postavit hrad, odkud vyjíždí na lov. Zakrátko nato královna Marsybila zemře; král pro ni velmi truchlí a dlí neustále na její mohyle. Pak ale do jeho země připluje Lúða s pouze jedním otrokem, Hǫrðem. Králi její krása naprosto učaruje, a dá vystrojit svatební hostinu. Hjálmþérovi ani ostatním se ale Lúða příliš nezamlouvá. Hjálmþér pak jede s Qlvim na vikingskou výpravu, kde si znamenitě vedou a zachrání princeznu Dianu před nechtěným nápadníkem.

Po návratu Hjálmþéra domů jej Lúða vyhledá na jeho hradě a začne jej svádět. Hjálmþér jí však vynadá a udeří do nosu, což Lúðu velmi rozčílí a při příštím setkání jej prokleje, že nedojde klidu, dokud nespatří dceru krále Hudinga Hervǫr. Hjálmþér ji na oplátku prokleje, že bude stát rozkročená na kamenech v přístavu a otroci pod ní rozdělají oheň, do kterého pak po jeho finálním návratu spadne.

Hjálmþér s Qlvim si vyjedou na lov a pronásledují krásnou laň. Dostanou se však velmi daleko a začne se ochlazovat. Uvidí jeskyni, kde se míní schovat. Zjistí však, že v ní je ohromný þurs. Žije s ním ale také Skinnhúfa, která je ve skutečnosti Lúðou prokletá princezna Hildisif. Oba hrdiny před þursem zapře, promění je na chvíli v sokoly a pak žádá, ať þursa, což je bratr Lúðy, zabijí, a poradí jim jak. Qlvi získá þursův meč. Hjálmþér se pak ještě setká s finngálkn Vargeisou, také Lúðou prokletou princeznou Álfsól. Má skvělý meč, který od ní za polibek Hjálmþér dostane, a ještě mu poradí, aby si na příští výpravu vzal s sebou otroka od sviní, což je Hǫrð.

Následuje kapitola s názvem Dobrodružství s deseti sestrami, kdy na vikingské výpravě Hjálmþér uvidí na skále obryni Ýmu, jak si umývá a češe vlasy u pramene. Okamžitě jí začne nadávat, jak je škaredá. Obryně se ohrazuje a nabídne mu, že by s ním ráda ztratila své panenství. Jak natáhne ruku k prameni, aby nabrala vodu, Hjálmþér tasí meč a ruku jí usekne. Pak vidí, že zatímco takto s Ýmou mluvil, její ohromné sestry þursyně pobily všechny jeho muže, lodi rozervaly na kusy a zboží z nich si odnášejí. Hjálmþér se zalekne a běží pro Qlviho a Hǫrða. Společně pak þursyně pozabíjejí. Pak se Hǫrð dostane do konfliktu s þursem, který hledá ty, co zabili jeho dcery, z nichž nejstarší bylo, jak říká, dvanáct let. Hǫrð mu opáčí, že „na svůj věk byly hodně vyspělé“[88] a þursa lstí sprovodí ze světa. V jeho jeskyni pak najde Ýmu, která mu ihned padne k nohám. Stráví tam zimu a pak si vezme něco z pokladů a Ýmu pověří hlídáním zbylých cenností.

Když všichni znovu vyrazí na moře, dostanou se k pevnině, kde vládne král Huding a setkají se s Hervǫr. Hjálmþér ji štědře obdaruje a ona jim poradí, jak si získat královy přízně. Král souhlasí, aby u něj přečkali zimu, musí mu ale přinést rohy z jeho telete, jinak je čeká smrt. Kde jej hledat jim ovšem neřekne. Hjálmþér navštěvuje Hervǫr v její komnatě a ta mu prozradí, že

[87] *Lživé ságy*, s. 123-164.
[88] *Lživé ságy*, s. 145.

tele je ve skutečnosti strašlivý býk, který již zabil mnoho mužů, a také kde se nachází. Hǫrð úkol splní a býka zabije a potom ještě králova mouřenína, se kterým jej král nechá bojovat. Z toho není král příliš nadšen, a Hervǫr radí Hjálmþérovi brzký odjezd. Hjálmþér přemlouvá Hervǫr, aby jela s nimi, ale ona nesouhlasí, protože by je prý takto odsoudila k jisté smrti, a říká, že to by raději zemřela sama. Nakonec však Hǫrð přitáhne na loď celou věž i s Hervǫr uvnitř.

Odplují, ale po čtyřech dnech se jejich lodi zastaví a Hervǫr je varuje, že je čekají velké nesnáze. Za chvíli vidí, jak se na ně řítí ohromný mroží samec. Hǫrð se promění v plejtváka a Hervǫr v kosatku a začnou s ním bojovat. Situace nevypadá zrovna nejlépe, a tak Hjálmþér povolá na pomoc Skinnhúfu a Vargeisu, které přiletí ve formě dvou gryfů. Když hrozí, že mrož všechna ostatní zvířata přemůže, vrhnou Hjálmþér s Ǫlvim své meče a zasáhnou každý jedno mrožovo oko. Těžce zraněného a slepého mrože pak plejtvák, kosatka a gryfové společně roztrhají.

Jejich putování skončí v říši krále Hringa, což je ovšem Hǫrð sám, prokletý svou nevlastní matkou Lúðou za to, že nechtěl přistoupit na její nemravný návrh. Ten jim pak vysvětlí, jak Lúða proklela jeho dvě sestry – Álfsól jako finngálkn Vargeisu a Hildisif jako þursyni Skinnhúfu. Hjálmþér se pak vrátí domů, kde se jeho otec se shledání se synem velmi raduje a společně odjedou na Hjálmþérovu svatbu s Álfsól. Ǫlvi se ožení s Hildisif a král Hring s Hervǫr.

Sága o Hálfdanu Eysteinssonovi[89]

Král Eystein se vydá na válečnou výpravu se svým synem Hálfdanem a s Úlfkelem Odvážným, svým častým doprovodem. Říši zatím spravuje Úlfkelův bratr Úlfar. Napadnou krále Hergeira v jeho městě Aldeigjuborgu a krále zabijí a město si podmaní. Eystein pak dá vdově po králi Hergeirovi, královně Ísgerð, na výběr: buď se za něj vdá, nebo z ní udělá svou milostnici na tak dlouho, jak jen to bude osud chtít. Královna váhá a odvětí, že by mu asi nemohla být věrná, ale Eystein jí slíbí, že ji jako manželku nebude nikdy podezírat ze zrady a ze své smrti, až mu bude souzeno zemřít. Ísgerð pak souhlasí.

Eystein ještě pošle Hálfdana a Úlfkela proti jarlovi Skúlimu, který je pěstounem princezny Ingigerð, dcery Ísgerð. Jarl Skúli ale onemocní, a tak velením vojska pověří svého otroka a nejbližšího rádce Kola. Kolova dcera, jmenovkyně princezny Ingigerð a její služebná, je princezně velmi podobná a obě jsou také nejkrásnější z žen. Princezna se rozhodne vyměnit si se svou služebnou role a takto utéct. Kolova dcera Ingigerð s radostí souhlasí. Kol převlečený za jarla Skúliho padne a Skúli jako žebrák společně s princeznou uprchnou. Úlfkel se pak ožení s Kolovou dcerou Ingigerð, která pro něj požádá krále o titul. Král souhlasí a svěří mu vládu nad Álaborgem, původně patřící Skúlimu.

Pak ke králi Eysteinovi přijdou dva Grímové, což je princezna Ingigerð, převlečená za muže, a jarl Skúli. Když se jednou při hře míč zakutálí pod královnin trůn, menší z Grímů (Ingigerð) pro něj dojde a při tom královně pošeptá, aby nechala královskou ložnici odemčenou. Královna lehce zesiná, a když se jí král ptá, co jí Grím pošeptal, řekne, že nic, ale poradí králi, aby byl opatrný. Hálfdan pak v hodovní síni spatří ruku menšího Gríma bez rukavice a připadá mu na mužskou ruku nezvykle krásná. Stáhne Grímovi prsten, dá ho do rukavice a usne. Když se probudí, menší Grím mu svítí do tváře lucernou a řekne: „Tuto ruku, tento prsten a tuto rukavici

[89] *Lživé ságy*, s. 167-192.

budeš hledat, budeš po nich toužit a nenalezneš klid, dokud ti je ten, kdo ti je dnes sebral, sám o své vůli nevloží do dlaně.“[90] Potom Grím uteče, Hálfdan jej marně pronásleduje a v ložnici najde zavražděného krále i s pážaty. Hálfdan si vezme pět lodí a vyjede hledat vrahy svého otce.

Kolova dcera Ingigerð se zeptá svého manžela Úlfkela, jestli vznese nárok na dědictví po jejím otci a on odpoví, že ano a vydá se vyjednávat. Jednání však nedopadne dobře, dojde k boji a Úlfkel s Kolovou dcerou Ingigerð utečou pouze s jednou lodí. Poté Úlfkel vyhledá svého bratra Úlfara, ale pohádají se a Úlfara zabije. Úlfkel převezme jeho říši. Pak se svým dalším bratrem Úlfem připlují na námluvy ke králi Hárekovi. Úlf se ožení s jeho dcerou Eðný a s Hárekem se vydají na výpravu proti Grímovi (Skúlimu), neboť Hárek má zájem o jeho schovanku (Ingigerð), která je, jak se doslechl, velmi krásná.

Hálfdan je mezitím těžce zraněn v boji a čekala by ho jistá smrt, kdyby mu život nezachránil Grím svou pomocí a pak ještě posláním na léčení k Hriflingovi a Arghyně. Když se to Hálfdan po svém zotavení dozví a také zjistí, že právě teď je Grím v úzkých, vydá se mu na pomoc. Dorazí ke hradu, ale Grím je již na bojišti a na hradbách jsou jen ženy, mezi nimiž spatří dívku, která se mu zalíbí. Ona jej pozdraví a řekne mu, že jistě myslí na rukavici a prsten, které naposledy viděl v Aldeigjuborgu. Pokud je chce znovu vidět, má pomoci jejímu pěstounovi. Hálfdan odvětí, že mu není ničím zavázán, ale pokud mu Ingigerð slíbí svou věrnost, půjde bojovat. Ingigerð souhlasí a hodí mu rukavici jako zástavu.

Hálfdan tentokrát zachrání Gríma (Skúliho) a společně zabijí Háreka, Úlfa i Úlfkela. Loď s Kolovou dcerou Ingigerð se potopí. Skúli a Hálfdan se smíří a Ingigerð se za Hálfdana vdá. Skúli si vezme královnu Ísgerð. Dcera Háreka a vdova po Úlfovi Eðný si vezme Sigmunda, který stále spravoval říši po králi Eysteinovi. Hálfdan se Sigmundem nakonec ještě vyrazí ztrestat vikingy ze Švédska a pak už šťastně žijí ve svých říších.

Sága o Sigurðovi Mlčenlivém[91]

Král Lúdóvíkus a královna Eufemía mají dceru Flórentíu a tři syny: nejstaršího Hálfdana, druhého Vilhjálma a nejmladšího Sigurða, který i ve svých sedmi letech stále vůbec nemluví. Všichni si myslí, že je hloupý, až na jeho matku Eufemíu; ta říká, že Sigurð jednou ještě všem ukáže. Hraběte Lavranse to zaujme, a vezme si Sigurða k sobě na vychování.

Nejstarší Hálfdan je velmi nafoukaný. Společně se skromným a prozíravým Vilhjálmem, který jej ve všem podporuje, podnikne úspěšnou vikingskou výpravu, kde spatří skřetí dítě. Hálfdan po něm hodí kámen, a zlomí mu čelist. Otec dítěte se rozezlí a Hálfdana prokleje. Vilhjálma se zmocní obavy, a jde skřetí dítě hledat. Když ho najde, dá mu zlatý prsten. Jeho otec za to daruje Vilhjálmovi skvělý meč, ale také říká, že kletbu již nemůže vzít zpět.

Hálfdan pak propadne touze oženit se s panenskou královnou Sedentíanou, vládnoucí Francii po smrti jejích rodičů, krále Flórese a královny Blankiflúr, neboť jedině takový sňatek mu bude ke cti, a ne k hanbě. Vilhjálm jej od toho zrazuje: „Sedentíanu již žádali o ruku takoví muži, vedle nichž bys jí připadal nicotný, a přesto je s pohrdáním zavrhla a s posměchem vyhnala.“[92]

[90] *Lživé ságy*, s. 174.
[91] *Lživé ságy*, s. 195-274.
[92] *Lživé ságy*, s. 208.

Hálfdan si ale nedá říct, a i jeho otci připadá pošetilý. Vilhjálm nechce svého bratra nechat jet samotného, a tak se k panenské královně vydají společně. Ta je nejdříve dvorně uvítá, ale když ji Vilhjálm pro svého bratra požádá o ruku, zachvátí ji zlost, a zle je ztrestá.

Po svém zotavení pak bratři ze vzteku plení a zabíjejí lidi v její říši. Po čase jejich rozhovor, jak je Sedentíana potupila, náhodou vyslechne nejmladší bratr Sigurð, ze kterého je v té době již udatný rytíř na výpravě za slávou, a rozhodne se Hálfdana, Vilhjálma a všechny ostatní panenskou královnou potupené pomstít. Sigurð také ze spárů draka zachrání lva, který jej pak doprovází. Cestou na něj zaútočí dvě obryně, Flegða a Fála, které chtějí sníst jeho koně. Zle ale pochodí a výměnou za svůj život Sigurðovi dají skvostné dary, včetně zrcadla, kterým je možné měnit svou podobu. Sigurð si již v bojích získal několik pobratimů, a rozhodne se jet podrobit si Sedentíanu. Ta ale již o všem ví prostřednictvím svého drahokamu, který jí ukazuje všechno, co se děje. Sigurð a jeho pobratimové jsou lstí zajati a svrženi do kobky v lese, odkud se jim však podaří utéct.

Sigurð pak potká trpaslíka, obdaruje ho, a on mu poví vše o královnině drahokamu, a nabídne, že jí ho vezme. Tak je možné, aby se Sigurð společně se svým pobratimem Randvém s pomocí zrcadla proměnili v obchodníky s rysy trollů a jako syn afrického krále Amas přijel k Sedentíaně. Ta jim nabídne, ať v jejím městě přečkají zimu; Amas souhlasí pod podmínkou, že královna bude ve městě také. Té to připadá troufalé, ale souhlasí; hodlá ovšem být ve svém opevněném příbytku, kde se k ní stejně nikdo nedostane. Sigurð se tedy poslední den před odjezdem promění ve sličného rytíře a jede se před sídlo královny rozloučit. Pozvedne také prsten s drahokamem, který mu zaručí přízeň každé dívky, která kámen zahlédne. Sedentíana je zvědavá, a vykloní se z okna. Sličná podoba a kámen způsobí, že jako smyslů zbavená a bez doprovodu následuje rytíře daleko od města. Večer přijde sněhová bouře a Sedentíana myslí, že je s ní již konec. Objeví se pastevec, což je ve skutečnosti Sigurð, a za záchranu trvá na tom, aby si k němu Sedentíana lehla a znásilní ji. Ráno královna opět uvidí v dálce sličného rytíře – Sigurða, volá na něj a chce jej dostihnout. Tem jí ale ujíždí. Večer se to samé jako s pastevcem opakuje se skřetem a další den s hrozivým trollem. Nakonec se Sedentíana probudí ve svém sadu a cítí, že čeká dítě. Uzavře se v tajné věži, kde chlapce porodí, dá mu jméno Flóres po svém otci a nechá jej křesťansky vychovat.

Sigurð se po čase s bratry a pobratimy vydá znovu za Sedentíanou. Ta je dvorně přijme a pozve je na hostinu. Tam se ale hraje divadlo, které nápadně připomíná ztrestání Hálfdana a Vilhjálma, kteří z toho rudnou. Sigurð je uklidňuje, že brzy přijde odplata. Následující dny se postupně objeví pasák vepřů, skřet a troll a všichni si na Sedentíanu dělají nárok, a popisují, jak se s ní potěšili. Královna je naprosto potupena a zesměšněna, v čemž se i Sigurð velmi přičiňuje. Nakonec se objeví její a Sigurðův syn Flóres a Sedentíana Sigurða vyzve, aby jej uznal za vlastního, což po naléhání Randvého Sigurð učiní, a se Sedentíanou se ožení.

Sigurð pak ještě zachrání ze spárů obra princezny Albínu a Lúcíanu, což ovšem Hálfdan zaplatí životem, a v Garðaríky před nechtěným nápadníkem princeznu Flúvii. Sága končí mnoha svatbami, přičemž Sigurð rozhoduje o manželkých párech s naprostou samozřejmostí.

Sága o Vilmundu Mimoňovi[93]

Král Vísivald má s královnou dvě dcery, Sóley a Gullbrá, a s dcerou jednoho jarla syna jménem Hjarrandi. Pro Sóley postaví ve městě jen dům, kde bydlí se svou pěstounkou, ale pro Gullbrá rovnou pevnost, takže se k ní nikdo bez Hjarrandiho svolení nedostane. Ten také prohlásí, že kdo si chce Gullbrá vzít, musí se mu vyrovnat v rytířských dovednostech.

Přijede Úlf Zlosyn, nevlídný a nemilosrdný válečník, a chce Sóley za ženu. Král mu to rád slíbí, pokud nebude Sóley proti. Dozví se to ale pěstounka Sóley, Silven. Ta Sóley řekne, že ji král za Úlfa jistě provdá i proti její vůli. Sóley si nechá zavolat otroka Kola Hrbáče a chce po něm, aby Ulfa zabil. Kol se zdráhá, ale když Sóley nabídne jako odměnu sama sebe, souhlasí. Sóley dá ještě Kolovi úkol, aby v lese postavil hrad, kam spolu mohou v případě nutnosti prchnout. Pak nabídne své služebné Popeluši, aby si vyměnily role a dá jí k tomu také svůj zlatý prsten. Popeluši se to zamlouvá, a když Kol splní svůj úkol, je mu po vůli. Přijede ale další nápadník, a Kol musí s falešnou Sóley rychle pryč. Král pak s hrůzou zjistí, že Kol nejenom unesl jeho domnělou dceru, ale ještě stačil přivést všechny její služebné do jiného stavu. Kol si s sebou vzal i dvanáct otroků a ze svého hradu podniká loupeživé výpravy, což se králi také vůbec nezamlouvá.

Vilmund žije na farmě, od svého otce, bývalého válečníka, se ovšem naučil i rytířské dovednosti a od matky, Herborg, moudrost z knih. Jednou, když hledá své kozy v lese, najde zlatý střevíček a vezme si ho. Pak se dostane k oknu ve skále a vyslechne rozhovor tří žen: stařena lamentuje, že její dcera ztratila jeden střevíček její schovanky, který zhotovili skřeti, a který jediný může nosit. Ta říká, ať se kvůli tomu netrápí, a že se vdá jen za toho, kdo jí ho přinese.

Když se ztratí nejcennější koza Štěstí a Vilmund ji jde hledat, zabloudí až ke hradu princezny Gullbrá. Vejde dovnitř, dva muže ze stráží zabije a vejde do hodovní síně. Všichni se Vilmunda bojí, jen královská dcera jej vyzve, aby se posadil ke stolu a pak ho nechá v síni přespat. Ráno se Vilmund rozloučí a odejde. Ve městě vejde do neznámého domu, kde spatří mnoho lidí a kotle, v nichž se vaří maso. Posadí se na stoličku, ale přijde k němu žena a srazí jej do popela. Vilmund jí nedříve zmáčkne ruku, až jí zpod nehtů teče krev a chvíli ji škrtí, když ale zahlédne její tvář, a připomíná mu ženu ze skály, nechá ji být.

Pak se Vilmund dostane až ke králi; ten jej nechá měřit své síly nejdříve s jedním ze stráží a pak i s Hjarrandim. Tomu Vilmundova chrabrost tak imponuje, že s ním uzavře pobratimství, což je prozíravý čin: když se chce později Gullbrá zmocnit královský syn Buris a hrozí, že jinak zpustoší celou říši, vše zachrání až Vilmund.

Král pak požádá Hjarrandiho, aby zemi zbavil Kola Hrbáče, který všude loupí a pustoší. Hjarrandi s Vilmundem nakonec Kola zabijí, ale když už Hjarrandi není schopen boje, napadne Vilmunda Kolova družka, o které si všichni myslí, že je to Sóley. Vilmund donese její hlavu před krále; to ale krále velmi rozezlí, a prohlásí Vilmunda psancem. Vilmund uteče a bydlí na hradě postaveném Kolem Hrbáčem. Jednou však tajně vyslechne rozhovor Silven s její schovankou: Sóley vypravuje, jak Vilmund zabil Popeluši, a říká, „že nad něj není statečnějšího muže,“[94] a že „Žena, která získá Vilmunda za muže, se provdá dobře.“[95]

[93] *Lživé ságy*, s. 277-306.
[94] *Lživé ságy*, s. 297.
[95] *Lživé ságy*, s. 298.

Mezitím se přijede o Gullbrá ucházet vznešený nápadník jménem Guðifrey. Všem se zamlouvá a i Gullbrá souhlasí pod podmínkou, že Hjarrandi dostane za ženu Guðifreyovu sestru Rikizu. Vilmund se zase vydá do jeskyně, kde žije Silven se svou dcerou a Sóley. Všechno o záměně rolí se vysvětlí a Vilmund Sóley připomene, jak slibovala, že se vdá za toho, kdo jí vrátí její střevíc. Na to Sóley zrudne, ale Silven jí řekne: „Nemusíš se, má schovanko, červenat, neboť není jisté, zda kdy potkáš zdatnějšího muže. A sama jsi přece řekla, že žena, která dostane Vilmunda za muže, se provdá dobře.“[96]

Vilmund a král Vísivald se nakonec na Hjarrandiho naléhání smíří, a král mu chce dát Sóley za ženu. Na to Vilmund řekne: „Na Sóley mi záleží nejvíce ze všech žen.“[97] I Sóley nadšeně souhlasí a slaví se svatba.

Sága o Bósim a Herrauðovi[98]

Král Hring má se svou manželkou, Sylgjou, syna Herrauða, raději má ale svého nemanželského syna Sjóða. Herrauðův dobrý přítel je Bósi, syn sedláka Þvariho a jeho manželky, panny v brnění Brinhild, kterou si přivezl z vikingské výpravy. O Bósiho a jeho bratra Smiða se stará Þvariho souložnice Busla. Sjóð nemá Bósiho příliš v oblibě a po incidentu při hře, kdy jeden muž Bósiho vinou zemře, je Bósi prohlášen psancem. Herrauð mu ale pomůže k útěku a odjedou spolu na vikingskou výpravu. Jednoho dne se po bouři Bósi se svou lodí ocitne tváří v tvář Sjóðovi, který mezitím oloupil jeho otce, a tak Bósi v boji Sjóða zabije. To krále velmi popudí a ani Herrauð již nic nezmůže. Společně s Bósim se králi postaví v bitvě, ale jsou zajati a uvězněni. Bósiho pěstounka Busla pak v noci pronikne ke králi a prokleje ho, takže se král zalekne a Bósiho a Herrauða propustí; pošle je ovšem na nebezpečnou výpravu – získat vejce ptáka Gamma.

Cestou Bósi s Herrauðem přenocují u chalupníka Hóketila, s jehož dcerou Bósi stráví noc. Ta jim poví vše o svatyni, kde se nachází pták Gamm, a podrobně jim vylíčí všechny nástrahy, které tam na ně čekají, včetně kněžky Kolfrosty, matky krále Háreka. Bósi a Herrauð všechny strážce svatyně přemohou, získají vejce ptáka Gamma, a ještě odtamtud vysvobodí sestru krále Goðmunda Hleið, která byla unesena, aby se stala další kněžkou. Pak svatyni zapálí. Herrauð se chce s Hleið oženit, s čímž ona souhlasí a odjede s pobratimy zpět ke králi Hringovi. Ten je ale nejprve pošle jako vojenskou pomoc králi Haraldovi.

Mezitím král Goðmund svou sestru tak postrádal, že pátrání po ní svěřil bratrům Hrærekovi a Siggeirovi a jako odměnu za její nalezení ji Siggeirovi slíbil za ženu. Bratři se nejprve vypraví za králem Hárekem, který je pošle do svatyně ke své matce. Když tam bratři dorazí, najdou jen hromádku popele. Pak se dostanou k Hóketilovi, kterého předtím Bósi s Herrauðem bohatě obdarovali. Hóketil Hrærekovi a Siggeirovi řekne, že svatyni jistě zapálil Bósi a Herrauð a jeho dcera dodá, že na zpáteční cestě s nimi byla sestra krále Goðmunda Hleið. Hrærek a Siggeir tak překvapí krále Hringa, když jsou Bósi s Herrauðem a většinou bojovníků pryč, krále zabijí a Hleið si odvedou.

[96] *Lživé ságy*, s. 304.
[97] *Lživé ságy*, s. 305.
[98] *Sága o Völsunzích a jiné ságy o severském dávnověku*. Přeložily Kadečková, H. a Dudková, V. Praha: Argo, 2011, s. 187-221. ISBN 978-80-257-0400-4

Bósi a Herrauð se vydají Hleið vysvobodit a přenocují u jednoho sedláka. Po Bósiho společné noci s jeho dcerou se Bósi dozví, jak na krále Goðmunda, a Hleið osvobodí. Cestou zpět má ale Bósi ještě další plán – chce unést dceru krále Háreka Eddu. Tak se pobratimové staví u dalšího chalupníka, aby tam přenocovali. Bósi stráví noc s jeho dcerou a přemluví ji, aby Eddu vylákala do lesa. Vše se podaří a princeznu si odvezou.

Král Hárek a bratři Hrærek a Siggeir chtějí získat Eddu zpět, ale v lítém boji, kdy přispěchá na pomoc Bósimu a Herrauðovi Busla v podobě feny, jsou přemoženi a padnou. Vše je zakončeno dvojí svatbou.

3. Analýza

Analýzou představ, reprezentujících tematizování žen v ságách, a jejich seskupením jsem dospěla k následujícím dvanácti kategoriím:

1) Žena sexualizovaná – zásadní je zdůraznění sexuálního aspektu ženy, ale pouze jako sexuálního objektu. Ženy, snažící se samy iniciovat sexuální styk s muži, jsou v kategorii č. 9. Ženy, oddávající se sexu jako rovnocenné partnerky mužů, jsou pak v kategorii č. 12. Tato kategorie má negativní konotace.

2) Žena zesměšňovaná jakožto neschopná – do této kategorie patří situace, kde jsou ženy ukazovány jako neschopné dosáhnout cílů svého snažení (z důvodu hlouposti, nesprávného odhadu situace nebo chybějících dovedností), a tím jsou zesměšňovány. Negativní konotace jsou zde evidentní.

3) Žena krásná – zde jsou jakékoli zmínky o ženách jakožto krásných, sličných, a podobně. Krása jakožto vlastnost sama o sobě má typicky pozitivní konotaci, ale zde je situace složitější, jak bude vysvětleno v interpretaci analýzy této kategorie.

4) Žena škaredá – popisy žen jakožto ošklivých, ohavných atd. Konotace jsou jednoznačně negativní.

5) Žena děsivá a nebezpečná – když je dominantním motivem, jak dokáží ženy vyděsit a ohrozit, jsou zařazeny do této kategorie. K ženám v této kategorii se sága staví negativně, pokud ohrožují mužské hrdiny.[99]

6) Žena zkrocená a podrobená – působením (často dosti brutálním) ze strany hrdinů jsou ženy nuceny respektovat jejich absolutní nadřazenost a podvolit se jim. Mohou být zabity, nebo ušetřeny, přičemž pak hrdinům pomáhají a sága se tak k nim staví pozitivně.

7) Žena zachránkyně a nápomocná – ženy, které pomohou hrdinům dobrou radou, užitečnými předměty, nebo je dokonce zachrání v boji. Jednoznačně pozitivní kategorie, v těsném sepětí s kategorií č. 11.

8) Žena čarodějka – zde jsou ženy, kdykoliv užijí magii. Role magie je v souvislosti se staroseverskými ságami často diskutovaná, a to zejména při jejím praktikování ženami. Konotace mohou být negativní, když se žena snaží hrdinovi uškodit, nebo pozitivní, když chrání sama sebe nebo hrdinu.

9) Žena pyšná a panovačná – do této kategorie jsem zařadila ženy v situacích, kde se snaží prosadit svou vůli (nezávisle na tom, jestli z toho samy profitují), a zároveň se sága snaží u publika vyvolat negativní hodnocení tohoto jednání, a také, když ženy samy sebe oceňují výše nebo se chovají, jako by byly na nadřazenější pozici, než na co mají dle ságy nárok. Jednoznačně negativní kategorie.

[99] Výraz *hrdina* užívám ve smyslu ságou pozitivně hodnoceného hrdiny, v případě negativně hodnoceného pak používám výraz *negativní hrdina/postava*.

10) Žena moudrá – popisování ženy jako moudré nebo mající schopnosti, které mohou být za moudrost považovány. Úspěšné zvládání konkrétních situací jsem naopak klasifikovala jako „prozíravé“, a je tedy v další kategorii. Zde jsou konotace podobně komplikované jako u krásy a budou opět vysvětleny v intepretaci analýzy této kategorie.

11) Žena prozíravá a obětavá v rukou osudu – zásadní je prozíravost, která ženě umožní úspěšně zvládnout nelehké situace, i když může často jít o nezbytné podvolení se osudu a obětování své svobody. Důležitá je harmonie se společenským řádem a očekáváním a nelpění na své nezávislosti. Centrální a jednoznačně pozitivní kategorie.

12) Žena svá – žena dává svým jednáním najevo, že život náleží jí samé. Aktivně si zajišťuje svobodný (alespoň v rámci možností) a plnohodnotný život, skýtající jí potěšení. Zároveň se nenechá svazovat zavedenými společenskými normami a očekáváními, což ovšem neznamená, že někdy v rámci hry nemůže imitovat stereotypy. Pozitivní kategorie, tvořící variantu kategorie předchozí.

Jsem si vědoma, že zařazení do těchto kategorií může být značně subjektivní, a také často nebylo zpočátku jednoduché, nicméně bylo vždy učiněno po důkladném zvážení kontextu a nalezení jasných důvodů, které pro takové klasifikování svědčí.

3.1. Žena sexualizovaná

Skinnefja

V Sáze o Egilovi a Ásmundovi se setkáme se Skinnefjou, Kožonoskou. Kvůli kletbě neroste od narození vůbec do výšky, a spíše se ještě zmenšuje. Je širší než vyšší, hlas má pronikavý jak rolnička.[100] Ásmund se jí zeptá: „Kdo jsi, čarokrásná čiperko?“[101] Pak jí dá zlatý prsten a chce, aby jej i s jeho pobratimem zavedla ke své matce.[102] Skinnefja odpoví: „Netroufám si jej přijmout, […] protože vím, že by to moje matka považovala za souložné.“[103]

Arinnefja

Arinnefja v Sáze o Egilovi a Ásmundovi ve svém vyprávění o setkání s Óðinem říká: „Hned jak mě spatřil, přepadla ho chlípnost.“[104]

Když se Arinnefja přetahuje s obrem o prsten, dočteme se: „Protože měla na sobě jen krátkou sukni, bylo vidět její olbřímí ohanbí.“[105]

[100] *Lživé ságy*, s. 17.
[101] *Lživé ságy*, s. 17.
[102] *Lživé ságy*, s. 18.
[103] *Lživé ságy*, s. 18.
[104] *Lživé ságy*, s. 30.
[105] *Lživé ságy*, s. 27.

Trollyně na Miklagarðských hrách

Trollyně na Miklagarðských hrách[106] v Sáze o Jarlmannovi a Hermannovi se v řadě postaví na hlavu a roztáhnou nohy. „Bylo vidět, že některé jsou pramálo opečovávané a jiné zase s rozmanitou krásou utvořené. Pak přiběhla jedna s mokrou kozlí kůží a plácla ji mezi nohy trollyni, která stála nejblíž. Ta se přemetem vyšvihla na nohy, chytila kozlí kůži a pak totéž zopakovala s vedlejší trollyní.“[107]

Noc

Noc v Sáze o Álim Flekovi měla „na sobě krátkou koženou košilku, která vzadu nesahala ani k bokům.“[108]

Margerð

V Sáze o Hjálmþérovi a Qlvim devět þursyň rozbije Hjálmþérovy lodě a pobije všechny jeho muže. Hjálmþéra jedna z nich zaujala: měla na zátylku hrb, vyčnívající vysoko nad hlavu, jedno oko uprostřed čela, železný zobák, drápy a dva dlouhé dopředu vyčnívající zuby. „Dolní ret jí visel až na prsa a Hjálmþér si hned pomyslel, že by uměla vtisknout opravdu vášnivý polibek, kdyby jen její schopnost hýbat rtem byla tak velká jako ret sám.“[109]

Þursyně Hergunn, Hremsa, Nál, Nefja, Raun, Trena, Greip a Glyrna

Ostatní þursyně, které v Sáze o Hjálmþérovi a Qlvim rozbijí Hjálmþérovy lodě, byly oblečeny v „krátkých sukýnkách.“[110]

Fála

Fála v Sáze o Sigurðovi Mlčenlivém „na sobě měla širokou kazajku z kozlí kůže, ne právě vhodnou pro počestnou ženu, vzadu krátkou, ale vpředu dlouhou.“[111]

[106] Součástí her je různé zápolení, tanec a podobně. Z našeho pohledu něco jako sportovní hry se zábavným programem.
[107] *Lživé ságy*, s. 65.
[108] *Lživé ságy*, s. 78.
[109] *Lživé ságy*, s. 142.
[110] *Lživé ságy*, s. 142.
[111] *Lživé ságy*, s. 221.

3.2. Žena zesměšňovaná jakožto neschopná

Brynhild

Když Brynhild v Sáze o Egilovi a Ásmundovi se svými družkami sbírá v lese oříšky, vyřítí se úšák a unese ji, přestože byla cvičená v rytířských dovednostech.[112]

Trollyně na Miklagarðských hrách

Trollyně na Miklagarðských hrách v Sáze o Jarlmannovi a Hermannovi vzaly „kozlí kůže, namočily je do krve a navzájem se jimi mlátily.“[113]

Arinnefja

Arinnefja v Sáze o Egilovi a Ásmundovi vypráví svůj příběh, nesoucí název *Pod jhem chtíče*: sestry jí sekýrují a tlučou, a tak vyzývá Þóra a slibuje mu oběť, když „to mezi námi sestrami urovná.“[114] Þór to vyřešil tak, že spal vždy celou noc s jednou sestrou. Ostatní jí pak záviděli a ráno ji zabily; ona však na tu další ještě vložila kletbu, že pokud se jí podaří s Þórem počít, dítě nebude růst ani prospívat. Takto se to opakovalo se všemi, až Arinnefja skončila samotná. Dále Arinnefja vypráví: „Tehdy mě však postihla tak neodbytná chlípnost, že se mi zdálo, že bez mužského nemohu žít.“ [115] Toužila přitom pouze po králi Hringovi, který odjel do Gautlandu: „Pospíšila jsem si tedy do Gautlandu, ale když jsem tam dorazila, královský syn Hring již zapíjel svou svatbu, a právě mu přiváděli nevěstu do síně. Lehla jsem si na ulici na zem a chtěla jsem jí něco ošklivého provést. Ona si mě ale všimla a nakopla mě nohou tak, že mi zlomila obě stehenní kosti.“[116] Pak se promění v mouchu, vletí nevěstě pod šaty a chce jí rozcupovat podbřišek. Ta ji ovšem píchne nožem a zlomí jí tři žebra. Potom chce unést ženicha a utopit ho „aby si s ním už nikdo nemohl užívat. Zdálo se mi, že ho shazuji dolů z útesu, ale přitom jsem ho hodila za baldachýn a on dopadl na postel vedle nevěsty. Mě nemilosrdně zajali a nechtěli pustit.“[117]

Dále bojuje Arinnefja s třemi ženami o tafl. Jedna z žen jí strhne polovinu vlasů i s kůží. Arinnefja jí na oplátku vydloubne oči. Pak jí druhá žena zlomí nos a vyrazí tři zuby. Arinnefja jí utrhne obě prsa i s kůží na břiše. Třetí Arinnefje nejdříve ukousne dva prsty, ale pak ji Arinnefja přemůže.[118]

Když se Arinnefja přetahuje s obrem o prsten, už ztrácí sílu, ale pořád se křečovitě drží prstenu.[119]

---

[112] *Lživé ságy*, s. 13.
[113] *Lživé ságy*, s. 65.
[114] *Lživé ságy*, s. 28.
[115] *Lživé ságy*, s. 28.
[116] *Lživé ságy*, s. 29.
[117] *Lživé ságy*, s. 29.
[118] *Lživé ságy*, s. 29-30.
[119] *Lživé ságy*, s. 27.

Černozubka

Černozubka v Sáze o Álim Flekovi Áliho prokleje, ale on jí ještě hůř, a tak chce Černozubka vše zase vzít zpět. To už ale nejde, neboť Áli prohlásí, „že se tak musí stát.“[120]

Margerð

Margerð v Sáze o Hjálmþérovi a Qlvim spílá Hǫrðovi, že zabil její sestru. Nato ji Hǫrð opáčí, že ji potká to samé a přesekne ji v pase.[121]

Sedentíana

Když Sedentíana v Sáze o Sigurðovi Mlčenlivém nechá spustit potupené bratry Hálfdana a Vilhjálma na jejich loď, Vilhjálm „popadl dvě kopí, oběma rukama je vrhl na hradby a zasáhl dva muže, kteří je předtím spustili dolů, až je to vymrštilo do vzduchu. Hálfdana zachvátila veliká zloba a hněv, uchopil korouhev a mrštil jí po královně, zasáhl ji do hrudi a omráčil ji. Ležela v mdlobách tak dlouho, až se zdálo, že už se neprobere.“[122] Nakonec se královna vzpamatovala a nařídila svým válečníkům na bratry zaútočit, ale Vilhjálm pohotově zavelel svým mužům a s lodí unikl.[123]

Flegða a Fála

Dvě obryně, Flegða a Fála, se v Sáze o Sigurðovi Mlčenlivém rozhodnou ukrást Sigurðovi koně, aby je snědly. Myslí si, že Sigurð je ve stanu a tvrdě spí, on však o nich již ví, neboť jej vzbudil jeho průvodce lev. Fála pošle Flegðu na lva, protože má větší sílu a sama se chce zmocnit koní, neboť si myslí, že to pro ni bude zábava a jde k podle ní největšímu a nejtučnějšímu.[124] „Když ho chtěla svými velikými pazoury popadnout za ohon, kopl ji oběma zadníma nohama pod čelist tak prudce, že se jí málem zlomila.“[125] Flegða šla ke stanu, lev se na ni ale vrhl, „popadl ji za krátké vlasy, které jí rostly na ohavné hlavě a strhl jí je z lebky i s kůží až k uším. V hrůze se odvrátila a strašlivě ječela [...].“[126]

[120] *Lživé ságy*, s. 77.
[121] *Lživé ságy*, s. 144.
[122] *Lživé ságy*, s. 212.
[123] *Lživé ságy*, s. 212.
[124] *Lživé ságy*, s. 220-221.
[125] *Lživé ságy*, s. 221.
[126] *Lživé ságy*, s. 221.

Brynhild

Þvari si v Sáze o Bósim a Herrauðovi přiveze z vikinské výpravy pannu v brnění jménem Brynhild a ožení se s ní. Přitom „[…] nevěsta seděla na svatební lavici v brnění a přílbě.“[127] Jejich děti Bósiho a Smíða vychovává Þvariho souložnice Busla.[128]

3.3. Žena krásná

Bekkhild a Brynhild

Obě sestry v Sáze o Egilovi a Ásmundovi „Byly krásné, měly mírnou povahu a ctnostné vychování.“[129]

Herborg

Při popisu Herborg v Sáze o Jarlmannovi Hermannovi se dočteme, že byla „krásná a vznešená, moudrá a věrná a zběhlá ve všech ženských dovednostech.“[130]

Rikilát

O Rikilát se v Sáze o Jarlmannovi Hermannovi píše, že „nikdo na světě není tak krásný ani tak zběhlý ve všech dovednostech.“[131]

Þornbjǫrg

Panenská královna Þornbjǫrg v Sáze o Álim Flekovi byla „nejen sličná, ale i moudrá.“[132]

Sólbjǫrt

Sólbjǫrt ze Ságy o Álim Flekovi „byla nade všechny ženy krásnější a moudřejší.“[133]

[127] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 188.
[128] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 188.
[129] *Lživé ságy*, s. 13.
[130] *Lživé ságy*, s. 41.
[131] *Lživé ságy*, s. 42.
[132] *Lživé ságy*, s. 79.
[133] *Lživé ságy*, s. 75.

Hlaðgerð

Když Áli v Sáze o Álim Flekovi uvidí poprvé Hlaðgerð, dočteme se, že „spatřil krásnou ženu.“[134]

Ingibjǫrg

Princezna Ingibjǫrg v Sáze o Sǫrlim Silném je sličná a spanilá.[135] „Hǫgnimu její krása zcela učarovala.“[136]

Lúða

V Sáze o Hjálmþérovi a Qlvim král Ingi poprvé spatří Lúðu, „ženu opojné krásy, až si král pomyslel, že nikdy neviděl jinou ženu, která by se jí vyrovnala ušlechtilým půvabem a urozeností.“[137]

Diana

Princezna Diana v Sáze o Hjálmþérovi a Qlvim byla „překrásná“ a „ovládala všechna umění, kterým se lze naučit z knih.“[138]

Hervǫr

V Sáze o Hjálmþérovi a Qlvim je Hervǫr popisována jako tak nádherná, že Hjálmþér, Hǫrð a Qlvi „jí podobnou ještě nikdy neviděli. Její vlasy se podobaly zlatu a pleť byla bílá jako sníh, její tělo čisté jako lilie, oči zářivé jako démanty a tváře svěží jako růže.“[139]

Álfsól a Hildisif

O sestrách Álfsól a Hildisif v Sáze o Hjálmþérovi a Qlvim se mluví jako o krásných dívkách: „Dvě z nich daleko předčily ostatní, a zejména jedna byla tak půvabná, že se Qlvimu zdálo, že ještě nikdy neviděl ženu takové postavy a krásy. [...] V tu chvíli přistoupila k Qlvimu jedna z oněch dvou krásných dívek.“[140]

[134] *Lživé ságy*, s. 77.
[135] *Lživé ságy*, s. 113.
[136] *Lživé ságy*, s. 113.
[137] *Lživé ságy*, s. 125.
[138] *Lživé ságy*, s. 129.
[139] *Lživé ságy*, s. 146.
[140] *Lživé ságy*, s. 161.

Ingigerð

Princezna Ingigerð v Sáze o Hálfdanu Eysteinssonovi byla „nejkrásnější ze všech dívek a byla tak vysoká, jako bývají muži.“[141]

Kolova dcera Ingigerð

Služebná princezny Ingigerð v Sáze o Hálfdanu Eysteinssonovi, Kolova dcera Ingigerð, „byla ze všech žen nejkrásnější.“[142]

Blankiflúr

Matka Sedentíany, Blankiflúr, v Sáze o Sigurðovi Mlčenlivém, „byla ze všech žen nejkrásnější.“[143]

Sedentíana

Sedentíana v Sáze o Sigurðovi Mlčenlivém „byla tak krásná, že v celém severním světě nebyla žádná žena, která by se jí vyrovnala sličností tváře a všemi světskými půvaby. Její tělo bylo ladně rostlé jako útlé stéblo rákosu a oči jí zářily jako hvězdy za jasné noci, jako by z nich vycházely paprsky. Její hlava se podobala oblému zlatavému ostrovu, který jasně září jako planoucí oheň nebo sluneční paprsky, a svými krásnými vlasy se mohla celá zahalit. Stejně sličné byly i její tváře a nádherná ústa. Celá byla tak půvabná, že všem bylo zřejmé, že příroda a samotná Štěstěna ji s laskavou péčí stvořily k tomu, aby dalece předčila všechny dívky celého světa.“[144]

Když se na konci ságy vdávala za Sigurða, „Byla tak překrásná a půvabná, sličná a spanilá a ladná a líbezná, jak si jen lze představit, a všichni byli přesvědčeni, že nikdy nespatřili žádnou ženu, která by se jí vyrovnala.“[145]

Albína

Tatařínský král v Sáze o Sigurðovi Mlčenlivém měl dceru Albínu, „tak krásnou a líbeznou, že se jí téměř žádná dívka v tatařínsku nevyrovnala.“[146]

[141] *Lživé ságy*, s. 168.
[142] *Lživé ságy*, s. 168.
[143] *Lživé ságy*, s. 197.
[144] *Lživé ságy*, s. 197.
[145] *Lživé ságy*, s. 274.
[146] *Lživé ságy*, s. 255.

Flúvie

Flúvie v Sáze O Sigurðovi Mlčenlivém byla „ruměná jako růže a líbezná jako lilie a tak sličná a skvělá, až se pobratimům zdálo, že kromě Sedentíany nikdy nespatřili ženu, která by se jí vyrovnala.“[147]

Sóley

Sóley ze Ságy o Vilmundu Mimoňovi se jejímu otci zdála „smělá a sličná“[148]

Gullbrá

Dcera krále Vísivalda v Sáze o Vilmundu Momoňovi, Gullbrá, „mu připadala mnohem krásnější“[149] než její sestra Sóley.

Rikiza

Rikiza v Sáze o Vilmundu Momoňovi „byla ze všech žen nejkrásnější.“[150]

Dcera pěstounky Silven

Silven, pěstounka princezny Sóley žijící v ústraní, „měla krásnou dceru.“[151]

Sylgja

Sylgja, žena krále Hringa, v Sáze o Bósim a Herrauðovi byla „hezká žena mírné povahy.“[152]

Edda

Edda v Sáze o Bósim a Herrauðovi „byla sličná a uměla vše, co se na královskou dceru sluší.“[153]

[147] *Lživé ságy*, s. 272.
[148] *Lživé ságy*, s. 278.
[149] *Lživé ságy*, s. 278.
[150] *Lživé ságy*, s. 298.
[151] *Lživé ságy*, s. 278.
[152] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 187.
[153] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 199.

Hóketilova dcera

Manželka chalupníka Hóketila v Sáze o Bósim a Herrauðovi „byla už v letech, ale dceru měli pěknou.“[154]

Hleið

Sestra krále Goðmunda, Hleið, v Sáze o Bósim a Herrauðovi „je nad všechny panny krásná a ušlechtilá.“[155]

Když ji Bósi a Herrauð uviděli, její vlasy jim připadaly „krásné jako vymlácená sláma nebo zlaté třásně“[156] a mysleli si, že „Ještě nikdy nespatřili sličnější bytost.“[157]

Chalupníkova dcera

Bósi a Herrauð v Sáze o Bósim a Herrauðovi dojdou k nuznému stavení. „Bydlel tam chalupník se svou ženou a měli hezkou a šikovnou dceru.“[158]

Sedlákova dcera

Sedlák v Sáze o Bósim a Herrauðovi měl se svou ženou „hezkou dceru.“[159]

3.4. Žena škaredá

Þorbjǫrg

O Þorbjǫrg v Sáze o Jarlmannovi a Hermannovi se dozvíme, že byla obrovitá a její tloušťka předčila výšku. Přitom „Nebyla tak nehezká, jako byly její oči veliké a pusa široká.“[160]

Noc

O Noci v Sáze o Álim Flekovi Áli říká, že „ohavnější stvoření v životě neviděl.“[161]

[154] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 199.
[155] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 200.
[156] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 203.
[157] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 203.
[158] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 209.
[159] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 215.
[160] *Lživé ságy*, s. 64.
[161] *Lživé ságy*, s. 78.

Lúða

Nevlastní matka Lúða navrhovala Hjálmþérovi v Sáze o Hjálmþérovi a Ǫlvim, aby odstranili jeho otce a žili spolu. Hjálmþér jí v odpověď dal ránu do nosu. Když ji pak po čase znovu potkal, nepřipadala mu příliš přitažlivá, „neboť měla ošklivou tvář, vypadala odpudivě a byla celá ohyzdná.“[162]

Ýma

Když Hjálmþér v Sáze o Hjálmþérovi a Ǫlvim uvidí na skále obryni Ýmu, okamžitě jí začne nadávat, jak je ošklivá.[163]

3.5. Žena děsivá a nebezpečná

Ingibjǫrg

Arinnefja v Sáze o Egilovi a Ásmundovi zatouží po králi Hringovi, a vydá se za ním. Ten se ale právě žení s Ingibjǫrg, která Arinnefjiny úmysly prohlédne a zlomí jí obě stehenní kosti a tři žebra.[164] Arinnefja pak říká: „Do smrti na tu gautskou děvu nezapomenu.“[165]

Þorbjǫrg

Jarlmann v Sáze o Jarlmannovi a Hermannovi vrazí Þorbjǫrg do prsou meč, ale ta jej „jednou rukou chytila za obě nohy a chystala se jím mrštit o zeď. […] Vyrazila strašlivý ryk, který se nesl celým hradem, a téměř všichni si mysleli, že se na svobodu dostal sám ďábel.“[166] Nakonec jí useknou hlavu, ale i ta pak ještě dlouho chroptí a její ruce svírají Jarlamannovi nohy „takovou silou, že mu z nich sedřely maso až na kost, a bylo třeba její prsty jeden po druhém odříznout.“[167]

Mána

Obryně Mána v Sáze o Sǫrlim Silném krájí lidské a koňské maso.[168] Stěžuje si, že to je to poslední, co mají. Její muž, Skrímni, ji však rozradostní, když jí poví, jak opět přičaroval silný vítr a mlhu, kvůli které k nim zabloudilo osm lodí. Sǫrli ale Skrímniho zabije; Mána po něm začne sekat dýkou a Sǫrli musí ustupovat, aby ho nezabila: „Vrhala se na něj s nezdolným

[162] *Lživé ságy*, s. 140.
[163] *Lživé ságy*, s. 141.
[164] *Lživé ságy*, s. 29.
[165] *Lživé ságy*, s. 30.
[166] *Lživé ságy*, s. 70.
[167] *Lživé ságy*, s. 71.
[168] *Lživé ságy*, s. 97.

zápalem a byla s každým krokem zuřivější a zuřivější. Ryčela a kvičela, jako by jí z očí a tlamy šlehaly plameny. Sǫrliho její zášť naplnila takovým děsem, že se neodvažoval zpříma pohlédnout do ohnivého dechu řinoucího se z její tlamy ani nedokázal vzdorovat příšernému ryku, který vydávala.“[169]

Þursyně Hergunn, Hremsa, Nál, Nefja, Raun, Trena, Greip, Glyrna a Margerð

Když Hjálmþér v Sáze o Hjálmþérovi a Qlvim usekne obryni Ýmě ruku, slibuje mu obryně odplatu, která brzy přijde. Hjálmþér se podívá k moři a vidí, že její sestry již pobily všechny jeho muže, lodi rozlámaly na kusy a zboží z nich vynesly na pevninu. Dostane strach, běží ke svému stanu a volá na pomoc svého pobratima Qlviho a otroka Hǫrða.[170]

Gullkúlla

Gullkúlla v Sáze o Hálfdanu Eysteinssonovi číhá na Hálfdana a když vchází do jejího obydlí, tne „mu po krku dlouhým a přeostrým nožem.“[171]

Sedentíana

K Sedentíaně v Sáze o Sigurðovi Mlčenlivém přijeli bratři Hálfdan a Vilhjálm. Sedentíana se k nim nejdříve chovala zdvořile, ale potom, co ji Vilhjálm jménem Hálfdana požádal o ruku, nechala je spoutat. „Pak vzala královna nůžky a břitvu a ostříhala oběma bratrům vlasy, oholila jim hlavy a namazala je dehtem. Pak povolala osm otroků s biči a meči a poručila jim bratry tak zmrskat, až z nich sedřeli kůži. Když už měli zkrvavená celá záda a otroky začala práce vyčerpávat, nechala bratrům vyrýt do zad ostřím meče sovu. Pak dala přinést žhavé uhlíky a kovovou mísu, a když se mísa doruda rozžhavila, nechala ji přiložit oběma bratrům na břicho. Popáleniny Hálfdanovi znetvořily břicho a i Vilhjálm utrpěl velkou újmu.“[172] Pak jim královna ještě vyčinila a řekla, že jejich potrestání jistě odvrátí kohokoliv jiného, aby se ucházel o její ruku.[173]

Když se za příkoří na Hálfdanovi a Vilhjálmovi přišel pomstít jejich bratr Sigurð se svými pobratimy a byli všichni zajati, „Sedentíana přikázala, aby je uvrhli do kobky a nechali zemřít hladem.“[174]

Popeluše

Vilmund a Hjarrandi se vypraví v Sáze o Vilmundu Mimoňovi ztrestat loupežívého Kola Hrbáče, žijícího na hradě v lese se svojí družkou Popeluší, o které si všichni myslí, že je to

[169] *Lživé ságy*, s. 97-98.
[170] *Lživé ságy*, s. 142.
[171] *Lživé ságy*, s. 183.
[172] *Lživé ságy*, s. 211.
[173] *Lživé ságy*, s. 211.
[174] *Lživé ságy*, s. 239.

princezna Sóley. Když se jim podaří Kola zabít, Hjarrandi již není schopen boje. Vtom se přiřítí Popeluše, udeří Vilmunda ze zadu, až spadne na kolena a dál zběsile útočí, že se Vilmund dlouho zvládne jen bránit.[175]

Kolfrosta

Když Bósi a Herrauð v Sáze o Bósim a Herrauðovi vniknou do svatyně a chtějí se zmocnit vejce ptáka Gamma, tamní kněžka Kolfrosta začne rvát Herrauðovi maso s kostí. Boj je velmi vyrovnaný, až se probere Bósi a společně pak babici zneškodní.[176]

3.6. Žena zkrocená a podrobená

Þorbjǫrg

Þorbjǫrg v Sáze o Jarlmannovi a Hermannovi s Jarlmannem zuřivě bojovala, ale když to Hermann uviděl, usekl jí hlavu, která „pak ještě dlouho chroptěla.“[177]

Noc

Panenská královna Þornbjǫrg v Sáze o Álim Flekovi chce po bratru trollyně Noci Škvorovi, aby svou sestru zabil a slíbí mu svou ruku jako odměnu. Škvor souhlasí, a učiní, jak slíbil.[178]

Mána

V Sáze o Sǫrlim Silném Sǫrli bojuje s Mánou.[179] Nejdříve se stěží brání, ale pak spolu oba spadnou do hluboké pukliny v zemi a zachytí se na skalní římse. To už má Sǫrli navrch, začne Mánu škrtit a ona prosí o život. Sǫrli se nakonec smiluje pod podmínkou, že mu Mána do měsíce opatří „zbroj, jakou nikdy žádný meč nepoškodí, a meč takový, který přetne jak veškerou ocel, tak i kámen.“[180] Mána poslušně se vším souhlasí. Sǫrli pak přenocuje v jejím příbytku a dostane se mu vybraného pohoštění a skvělých darů. Když se rozhodne odejít, Mána ho „notný kus cesty“[181] doprovází a přeje mu „šťastnou cestu.“[182]

[175] *Lživé ságy*, s. 296.
[176] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 203.
[177] *Lživé ságy*, s. 70.
[178] *Lživé ságy*, s. 87.
[179] *Lživé ságy*, s. 97-98.
[180] *Lživé ságy*, s. 98.
[181] *Lživé ságy*, s. 99.
[182] *Lživé ságy*, s. 99.

Marsybila

Marsybila v Sáze o Sǫrlim Silném žádá pomstít smrt svého otce, kterého Sǫrli zabil a za žádnou cenu se nechce smířit.[183] Sǫrli zašeptá: „Teď bych si přál, aby tu byla moje přítelkyně, obryně Mána, a utišila tvou zpupnost.“[184] Pak jde a položí Marsybile hlavu do klína a řekne: „Ať je tedy po tvém, královno. […] Máš před sebou Sǫrliho, zvaného Silný, a učiň s ním, jak se ti zlíbí.“[185] Marsybilu opustila „všechna zlost a úplně oněměla úžasem.“[186]

Þursyně Margerð, Hremsa, Nál, Nefja, Raun, Trena, Greip a Glyrna

Þursyně, které v Sáze o Hjálmþérovi a Ǫlvim rozbily Hjálmþérovy lodě, pak Horð nakonec všechny zabil.[187]

Hergunn

Hǫrð v Sáze o Hjálmþérovi a Ǫlvim pronásleduje dvě z devíti þursyň, které zničily jejich lodě. Hergunn se obrátí proti němu, ale on ji tne „tak mocně, že jí odletěla hlava.“[188]

Ýma

Hǫrð v Sáze o Hjálmþérovi a Ǫlvim zabije velkého þursa tak, že ho přelstí a strhne jej z útesu. Pak vyběhne nahoru na útes a objeví jeskyni. „Před ní stála Ýma, která mu hned padla k nohám. Hǫrð jí daroval život a strávil s ní zimu v jeskyni.“[189]

Lúða

Lúðu v Sáze o Hjálmþérovi a Ǫlvim Hjálmþér prokleje, aby musela neustále stát rozkročená na kamenech u přístaviště a otroci pod ní rozdělali oheň.[190] Když se na konci ságy Hjálmþér triumfálně vrátí, upře na ni svůj zrak, a ona spadne do plamenů.[191]

[183] *Lživé ságy*, s. 118.
[184] *Lživé ságy*, s. 118.
[185] *Lživé ságy*, s. 118.
[186] *Lživé ságy*, s. 118.
[187] *Lživé ságy*, s. 142.
[188] *Lživé ságy*, s. 144.
[189] *Lživé ságy*, s. 146.
[190] *Lživé ságy*, s. 140.
[191] *Lživé ságy*, s. 164.

Gullkúlla

Gullkúlla se v Sáze o Hálfdanu Eysteinssonovi pokusí Hálfdana zabít. Pak ale „Hálfdan popadl Gullkůlu, zvedl ji do vzduchu a velkou silou jí mrštil o zem. Potom každou rukou uchopil jednu její nohu a po délce ji roztrhl vejpůl.“[192]

Flegða a Fála

Když Flegðě v Sáze o Sigurðovi Mlčenlivém serve lev vlasy i s kůží a ona pak uvidí, že Sigurð ji chce mečem zabít, padne na zem, prosí o slitování a slibuje, že se mu bohatě odmění.[193] Její sestra Fála se začala také bát, „protože viděla, jakou silou rytíř a jeho průvodce vládnou,“[194] a také prosí o slitování.[195]

Sedentíana

Sedentíana v Sáze o Sigurðovi Mlčenlivém spatří Sigurða, proměněného zrcadlem, že „se nyní jevil tak sličný, že lidské oko ještě nic podobného nespatřilo,“[196] a také kámen v jeho prstenu. Pocítí tak horlivou touhu po jeho náklonnosti, že bez doprovodu vyjde ze svého sídla i města a jde za ujíždějícím Sigurðem celý den. S nocí se ochladí a přijde sněhová bouře. Sedentíana má jenom noční košili a hedvábný plášť, a hrozí jí umrznutí. Najde ji pastevec, který však jako odměnu za její záchranu nechce nic jiného než ji samotnou. Říká, že také nemá žádné další oblečení, a tak ji může zahřát pouze svým tělem, přičemž naznačuje, že s ní hodlá mít sexuální styk.[197] Také slibuje, že toho nebude litovat, a že se to nikdo nedozví. Sedentíana raději souhlasí, než by umrzla, a pastevec ji násilím připraví o panenství; „Podivovala se však, jak je jeho tělo příjemné na dotek a jak silně ji svírá.“[198] Pak usne, a když se probudí a rozhlíží se, kudy do města, spatří znovu Sigurða jako sličného rytíře. Volá ne něj, aby na ni počkal, ale on jí opět celý den ujíždí. Znovu nastane noc a je jí zima. Uvidí ohyzdného skřeta, který za záchranu nechce nic jiného, než aby se mohl potěšit s jejím tělem.[199] Sedentíana souhlasí a skřet „ji sevřel tak silně, že nemohla klást žádný odpor, a důkladně se s ní potěšil. Nejvíce ji však překvapilo, že jí ve všem, co se mezi nimi stalo, připadal jako pravý muž.“[200] Pak usne, po probuzení najde připravenou snídani, opět spatří Sigurða a zahoří touhou a on jí opět ujíždí. V noci přijde sněhová bouře a Sedentíana očekává svou smrt. Potom ale uvidí velikého hrozivého trolla, který jí nabízí záchranu za to, že si k ní lehne.[201] Sedentíana jej však žádá, aby ji raději rychle zabil, než aby ji trýznil: „neboť trollové z hor a útesů nedokážou umírnit svou sílu, když se chtějí chopit lidských žen.“[202] Pak se ale začne tak třást zimou, že ji troll vezme k sobě: „Troll se jí

[192] *Lživé ságy*, s. 183.
[193] *Lživé ságy*, s. 221.
[194] *Lživé ságy*, s. 221.
[195] *Lživé ságy*, s. 222.
[196] *Lživé ságy*, s. 245.
[197] *Lživé ságy*, s. 245-246.
[198] *Lživé ságy*, s. 246.
[199] *Lživé ságy*, s. 247.
[200] *Lživé ságy*, s. 248.
[201] *Lživé ságy*, s. 249.
[202] *Lživé ságy*, s. 249.

také nezdál na dotek tak odporný, jak hnusný byl na pohled, ani jí nepřipadal větší než člověk, a navíc měl na sobě hedvábnou košili. Nyní se po libosti potěšil s jejím půvabným tělem.“[203]

Čtvrtý den hostiny, na které Sedentíana hostí Sigurða a jeho pobratimy, k ní přijde pasák vepřů a začne ji kárat: „Ty hanebná smrdutá děvko, která se necháváš nazývat královnou Treverisborgu! Nyní nadešel čas, kdy už nemůžu dál mlčet o potupě, kterou mi hodláš způsobit. A třebaže ti Sigurð Mlčenlivý, z něhož nemůžeš spustit oči, připadá vznešenější než já, přesto ne tebe mám větší právo. Neboť když jsem na planině držel v náručí tvé nahé tělo, důkladně jsem se přesvědčil o tvém panenství a vím jistě, že jsem byl první muž, kterého jsi měla. A třebaže sis od té doby lehla k nejednomu dalšímu, nemá na tebe plné právo nikdo jiný než já.“[204] Pak ještě vypráví, jak Sedentíana „k sobě lákala rytíře Amase a on se jí ztratil z dohledu.“[205] Na to Sigurð poznamená, „že v těchto věcech se dá málokteré ženě důvěřovat. Považte, zda by se na ni dalo spolehnout, kdyby se o ni ucházel nějaký řádný muž, když dopřála své objetí takovému umouněnci.“[206] Hálfdan a Vilhjálm se jí pak posmívají a pastevce ještě napadne, aby si ji odnesl pryč. Nikdo královně nepomůže, i když se brání a volá na své družiníky. Nakonec až Randvé pastevce vyžene a Sedentíana celá rudá se zakrytou tváří spěchá do svých komnat.[207] Další den na hostinu přijde skřet a také královně připomíná, jak ji zachránil a jak se s ní potěšil. Sigurð poznamená, že Sedentíana je „vskutku zvídavá žena, […] když jí nestačili obyčejní muži, ale musela vyzkoušet i takovéhle netvory.“[208] Sigurðovi bratři se jí i s dalšími smějí a dělají si z ní legraci, a tak Sedentíana opět uteče do svých komnat.[209] Šestý den se objeví hrozivý troll, který si také dělá na Sedentíanu nárok, popisuje, jak si s ní užíval a začne ji odnášet pryč, aniž by se kdokoli odvážil se mu postavit.[210] Královna zavolá na Sigurðovi bratry, aby jí pomohly: „Sice jsem s vámi dvěma špatně zacházela a zle vám činila, ale pokud jde o tebe, Vilhjálme, netěšilo mě to a už ses mi za to plně pomstil.“[211] Hálfdan s Vilhjálmem nakonec trola zaženou a Sigurð poznamená, že „královna jistě nemá malou komůrku,“[212] a že „ženu, která si mezi nohy pustila trolla, nelze popravdě nazývat pannou.“[213]

Popeluše

Popeluše v Sáze o Vilmundu Mimoňovi na Vilmunda dlouho zběsile útočila. „Viděl, že se jí snadno nezbaví. Chytil ji tedy za vlasy, obtočil si je okolo zápěstí, do druhé ruky vzal mečík a přiložil jí ho ke krku, takže jí hlava odlétla.“[214]

[203] *Lživé ságy*, s. 249.
[204] *Lživé ságy*, s. 264.
[205] *Lživé ságy*, s. 265.
[206] *Lživé ságy*, s. 265.
[207] *Lživé ságy*, s. 265.
[208] *Lživé ságy*, s. 265.
[209] *Lživé ságy*, s. 265.
[210] *Lživé ságy*, s. 266.
[211] *Lživé ságy*, s. 266.
[212] *Lživé ságy*, s. 266.
[213] *Lživé ságy*, s. 266.
[214] *Lživé ságy*, s. 296.

Brynhild

Þvari se v Sáze o Bósim a Herrauðovi utká s pannou v brnění jménem Brynhild. Porazí ji, přičemž ji zmrzačí, takže je pořád shrbená a znetvořená a odvede si ji domů a ožení se s ní.[215]

Kolfrosta

Kolfrostu v Sáze o Bósim a Herrauðovi nakonec Bósi a Herrauð společnými silami přemůžou a zabijí.[216]

Hleið

Hleið v Sáze o Bósim a Herrauðovi ještě před svatbou s Herrauðem unese Siggeir a vrátí ji jejímu bratrovi, králi Goðmundovi. Ten již předtím Siggeirovi Hleið za její vysvobození slíbil a trvá na tom, že o sňatku své sestry rozhoduje on, a dá Hleið na vybranou: buď si vezme Siggeira, nebo nikoho.[217] „I mělo se stát, co král žádal.“[218]

3.7. Žena zachránkyně a nápomocná

Arinnefja

Arinnefja v Sáze o Egilovi a Ásmundovi vrátí Egilovi ruku, o kterou přišel v souboji s obrem a kterou celou dobu opatrovala, aby neumřela. Egilovi umrtví paži, aby necítil bolest, sundá mu násadu z pahýlu a otevře ránu. „Následně přiložila ruku a životodárné bylinky a omotala ji hedvábím.[219] Držela mu ruku po celý zbytek dne, až Egil ucítil, že se do ní vrátil život.“[220]

Arinnefja ještě poradí pobratimům Egilovi a Ásmundovi, jak osvobodit unesené princezny, a ve všem jim také pomůže.[221]

Skinnefja

Skinnefja v Sáze o Egilovi a Ásmundovi také pomáhá pobratimům osvobodit unesené princezny.[222]

---

[215] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 188.
[216] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 203.
[217] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 205-208.
[218] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 208.
[219] *Lživé ságy*, s. 32.
[220] *Lživé ságy*, s. 32.
[221] *Lživé ságy*, s. 32-35.
[222] *Lživé ságy*, s. 35.

Herborg

Po únosu své snoubenky Ríkilát král v Sáze o Jarlmannovi Hermannovi přestane dbát o svou říši. Jeho sestra Herborg pošle vzkaz Jarlmannovi a prosí ho, aby se vrátil a králi pomohl.[223]

Mána

Když si v Sáze o Sǫrlim Silném jde Sǫrli se svými dvanácti muži pro slíbenou odměnu, nalezne Mánu zápasící se svou sestrou, také obryní. Mána má na mnoha místech maso servané s kostí a vypadá to, že brzy prohraje.[224] Sǫrli vyzve své muže, aby jí pomohly. Obryně ale všechny pobije, a i Sǫrli v boji s ní ztratí vědomí. V tom se ale probere Mána a znovu se na obryni vrhne. Sǫrli pak obryni zabije. Mána Sǫrlimu předá slíbený meč a zbroj a rozloučí se s ním v „nejhlubším přátelství.“[225]

Hlaðgerð

V Sáze o Álim Flekovi musí po prokletí Černozubkou Áli k její sestře Noci, aby se s ní oženil. Potká ale nejprve její dceru Hlaðgerð, která mu ze své iniciativy poradí, jak se tomuto údělu vyhnout, a ještě mu pošle svého psíka s věcmi, potřebnými pro útěk z jeskyně, kde Noc bydlí.[226]

Þornbjǫrg

Po tom, co je Áli v Sáze o Álim Flekovi proklet trollyní Nocí, je na smrt nemocen a z jeho těla vychází nesnesitelný zápach, takže mu nevydrží sloužit nikdo kromě královny Þornbjǫrg, jeho manželky. Þornbjǫrg také bez ustání hledá někoho, kdo by Áliho vyléčil, což ji zavede až do Indie. Tam se doslechne, že jediný, kdo může pomoci, je Škvor, a i přes všechna varování se za ním neohroženě vydá.[227]

Hild

V Sáze o Álim Flekovi je Áli proklet Zlookým, bratrem trollyně Noci, a promění se ve vlka, který všude škodí. Když se králi konečně podaří jej lapit a chce ho nechat zabít, pěstounka Áliho, Hild, před krále předstoupí, prosí za něj o milost a slibuje: „A já se zaručím, že už nikomu neublíží.“[228] Pak celou noc nad vlkem bdí, dokud se nepromění zpátky v Áliho. Vlčí kůži nechá spálit a dál Áliho opatruje: „Hild si položila Áliho do klína, vzala víno a kapala ho na něj.“[229]

[223] *Lživé ságy*, s. 59.
[224] *Lživé ságy*, s. 100.
[225] *Lživé ságy*, s. 101.
[226] *Lživé ságy*, s. 78.
[227] *Lživé ságy*, s. 85-86.
[228] *Lživé ságy*, s. 83.
[229] *Lživé ságy*, s. 83.

Skinnhúfa

Když Hjálmþér a Ǫlvi v Sáze o Hjálmþérovi a Ǫlvim pronásledují na lovu velkou a krásnou laň, dostanou se příliš daleko a začne se ochlazovat, a tak se plánují schovat v jeskyni. Bydlí tam ovšem ohromný þurs. Život jim zachrání Skinnhúfa, žijící s þursem, protože je promění v sokoly a před þursem je zapře. Nakonec si přeje, aby þursa zabili, a poradí jim, jak na to.[230] Pak je ještě obdaruje a vyzve, „aby jenom vyslovili její jméno, kdyby od ní potřebovali nějakou drobnou pomoc.“[231]

Když Hjálmþéra a jeho druhy napadne otec Hervǫry. Hjálmþér Skinnhúfu zavolá, a ona se objeví ve formě gryfa.[232]

Vargeisa

Hjálmþér v Sáze o Hjálmþérovi a Ǫlvim potká finngálkn Vargeisu, nesoucí skvělý meč. Hjálmþér ho chce získat a nakonec souhlasí, že výměnou za něj Vargeisu políbí. Vargeisa mu pak dá ještě několik dobrých rad.[233]

Při boji Hjálmþéra s otcem Hervǫry Vargeisa také přiletí na pomoc jako gryf.[234]

Ýma

Hǫrð v Sáze o Hjálmþérovi a Ǫlvim daroval Ýmě život „a strávil s ní zimu v jeskyni.“[235] Pak pověří Ýmu hlídáním jeskyně s věcmi, patřícími předtím þursovi a Ýma jej prosí, „aby jen vyslovil její jméno, kdyby potřeboval s něčím pomoci.“[236]

Hervǫr

V Sáze o Hjálmþérovi a Ǫlvim je Hervǫr nejdříve poměrně chladná a pouze Hjálmþéra varuje před svým otcem, ale potom, co jí Hjálmþér obdaruje, se zaraduje a velmi ochotně mu dává rady, jak se u jejího otce chovat a čím si získat jeho náklonnost.[237]

Král svolí, aby u něj Hjálmþér přečkal zimu, musí ale na oplátku přinést dva rohy z jeho telete, jinak jej stihne smrt. Kde tele hledat mu ovšem král neřekne. Hervǫr zasáhne a opět hrdinovi dobře poradí, čímž jej zachrání.[238]

Před skončením zimy Hjálmþéra varuje, že mu její otec není příliš nakloněn, a že by se měl s králem rozloučit a odjet. Hjálmþér chce, aby odjela s ním, ale ona řekne, že by to byla jeho

[230] *Lživé ságy*, s. 135.
[231] *Lživé ságy*, s. 136.
[232] *Lživé ságy*, s. 158.
[233] *Lživé ságy*, s. 136-139.
[234] *Lživé ságy*, s. 158.
[235] *Lživé ságy*, s. 146.
[236] *Lživé ságy*, s. 146.
[237] *Lživé ságy*, s. 147-148.
[238] *Lživé ságy*, s. 150-152.

smrt, a to by ona „raději ztratila vlastní život.“[239] Nakonec však Hjálmþérův otrok Hǫrð odtáhne Hervǫr i s její věží na svou loď a všichni odplují.

Když se jejich lodi zastaví, varuje je, že to způsobil její otec a čekají na ně ještě těžké zkoušky.[240] Pak Hǫrðovi ve formě kosatky pomůže v boji.[241]

Arghyrna

Po těžkém zranění v boji je Hálfdan v Sáze o Hálfdanu Eysteinssonovi odvezen na léčení k Hriflingovi a jeho ženě Arghyrně. Než odejde na pomoc Grímovi, vyřkne nad ním Arghyrna zaříkadla, daruje mu krátký meč, jež vždy získá vítězství, a nakonec mu dá náhrdelník, který „nemá nikdy sundavat.“[242]

Eufemía

Sigurð v Sáze o Sigurðovi Mlčenlivém ještě v sedmi letech vůbec nemluvil, a všichni si tak mysleli, že je hloupý. Jeho matka Eufemía jej však měla „ze všech svých dětí nejraději a říkala, že se ještě uvidí, že Sigurð není žádný hlupák.“[243] Hraběte Lavranse to zaujalo, a tak si jej vzal k sobě na vychování.[244]

Flegða a Fála

Flegða a Fála v Sáze o Sigurðovi Mlčenlivém Sigurða hostí ve svém příbytku a dají mu několik velmi užitečných darů: tafl, se kterým „ten, kdo ho vlastní, bude mít vždy převahu nad každým, s kým bude mít co do činění, a stejně tak každý, komu bude převahu přát,“[245] přikrývku, která zajistí přátelství mezi těmi, kdo se jí přikryjí, i kdyby se předtím nenáviděli, zlatý prsten, jenž způsobí, že se do Sigurða zamiluje každá dívka, která prsten spatří, a Sigurðovi, pokud jej bude mít na ruce, zároveň neublíží jed, oheň ani zbraň a bude neviditelný. Nakonec dostane ještě zrcadlo se čtyřmi poli: když pohlédne do prvního, bude se všem zdát nesmírně krásný, když do druhého, bude všem připadat ohyzdný jako troll, po pohledu do třetího bude vypadat jako skřet, do čtvrtého jako pasák vepřů a po pohledu do zrcadla z druhé strany se mu navrátí jeho vlastní podoba. Pak mu ještě slíbily, že když bude od nich něco potřebovat, stačí jenom vyslovit jejich jména.[246]

[239] *Lživé ságy*, s. 156.
[240] *Lživé ságy*, s. 157.
[241] *Lživé ságy*, s. 158.
[242] *Lživé ságy*, s. 182.
[243] *Lživé ságy*, s. 196.
[244] *Lživé ságy*, s. 196.
[245] *Lživé ságy*, s. 224.
[246] *Lživé ságy*, s. 224-225.

Gullbrá

Vilmund se v Sáze o Vilmundu Mimoňovi vydá hledat zatoulanou kozu Štěstí a dojde až ke hradu královské dcery Gullbrá. Vejde dovnitř a Gullbrá jej navzdory protestům ostatních žen v síni vyzve, aby se posadil ke stolu a posloužil si.[247] Všichni se bojí, „že to musí být nějaký blázen nebo zloduch,“[248] ale Gullbrá řekne, „že podle ní jen není zvyklý na takové množství lidí.“[249] Pak jej tam nechá ještě přespat a ráno mu přikáže, aby se vzdálil, „protože pokud tě tu muži spatří, bude to tvůj konec.“[250] Nakonec mu slíbí, že pokud se zde někdy znovu ocitne a bude něco potřebovat, pomůže mu.[251]

Busla

Když Bósiho a Herrauða nechá král v Sáze o Bósim a Herrauðovi uvrhnou do vězení a čeká je smrt, Busla, Bósiho pěstounka, krále prokleje, a tak jej donutí Bósiho a Herrauða propustit na svobodu.[252]

Při boji v podobě feny zachrání Herrauða a zabije jeho protivníka krále Háreka.[253]

Hóketilova dcera

Bósi se Hóketilovy dcery v Sáze o Bósim a Herrauðovi zeptá, jestli neví něco o vejci ptáka Gamma, které má za úkol přinést. „Dívka odpověděla, že ho za zlatý prsten a pěknou noční zábavu odmění tím, že mu poví, co chce vědět.“[254] Pak mu řekne, kde hledat svatyni s ptákem Gammem a vylíčí mu všechny nástrahy, které na něj uvnitř čekají a na závěr Bósimu a jeho pobratimu popřeje dobré pořízení.[255]

Chalupníkova dcera

Bósi stráví noc s dcerou chalupníka, u kterého s Herrauðem v Sáze o Bósim a Herrauðovi přenocují. Ona mu na oplátku podrobně vylíčí, jak je střežen palác, kde drží unesenou nevěstu Herrauða Hleið.[256]

---

[247] *Lživé ságy*, s. 285-286.
[248] *Lživé ságy*, s. 286.
[249] *Lživé ságy*, s. 286.
[250] *Lživé ságy*, s. 286.
[251] *Lživé ságy*, s. 287.
[252] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 198.
[253] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 219.
[254] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 200.
[255] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 200-202.
[256] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 210.

Sedlákova dcera

Po společně strávené noci a obdržení tří hřiven stříbra sedlákova dcera v Sáze o Bósim a Herrauðovi souhlasí, že pro Bósiho vyláká královskou dceru do lesa, kde ji Bósi unese.[257]

3.8. Žena čarodějka

Herborg

Když se Jarlmann v Sáze o Jarlmannovi a Hermannovi chystá jet jménem svého krále požádat o ruku Ríkilát, králova sestra Herborg předvídá, že to nebude jednoduché, a dá mu prsten, který když Ríkilát nasadí na prst a zahřeje ho, zajistí, aby panna milovala kohokoliv Jarlmann určí.[258]

Černozubka

Černozubka v Sáze o Álim Flekovi byla „skrz naskrz zlá."[259] Když byl jednou Áli sám venku, „Objevila se tam Černozubka a hlasitě zavyla."[260] Pak Áliho proklela, protože k ní „nikdy nepromluvil vlídného slova."[261]

Noc

V Sáze o Álim Flekovi sestra Černozubky Noc Áliho prokleje za to, že utekl z její jeskyně a za prokletí jejího bratra.[262]

Ingibjǫrg

V Sáze o Sǫrlim Silném švédský princ Hǫgni přitáhne s vojskem do Norska, aby pomstil smrt svého otce. Po vítězství v bitvě a zabití králů Erlinga a Haralda se druhý den vydá so města, ale královnu v paláci nenajde. Dozví se, že je teď v sídle své dcery. „Ale když se tam Hǫgni a jeho družiníci vydali a přišli k vysoké palisádě, která ze všech stran obklopovala její palác, padla náhle taková mlha, že jeden neviděl druhého, a nenašli ani palisádu, ani palác, takže nedošli nikam. Vzápětí se před vojskem objevila tak mohutná řeka, že do ní mnozí spadli a plácali se v ní přes veškerou snahu celou noc. Horko těžko se škrábali na útesy, které řeku z obou stran obklopovaly. Tak to šlo až do rána, ale když se rozednilo, už žádnou řeku neviděli. Zato zjistili, že útesy, na něž se drápali, jsou ve skutečnosti palisáda. Popadali zase dolů a nic víc už

[257] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 216.
[258] *Lživé ságy*, s. 43.
[259] *Lživé ságy*, s. 77.
[260] *Lživé ságy*, s. 77.
[261] *Lživé ságy*, s. 77.
[262] *Lživé ságy*, s. 84.

nesvedli.“[263] Nakonec vylomili bránu, ale v paláci nikoho nenašli, a tak alespoň sebrali všechny cennosti. Na zpáteční cestě se Hǫgni ohlédne a uvidí na hradbách stařenu a krásnou dívku, jejíž krása mu učaruje. Zeptá se svého družiníka Svala, kdo to může být. Ten odvětí, že zřejmě princezna Ingibjǫrg s chůvou.[264] „Jistě nám chystají nějakou léčku a přejí nám smrt.“[265] Hǫgni se chce přesto vrátit a dívky se zmocnit. Sval jej ale varuje, že by to byla jejich jistá smrt, a tak Hǫgnimu jeho úmysl rozmluví.[266]

Diana

Princezna Diana v Sáze o Hjálmþérovi a Ǫlvim daruje za svou záchranu Hjálmþérovi kouzelný stan, uvnitř kterého jej nic nemůže zranit.[267]

Lúða

Lúða v Sáze o Hjálmþérovi a Ǫlvim prokleje Hjálmþéra za to, že odmítl její milostný návrh.[268]

Také již dříve proklela ze stejného důvodu svého nevlastního syna i s jeho sestrami.[269]

Ingigerð

Hálfdan v Sáze o Hálfdanu Eysteinssonovi v hodovní síni spatří ruku převlečené princezny Ingigerð bez rukavice a připadá mu na mužskou ruku nezvykle krásná. Pak jí ještě stáhne prsten, který ho také zaujme, dá ho do rukavice a usne. Když se probudí, Ingigerð mu svítí do tváře lucernou a řekne: Tuto ruku, tento prsten a tuto rukavici budeš hledat, budeš po nich toužit a nenalezneš klid, dokud ti je ten, kdo ti je dnes sebral, sám o své vůli nevloží do dlaně.“[270]

Busla

Busla, Bósiho pěstounka v Sáze o Bósim a Herrauðovi, „Znala mnoho kouzel a čar.“[271] Když Bósiho a Herrauða nechal král uvrhnou do vězení, vešla Busla v noci ke králi a vložila na něj kletbu, která se splní, pokud Bósiho a Herrauða nepropustí a nevyšle je na „cestu plnou úskalí.“[272] Král se ji nejdříve snaží zastrašit, ale nakonec se Busle podvolí a jí slíbí vše, co požaduje.[273]

[263] *Lživé ságy*, s. 113.
[264] *Lživé ságy*, s. 113-114.
[265] *Lživé ságy*, s. 114.
[266] *Lživé ságy*, s. 114.
[267] *Lživé ságy*, s. 132.
[268] *Lživé ságy*, s. 140.
[269] *Lživé ságy*, s. 163.
[270] *Lživé ságy*, s. 174.
[271] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 188.
[272] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 198.
[273] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 196-198.

Kolfrosta

Králova matka Kolfrosta v Sáze o Bósim a Herrauðovi „získala svou modloslužbou nadpřirozenou moc a nic ji nemůže zaskočit.“[274]

3.9. Žena pyšná a panovačná

Þorbjǫrg

Jarlmann na své svatbě s Þorbjǫrg v Sáze o Jarlmannovi a Hermannovi „žertoval se všemi kolem sebe, a často připíjel na zdraví nevěst. Þorbjǫrg však jen nadutě seděla.“[275]

Noc

Noc v Sáze o Álim Flekovi kritizuje Áliho, že proklel její sestru.[276] Když vybídne Áliho, aby se s ní najedl koňského a lidského masa a on nechce, řekne, že „nedostane najíst, dokud tomu jídlu nepřijde na chuť.“[277] Pak chce, aby si k ní Áli lehl a nelíbí se jí, že on nechce.[278]

Marsybila

Když se v Sáze o Sǫrlim Silném Královna Marsybila dozví o smrti svého otce rukou Sǫrliho, velmi se rozčílí a popouzí svého bratra Hǫgniho k pomstě: „Je zřejmé, že vás opustila veškerá odvaha vykonat pomstu, a ta hanba nebude zapomenuta, dokud budou na Severu žít lidé, a zůstane až na věky zachováno v paměti všech, že král Hálfdan po sobě zanechal tak neschopné ubožáky a mrzké kozy, jako jste vy dva, kteří se všeho bojí jako ten nejzbabělejší zajíc, a byla bych teď nejradši, kdybyste mi přinesli zbraň a zbroj, a jistě by se mi nevedlo hůř něž vám a všem královým leníkům.“[279] Nakonec se ale po urputném boji Hǫgni se Sǫrlim smíří a uzavřou pobratimství. Když se to Marsybila dozví, přepadne ji opět silný vztek a dá všem na vědomí, že „od tohoto dne už nikdy nedojde klidu, dokud nebude Sǫrli sprovozen ze světa nebo hniloba nerozloží jeho tělo, aby tak nikdy nedošel klidu.“[280]

Lúða

Lúða v Sáze o Hjálmþérovi a Ǫlvim se odebere ke králi Ingimu a sdělí mu: „A já jsem se vám nyní přišla vydat na milost a odevzdat do vaší moci, ač pouze pod podmínkou, že se stanu vaší

[274] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 200.
[275] *Lživé ságy*, s. 69.
[276] *Lživé ságy*, s. 78.
[277] *Lživé ságy*, s. 78.
[278] *Lživé ságy*, s. 78-79.
[279] *Lživé ságy*, s. 108.
[280] *Lživé ságy*, s. 118.

manželkou, a nikoliv milenkou.“[281] Král nadšeně souhlasí, jeho syn ale na svatební hostinu nepřijde a „i mnoha dalším poddaným se královna zdála velkopanská a mocichtivá.“[282] Dále se uvádí, že „Po krátké době začal v králově říši mizet každé noci jeden muž, a to se zdálo mnoha lidem podivné.“[283]

Za nedlouho se Lúða začne zajímat o králova syna Hjálmþéra: nejdříve vyzvídá na králi, jestli nemá dědice a když jí o něm říká samou chválu, prohlásí: „Takového muže bych chtěla vidět.“ [284] Zjistí, že má Hjálmþér hrad v lesích a vydá se jej hledat, až ho najde. Pak k Hjálmþérovi sladce hovoří, „milostně na něho hledíc,“[285] lichotí mu, a nakonec mu navrhne, aby se krále zbavili a žili spolu, neboť král je „stařík“, „v posteli načisto neschopný.“[286] Hjálmþéra její záludnost znechutila, „odstrčil (ji) od stolu a udeřil do nosu tak silně, až jí krev postříkala celé šaty.“[287] Na to Lúða vykřikne, že se spolu ještě potkají a propadne se do země.[288] Při příštím setkání jej pak prokleje.[289]

Lúða také již dříve zosnovala smrt svého předchozího manžela, krále v Arábii, „protože jí připadal příliš starý, zatímco ona byla mladá a plná života“[290] a když si ji jeho syn nechtěl vzít, proklela ho i s jeho sestrami.[291]

Ýma

Při ostré slovní výměně v Sáze o Hjálmþérovi a Qlvim obryně Ýma vytýká Hjálmþérovi jeho urážlivá slova, že „slušelo by daleko víc pravému muži, aby se jinak ucházel o mladou a netknutou dívku, než že k ní bude zlobně promlouvat.“[292] Vyhrožuje mu, že bude naražen na rožeň a nakonec říká, že by ji lákalo „vyzkoušet takového mladíka, ztratit s ním své panenství a nechat si protáhnout kůži na břiše.“[293] Hjálmþér však vytasí meč a usekne jí ruku v zápěstí. Obryně „vydala strašlivý skřek“[294] a vytýká Hjálmþérovi, že takhle ji zaskočit je „málo hrdinský čin pro vznešeného královského syna.“[295] Také mu slibuje odplatu, která má brzy přijít.[296]

[281] *Lživé ságy*, s. 125.
[282] *Lživé ságy*, s. 125.
[283] *Lživé ságy*, s. 125-126.
[284] *Lživé ságy*, s. 133.
[285] *Lživé ságy*, s. 133.
[286] *Lživé ságy*, s. 134.
[287] *Lživé ságy*, s. 134.
[288] *Lživé ságy*, s. 134.
[289] *Lživé ságy*, s. 140.
[290] *Lživé ságy*, s. 163.
[291] *Lživé ságy*, s. 163.
[292] *Lživé ságy*, s. 141.
[293] *Lživé ságy*, s. 141.
[294] *Lživé ságy*, s. 142.
[295] *Lživé ságy*, s. 142.
[296] *Lživé ságy*, s. 142.

Kolova dcera Ingigerð

Služebná Ingigerð, Kolova dcera v Sáze o Hálfdanu Eysteinssonovi ráda převezme roli princezny a po vpádu dobyvatelů s nimi rozvážně vyjednává. Když se má vdát za jednoho z nich – Úlfkela, vymíní si na králi, aby nejdříve dostal nějaký titul.[297] Pak mezi nimi „postupně rozkvetla láska.“[298]

Když se dozví o smrti krále Eysteina, který si podmanil území krále Hergeira, otce princezny Ingigerð, za kterou se vydává, zeptá se manžela, „jestli sám hodlá vznést nárok na dědictví po králi Hergeirovi, jejím otci.“[299]

Sedentíana

Když Sedentíana v Sáze o Sigurðovi Mlčenlivém zjistila, jak nad všechny vyniká nejen svým půvabem, ale i moudrostí, začala být tak pyšná a panovačná, „že opovrhovala téměř všemi urozenými dámami a syny vznešených pánů a domnívala se, že v celém severním světě není nikdo, koho by mohla milovat, aniž by se tím ponížila.“[300] Všechny nápadníky „vyháněla posměšnými slovy a zlým jednáním.“[301]

Když jí její otec předal vládu nad svou říší a odebral se do ústraní, Sedentíana se nechala „nazývat králem a jednala svévolně a panovačně. Dala popravit každého, kdo se vzpíral její vůli a příkazům, a proto se jí všichni obávali.“[302] Pak si nechala „postavit hrad tak pevný a nedobytný, aby mu neuškodil oheň a železo ani kouzla a čáry.“[303] „Dala hrad střežit nejudatnějšími rytíři, kdyby se snad našel někdo tak smělý, že by se odvážil vydat se tam s nepřátelskými úmysly.“[304]

Ke konci ságy se Sigurð se svými pobratimy vrátí a Sedentíana je nejprve s úctou přijme. Pak před nimi ale nechá hrát divadlo, kde děj velmi připomíná její potrestání bratrů Hálfdana a Vilhjálma.[305]

Popeluše

Králova dcera Sóley v Sáze o Vilmundu Momoňovi si chce vyměnit roli se svou služebnou Popeluší. Připravuje ji i na to, že přijde Kol Hrbáč a bude po ní vyžadovat různé něžnosti, které mu všechny musí vyplnit a dá jí svůj zlatý prsten.[306] „Popeluši se obchod zamlouval, a tak se dohodly.“[307]

[297] *Lživé ságy*, s. 170-172.
[298] *Lživé ságy*, s. 172.
[299] *Lživé ságy*, s. 176.
[300] *Lživé ságy*, s. 197.
[301] *Lživé ságy*, s. 198.
[302] *Lživé ságy*, s. 198.
[303] *Lživé ságy*, s. 198.
[304] *Lživé ságy*, s. 199.
[305] *Lživé ságy*, s. 263-264.
[306] *Lživé ságy*, s. 281.
[307] *Lživé ságy*, s. 281.

Když se přijel o Sóley ucházet další nápadník, Popeluše, hrající Sóley, uprchla s Kolem Hrbáčem do hradu, který v lese předtím postavil.[308]

Hóketilova dcera

Dcera chalupníka Hóketila v Sáze o Bósim a Herrauðovi poradí Bósimu za zlatý prsten a společně strávenou noc cestu ke svatyni, kde se nachází vejce ptáka Gamma. Bósi s Herrauðem se vítězně vrátí a mají s sebou jimi osvobozenou sestru krále Goðmunda, Hleið. Chalupníka bohatě obdarují penězi a odplují. Když Hleið hledají Hrærek a Siggeir, Hóketilova dcera jim ochotně řekne, že je u Bósiho a Herrauða.[309]

3.10. Žena moudrá

Herborg

Při popisu Herborg v Sáze o Jarlmannovi Hermannovi se dočteme, že byla „krásná a vznešená, moudrá a věrná a zběhlá ve všech ženských dovednostech.“[310]

Sólbjǫrt

Sólbjǫrt ze Ságy o Álim Flekovi „byla nade všechny ženy krásnější a moudřejší.“[311]

Diana

Princezna Diana v Sáze o Hjálmþérovi a Qlvim byla „překrásná“ a „ovládala všechna umění, kterým se lze naučit z knih.“[312]

Þornbjǫrg

Panenská královna Þornbjǫrg v Sáze o Álim Flekovi „byla nejen sličná, ale i moudrá.“[313]

[308] *Lživé ságy*, s. 282.
[309] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 199.
[310] *Lživé ságy*, s. 41.
[311] *Lživé ságy*, s. 75.
[312] *Lživé ságy*, s. 129.
[313] *Lživé ságy*, s. 79.

Hervǫr

Hervǫr v Sáze o Hjálmþérovi a Ǫlvim „velmi dobře rozuměla hvězdopravectví a znala účinky všech drahých kamenů.“[314]

Eufemía

Královna Eufemía, žena krále Lúdóvíka v Sáze o Sigurðovi Mlčenlivém, „byla moudrá a zběhlá ve všem vědění.“[315]

Sedentíana

Sedentíana v Sáze o Sigurðovi Mlčenlivém zjistila, že „vyniká nad všechny dívky světa výmluvností a věděním.“[316]

Herborg

Herborg, matka Vilmunda v Sáze o Vilmundu Mimoňovi jej „naučila moudrosti knih.“[317]

3.11. Žena prozíravá a obětavá

Bekkhild a Brynhild

Pobratimové Egil a Ásmund v Sáze o Egilovi a Ásmundovi zachrání Bekkhild a Brynhild z rukou obrů a měli tedy podle slibu dostat princezny za manželky. „Sestry mínily, že je třeba se pobratimům za záchranu života odměnit, a řekly, že by si jiné muže ani nevybraly, i kdyby měly na výběr.“[318]

Ríkilát

Jarlmann v sáze o Jarlmannovi a Hermannovi se chce setkat s pannou Ríkilát a požádat ji o ruku pro svého krále. Když jde Ríkilát do kostela, předstírá nemocného, vrhne se jí k nohám a prosí, aby jej vyléčila. Ríkilát jej nechá odvést do domu pro nemocné.

[314] *Lživé ságy*, s. 151.
[315] *Lživé ságy*, s. 196.
[316] *Lživé ságy*, s. 197.
[317] *Lživé ságy*, s. 283.
[318] *Lživé ságy*, s. 36.

Pak ale Ríkilát odhalí, že Jarlmannovi nic není, a Jarlmann přizná pravdu. To, že ji Jarlmann obelstil, Ríkilát nejdříve rozzlobí, nicméně se rozhodne Jarlmanna vyslechnou až do konce, a nechá jej zůstat. Jarlmann Ríkilát přesvědčuje o přednostech svého krále a ta vše rozvažuje.

Ríkilát se nenechá snadno zmást. Když na hrad přišli zakuklenci, král i ostatní si je velmi oblíbili, ale „Ríkilát se o ně příliš nestarala a tvrdila, že od nich nevzejde nic dobrého.“[319] Později zakuklenci využijí příležitosti, krále oloupí a Ríkilát unesou. Když pak unesenou Ríkilát Jarlmann najde, nejdříve ho napadne Ríkilát osvobodit a společně uprchnout. Ríkilát ale „pochopila, co mu přišlo na mysl, a dala mu znamení, že dokud je na živu Þorbjǫrg, byla by to smrt jich všech.“[320]

Þornbjǫrg

Když královně Þornbjǫrg v Sáze o Álim Flekovi hrozí nebezpečí ze strany nevítaných nápadníků, slíbí, že si vezme toho, kdo se postaví do čela jejího vojska.[321]

Škvor se s ní chce později oženit, ale ona jej přelstí: souhlasí pod podmínkou, že vyléčí jejího muže Áliho a zabije svou sestru trollyni Noc. Pak Škvora přesvědčí, že podle obyčeje v její zemi musí ženichovi nalévat nevěsta a muži, které určí. Škvor souhlasí, což se jemu a všem obryním, které na svatbu pozval, stane osudným.[322]

Hervǫr

Hjálmþérův otrok Hǫrð v Sáze o Hjálmþérovi a Ǫlvim odtáhne Hervǫr i s její věží na svou loď a všichni odplují. Hervǫr řekne: „přece raději jedu s vámi, než abych zůstala doma.“[323]

Ísgerð

V Sáze o Hálfdanu Eysteinssonovi král Eystein porazí v bitvě krále Hergeira, vpadne do města a dá si zavolat vdovu, královnu Ísgerð a sdělí jí, že se s ní hodlá oženit. Královna nejdříve odmítne a řekne, že by zřejmě nemohla být věrná tomu, kdo zabil jejího muže, ale když jí Eystein vyhrožuje a říká, že jako manželku ji nebude nikdy podezírat, nakonec souhlasí.[324]

Její uprchlá dcera se pak v přestrojení za muže, Gríma, společně se svým pěstounem dostane ke dvoru krále Eysteina a pošeptá jí, aby nechala ložnici odemčenou.[325] Královna lehce zesiná a když se jí král ptá, co jí Grím pošeptal, odpoví, že nic; vybídne ale krále, aby byl opatrný.[326]

[319] *Lživé ságy*, s. 57.
[320] *Lživé ságy*, s. 64.
[321] *Lživé ságy*, s. 80.
[322] *Lživé ságy*, s. 87-88.
[323] *Lživé ságy*, s. 157.
[324] *Lživé ságy*, s. 169.
[325] *Lživé ságy*, s. 187.
[326] *Lživé ságy*, s. 174.

Ingigerð

Když se v Sáze o Hálfdanu Eysteinssonovi blíží nepřátelské vojsko, princezna Ingigerð si vymění roli se svou služebnou a jmenovkyní, která jí je velmi podobná, a uprchne.[327]

Pak se v přestrojení za muže jménem Grím společně se svým pěstounem Skúlim dostane ke dvoru krále Eysteina a podílí se na králově zabití, čímž pomstí smrt svého otce.[328]

Když Skúli potřebuje pomoc v boji a k jejímu hradu přijde princ Hálfdan, slíbí mu svou věrnost výměnou za jeho podporu.[329] Hálfdan se vítězně vrátí a ona jej přátelsky přivítá. Na sněmu si mu sedne na klín a odevzdá „do jeho moci sebe samotnou i všechno, co bylo v jejím vlastnictví.“[330]

Eðný

V Sáze o Hálfdanu Eysteinssonovi ke králi Hárekovi připlují Úlfkel a jeho bratr Úlf, který pro sebe žádá o ruku princezny Eðný a v případě odmítnutí hrozí válkou. Král se ptá Eðný, jak se má rozhodnout a ona souhlasí se sňatkem, neboť „podle jejího názoru představuje vojsko obou bratří velké nebezpečí“[331] a získání další říše sňatkem je „nabídka hodná uvážení.“[332]

Sedentíana

Sedentíana v Sáze O Sigurðovi Mlčenlivém „se těšila velké oblibě, neboť byla velmi štědrá a rozdávala mnoho bohatství. Po celé zemi si vydobyla velkou slávu.“[333]

Když k ní přijeli Hálfdan a Vilhjálm, dovolila jim v její zemi obchodovat podle libosti, a nakonec je přijala i osobně. Bratří jí nabídli dary a ona je vyzvala, aby si na oplátku vybrali jiné z jejích cenností.[334]

Potom, co Vilhjálm zasáhl Sedentíanu korouhví do hrudi a omráčil ji, „bojovníci v hradu nestihli nachystat válečné stroje, protože v obavách a zármutku dlouho zasmušile prodlévali u královny.“[335]

Když se Sigurð se svými pobratimy chystá k útoku na město Sedentíany, ona již o všem díky svým kouzelným kamenům předem ví a nechá provést důkladná obranná opatření. Má také ve svém městě tajný opevněný příbytek se skvostně vyzdobenou komnatou a zahradou s bylinami a ovocnými stromy.[336] „Tam se mohla se všemi svými družkami skrýt, takže se k ní bez použití kouzel nemohl nikdo dostat ani s ní promluvit, pokud sama nechtěla.“[337] Před

[327] *Lživé ságy*, s. 170.
[328] *Lživé ságy*, s. 175.
[329] *Lživé ságy*, s. 185.
[330] *Lživé ságy*, s. 187.
[331] *Lživé ságy*, s. 180.
[332] *Lživé ságy*, s. 180.
[333] *Lživé ságy*, s. 198.
[334] *Lživé ságy*, s. 210.
[335] *Lživé ságy*, s. 212.
[336] *Lživé ságy*, s. 236-237.
[337] *Lživé ságy*, s. 237.

konfliktem se Sigurðem a jeho pobratimy Sedentíana svému vojsku dodává odvahy a zdatně jim radí, jak mají bojovat, takže nakonec útočníky opravdu přemůžou.[338]

Potom, co Sedentíana zjistila, že její kámen, ukazující vše, co se děje, zmizel, rozhodla se to držet v tajnosti, „protože byla svou moudrostí a věděním všude proslulá.“[339]

Když přijede Sigurð, vydávající se za syna afrického krále, a jeho pobratim Randvé, oba mající rysy trollů, Sedentíana je pozve do svého města, aby zde strávili zimu. Sigurð souhlasí jen pod podmínkou, že královna sama bude ve městě také. Sedentíana považuje tuto podmínku za troufalou, ale nechce, aby to vypadalo, že své pozvání nemyslela vážně. Souhlasí, ale hodlá se zdržovat ve svém opevněném příbytku, kde ji nikdo stejně ani nezahlédne.[340]

Po znásilnění pastevcem, skřetem a trollem se Sedentíana probudí ve svém sadu a uvědomí si, že byla celou dobu jen tam a připadá jí, že předtím na chvíli ztratila rozum. Také cítí, že je těhotná; má zpátky svůj kouzelný drahokam a pohledem do něj zjistí, že pastevec, skřet i troll byl Sigurð sám, čímž trochu pookřeje.[341] Odebere se do své tajné věže, kde i porodí a chlapce tam nechá vyrůstat v tajnosti; zajistí mu ovšem osvojení si křesťanských mravů.[342]

Sigurð se svými pobratimy se vrátí do říše královny Sedentíany a ona se ptá svých rádců, jak je má přivítat. Ti odpoví, že špatně Sigurða přijmout by bylo pro její zemi nebezpečné. Sedentíana své rádce poslechne a Sigurða i s pobratimy hostí s velkou úctou.[343] I když je čtvrtý a pátý den hostiny potupena a zesměšněna, přijde šestý den sklíčená na hostinu opět.

Potom, co je Sedentíana nucena kvůli trollovi prosit o pomoc Hálfdana a Vilhjálma a je Sigurðem zle potupena, vejde do hodovní síně její a Sigurðův syn a svého otce dvorně pozdraví. Sigurð chce nejdříve o svém otcovství pochybovat, ale Sedentíana jej pokárá a řekne, že díky svému drahokamu ví celou pravdu, jak na sebe Sigurð vzal podobu pastevce, skřeta i trolla.[344] Dále říká: „Nemohla jsem se však bránit, a ty jistě uznáš, že jsi tím pomstil své bratry i mnohé další. Nyní je mojí proradnosti učiněna přítrž. A protože mě možná považuješ za lehkovážnou ženu, je také možné, že už nebudu hodna vládnout této říši. Tímto oznamuji všem velmožům v zemi, že předávám Francii a Půl svému synu Flórésovi.“[345]

Albína

Albínu v Sáze O Sigurðovi Mlčenlivém unese obr. Sigurð s Randvém ji přijdou zachránit, ale ona s pláčem zvolá, aby raději sami co nejrychleji uprchli.[346] Sigurð Albínu osvobodí a chce ji vdát za Randvého. Albína řekne: „Viděla jsem, jak jsi zdatný, [...] a nedostanu-li tebe, pak

[338] *Lživé ságy*, s. 237-238.
[339] *Lživé ságy*, s. 242.
[340] *Lživé ságy*, s. 243.
[341] *Lživé ságy*, s. 249-250.
[342] *Lživé ságy*, s. 259.
[343] *Lživé ságy*, s. 263.
[344] *Lživé ságy*, s. 267.
[345] *Lživé ságy*, s. 267.
[346] *Lživé ságy*, s. 258.

nezvolím nikoho než jeho. A chtěla bych vás požádat, abyste se zdrželi přes zimu u mého otce, protože tím vzroste jeho čest.“[347]

Lúcíana

Sigurð v Sáze O Sigurðovi Mlčenlivém zachrání obrem unesenou princeznu Lúcíanu a chce ji „dát za ženu svému pobratimovi Valterimu.“[348] Ten řekne, „že tomu bude rád, pokud s tím princezna bude souhlasit, a Lúcíana odpověděla, že o jejím sňatku má rozhodnout Sigurð.“[349]

Flórentía

Svou sestru Flórentíu chce Sigurð v Sáze O Sigurðovi Mlčenlivém vdát za svého pobratima Herburta. Flórentía odpoví: „Protože se to nyní má tak, že nás předčíš rozumem i zdatností, způsobilo by všem tvým příbuzným jen neštěstí, kdyby se vzpírali tvé vůli a tvým dobrým radám. […] Jistě jsi tak určil proto, že nám to všem bude sloužit ke cti, a proto se budu řídit tvými radami stejně jako ostatní.“[350]

Hleið

Sestra krále Goðmunda, Hleið, v Sáze o Bósim a Herrauðovi je unesena do svatyně, kde se má stát kněžkou. Bósi s Herrauðem ji najdou a Herrauð se jí zeptá, jestli si ho vezme, když ji odsud dostane. Hleið říká: „Neznám muže, který by mi byl tak protivný, že bych si ho nevzala a raději se dala obětovat této svatyni.“[351] Pak ještě dodává: „Nemám víc co nabídnout než sebe samu, […] Bude-li to vůle mých příbuzných.“[352]

Edda

Bósi se svým bratrem, Smiðem, v Sáze o Bósim a Herrauðovi unese královskou dceru Eddu.[353] „Královská dcera to vše nelibě nesla, ale když s ní Smið promluvil, veškerá nevraživost z ní rázem spadla.“[354]

[347] *Lživé ságy*, s. 260.
[348] *Lživé ságy*, s. 260.
[349] *Lživé ságy*, s. 260.
[350] *Lživé ságy*, s. 261.
[351] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 204.
[352] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 204.
[353] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 217.
[354] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 217.

3.12. Žena svá vlastní

Silven

Silven v Sáze o Vilmundu Mimoňovi je pěstounkou princezny Sóley. Když se dozví, že se o ní uchází zlý Ulf Zlosyn, vše své schovance řekne a slíbí jí svou podporu.[355]

Vilmund přijde ke skále, kde dříve viděl oknem rozmlouvat tři ženy a boucháním se dožaduje vstupu. Silven se ho zeptá: „Kdo jsi, […] že se dožaduješ vstupu tímto způsobem?“[356] Když se Vilmund představí, Silven se ještě zeptá: „Nebudeš nikterak omezovat naši svobodu, když tě vpustíme dovnitř?“[357] Vilmund se pak chce ucházet o Sóley. Ta zrudne, ale Silven jí řekne: „Nemusíš se, má schovanko, červenat, neboť není jisté, zda kdy potkáš zdatnějšího muže. A sama jsi přece řekla, že žena, která dostane Vilmunda za muže, se provdá dobře.“[358]

Sóley

V Sáze o Vilmundu Momoňovi se přijede o princeznu Sóley ucházet Úlf Zlosyn. Král jej dobře přijme a řekne, že souhlasí se svatbou, pokud bude svolná i Sóley. Té ale její pěstounka prozradí, že král ji hodlá provdat i proti její vůli. Tak Sóley slíbí sama sebe otroku Kolovi Hrbáčovi, pokud Úlfa zabije.[359]

Pak si Sóley vymění roli se svou služebnou Popeluší, které dá svůj zlatý prsten, a tak Kola přelstí.[360]

Silven lamentuje nad tím, že její dcera ztratila jeden ze střevíců Sóley, které zhotovili skřeti, a které jediné může její schovanka nosit.[361] Sóley odpoví, ať se tím netrápí: „Pojmu za muže jen toho, kdo mi střevíc vrátí.“[362]

Na cestě od Gullbrá Vilmund vejde do jemu neznámého domu. Nikdo si ho nevšímá a on se posadí na stoličku. Sóley k němu přijde a strčí do něj tak silně, že spadne do popela. Vilmund jí sevře ruku „tak pevně, že zpod každého nehtu vytryskla krev. Pak ji chytil za krk a zmáčkl tak, že jí z očí prýštila voda. Vtom jí pohlédl do tváře a zdálo se mu, že je podobná ženě, již spatřil ve skále. Pustil ji, zvedl se a vyšel z domu.“[363]

Sóley vypravuje své pěstounce Silven, jak Vilmund zabil Popeluši, a dodává: „dá se říct, že se tak stalo po právu.“[364] Pak říká, „že nad něj není statečnějšího muže,“[365] a že „Žena, která získá

[355] *Lživé ságy*, s. 281.
[356] *Lživé ságy*, s. 303.
[357] *Lživé ságy*, s. 303.
[358] *Lživé ságy*, s. 304.
[359] *Lživé ságy*, s. 280.
[360] *Lživé ságy*, s. 281.
[361] *Lživé ságy*, s. 284.
[362] *Lživé ságy*, s. 284.
[363] *Lživé ságy*, s. 287.
[364] *Lživé ságy*, s. 297.
[365] *Lživé ságy*, s. 297.

Vilmunda za muže, se provdá dobře.“[366] Sóley si však ještě není ohledně Vilmunda úplně jista: „Avšak ani kdybych mohla, nechtěla bych s Vilmundem bydlet na hradě, pokud by se choval jako Kol. Nejdřív musíme zjistit, co je doma nového.“[367]

Hóketilova dcera

Chalupník Hóketil v Sáze o Bósim a Herrauðovi poskytl Bósimu a Herrauðovi nocleh. Když jim jeho dcera nalévala pivo, „Bósi na ni vrhal vřelé pohledy, šťouchal ji nohou do nártu a ona mu jeho hříčky oplácela.“[368]

Poté, co všichni usnuli, přišel Bósi k její posteli a řekl, že by rád k ní pod pokrývku.[369]

> „A co chceš u mne dělat?“ zeptala se.
>
> „Chci u tebe zakalit svůj dřík,“ řekl Bósi Trampota.
>
> „Jaký dřík?“
>
> „Mladý, ještě nikdy nebyl v kovářské výhni. A mladý, netvrzený dřík je třeba zakalit.“
>
> Nato jí dal zlatý prsten a lehl si k ní do postele. Dívka se zeptala, kde má ten dřík. Bósi ji vyzval, ať mu sáhne mezi nohy, ale dívka ucukla rukou a prý ať ten dřík vezme čert. Chtěla vědět, proč s sebou nosí takovou ohavu, tvrdou jako špalek. Upokojil ji, že mu v tmavé jeskyňce změkne. Dívka mu tedy dovolila, ať s ním udělá, co chce.
>
> A tak jí Bósi vložil dřík mezi nohy. Nacházel se tam nepříliš rozměrný otvor, on se však přesto dostal, kam měl namířeno. Leží tak chvíli k libosti obou, dokud se sedlákova dcera neotáže, zda se mu už podařilo dřík zakalit. Bósi jí odpoví otázkou, jestli se jí chce ještě chvíli kalit, a ona na to, že se jí to líbí, má-li on ještě potřebu.[370]

Hleið

Sestra krále Goðmunda Hleið v Sáze o Bósim a Herrauðovi souhlasí, že si Herrauða vezme za muže a dodává: „Z mužů, které jsem spatřila, neznám žádného, kterého bych chtěla víc než tebe.“[371] Když ji Herrauð vysvobodí, ptá se jí, jestli si ho opravdu chce vzít a jet s ním k němu domů, nebo se vrátit k jejímu bratrovi.[372] Hleið „zvolila cestu s ním a slíbili si navzájem věrnost.“[373]

[366] *Lživé ságy*, s. 298.
[367] *Lživé ságy*, s. 298.
[368] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 199.
[369] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 199.
[370] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 199-200.
[371] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 204.
[372] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 204.
[373] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 204.

Chalupníkova dcera

Bósi a Herrauð v Sáze o Bósim a Herrauðovi dojdou k nuznému stavení, kde jim chalupník nabídne nocleh. Chalupníkova dcera jim nalévá pivo.[374] „Bósi se rozveselil a házel po ní očkem. Dívka mu oplácela stejnou.“[375] Večer k ní Bósi přišel a nadzvedl její pokrývku:[376]

„Co tady chceš?“ chtěla vědět.

„Chci napojit svého hřebečka vínem z tvé studánky,“ pravil.

„To asi sotva, dobrý muži,“ zapochybovala. „Na takové studně, jako mám já, není tvůj hřebec jistě zvyklý.“

„Já ho k ní dovedu,“ ujišťoval ji, „a ponořím ho do ní celého, když nebude chtít pít jinak.“

„A kde svého hřebce máš, milý příteli?“ zeptala se.

„Mezi nohama, lásko,“ odvětil, „ale uchop ho opatrně, protože je tuze plachý.“

I vzala do ruky jeho moudí, pohladila je a pravila: „Šikovné hříbě, ale zdvíhá moc vysoko krk.“

„Ještě nemělo čas řádně ponořit hlavu,“ odpověděl Bósi. „Ale jen co se napije, hned skloní šíji.“

„Tak se o to postarej,“ vyzvala ho dívka.

„Lež klidně a roztáhni co nejvíc nohy,“ poručil jí.

A začal hříbě napájet tak vydatně, až je ponořil celé. Sedlákova dcera jen žasla a sotva byla schopna vydat hlásku.

„Neutopíš to hříbě?“ špitla.

„Jen ať se napije, co snese,“ řekl. „Protože když nedostane, co žádá, bývá k neudržení.“

A tak činil, jak se mu líbilo, a potom odpočíval.

A sedlákova dcera se divila, kde se vzalo to mokro v jejím klínu, vždyť má pod sebou slamník skrz naskrz promočený: „nebude to tím, že se ten tvůj hřebeček napil víc než zdrávo, a tak to pak zase vyvrhl?“

„Něco mu asi bude,“ přitakal Bósi, „protože je najednou schlíplý a měkký jako plíčka.“

„Zřejmě má kocovinu, jako mívá každý, kdo moc pije,“ řekla dívka.

„To určitě,“ souhlasil Bósi.

Tak se spolu bavili k oboustranné libosti, sedlákova dcera byla tu nahoře, tu vespod a pochvalovala si, že na tak obratném hřebci ještě nikdy nejezdila.[377]

[374] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 209.
[375] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 209.
[376] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 209.
[377] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 209-210.

Sedlákova dcera

Bósi a Herrauð se v Sáze o Bósim a Herrauðovi chystají přenocovat u sedláka, který je se svou ženou přátelsky přijal.[378] „Bósi Trampota zálibně pokukoval po sedlákově dceři a ona mu to vřelými pohledy oplácela.“[379]

> Po chvíli šli všichni spát a Bósi přistoupil k dívčině posteli. Chtěla vědět, co chce, a on ji požádal, ať mu zasune kolík do své zdířky. „Kde má ta zdířka být?“ zeptala se. „Neříkej, že žádnou nemáš,“ opáčil Bósi. A dívka odpověděla, že takovou, co by mu stačila, nemá.
>
> „Mohu ji roztáhnout, kdyby byla moc těsná,“ ubezpečil ji Bósi Trampota.
>
> „A kde máš ten svůj kolík?“ otázala se. „Už tuším, k čemu ti má moje zdířka posloužit.“
>
> Vyzval ji, aby mu sáhla mezi nohy. Dívka však ucukla rukou a ať prý ten jeho kolík vezme ďas.
>
> „Čemu se to podle tebe podobá?“ zeptal se jí.
>
> „Páce u otcových vah. Ale má na konci ulomený kroužek.“
>
> „Ty jsi nějak akurátní, na všem najdeš vadu,“ poznamenal Bósi Trampota, sundal si z prstu prsten a dal ho dívce. Ta se otázala, co za něj žádá.
>
> „Chci zašpuntovat tvůj džbáneček,“ řekl.
>
> „Nevím, jak se to dělá,“ ona na to.
>
> „Roztáhni co nejvíc nohy,“ vyzval ji a dívka tak učinila.
>
> I lehl si jí mezi nohy a vstoupil jí zespodu do těla tak, že pronikl až k hrudníku.
>
> Dívka sebou prudce trhla a zvolala: „Zarazil jsi špunt moc hluboko, chlape jeden!“
>
> „Však já ho zase vytáhnu,“ řekl. „A jak ti při tom bylo?“
>
> „Libě, jako bych se napila čerstvé medoviny. A zacházej s tou štětkou v otvoru opatrně.“
>
> Ale Bósi nešetřil silami, až dívka celá hořela a dělalo se jí nevolno.
>
> Prosila, ať přestane.[380]

[378] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 215.
[379] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 215.
[380] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 215-216.

		Žena sexualizovaná	Žena zesměšňovaná jakožto neschopná	Žena krásná	Žena škaredá	Žena děsivá a nebezpečná	Žena zkrocená a podrobená	Žena zachránkyně a nápomocná	Žena čarodějka	Žena pyšná a panovačná	Žena moudrá	Žena prozíravá a obětavá	Žena svá vlastní
Sága o Egilovi a Asmundovi	Skinnefja	•						•					
	Arinnefja	•	•					•					
	Brynhild		•	•								•	
	Bekkhild			•								•	
	Ingibjǫrg					•							
Sága o Jarlmannovi a Hermannovi	Trollyně na Miklagarðských hrách	•	•										
	Herborg			•				•	•		•		
	Říkilát			•								•	
	Þorbjǫrg				•	•	•			•			
Sága o Álim Flekovi	Noc	•			•		•		•	•			
	Černozubka		•						•				
	Sólbjǫrt			•							•		
	Hlaðgerð			•				•					
	Þornbjǫrg			•				•			•	•	
	Hild							•					
	Mána					•	•	•					
Sága o Sǫrlim Silném	Ingibjǫrg			•					•				
	Marsybila						•			•			
Sága o Hjálmþérovi a Ǫlvim	Skinnhúfa							•					
	Vargeisa							•					
	Lúða			•	•		•		•	•			
	Diana			•					•		•		
	Hervǫr			•				•			•	•	
	Álfsól a Hildisif			•									
	Ýma				•		•	•		•			
	Þursyně	•				•	•						
	Margerð	•	•			•	•						
	Hergun					•	•						

Tabulka 4-1 Zařazení postav do kategorií, 1. část

		Žena sexualizovaná	Žena zesměšňovaná jakožto neschopná	Žena krásná	Žena škaredá	Žena děsivá a nebezpečná	Žena zkrocená a podrobená	Žena zachránkyně a nápomocná	Žena čarodějka	Žena pyšná a panovačná	Žena moudrá	Žena prozíravá a obětavá	Žena svá vlastní
Sága o Hálfdanu Eysteinssonovi	Ingigerð			•					•			•	
	Kolova dcera Ingigerð			•						•			
Sága o Sigurðovi Mčenlivém	Gullkúlla					•	•						
	Arghyrna							•					
	Ísgerð											•	
	Edný											•	
	Fála	•	•				•	•					
	Flegda		•				•	•					
	Sedentíana		•	•		•	•			•	•	•	
	Blankiflúr			•									
	Albína			•								•	
	Flúvie			•									
Sága o Vilmundu Mimoňovi	Eufemía							•			•		
	Lúcíana											•	
	Flórentía											•	
	Gulbrá			•				•					
	Rikiza			•									
	Dcera pěstounky Silven			•									
	Popeluše					•	•			•			
	Herborg										•		
	Silven												•
	Sóley			•									•
Sága o Bósim a Herrauðovi	Sylgja			•									
	Edda			•								•	
	Hóketilova dcera			•				•		•			•
	Hleið			•			•					•	•
	Chalupníkova dcera			•				•					•
	Sedlákova dcera			•				•					•
	Kolfrosta					•	•		•				
	Brynhild		•				•						
	Busla							•	•				

Tabulka 4-2 Zařazení postav do kategorií, 2. část

4. Interpretace a diskuze

4.1. Žena sexualizovaná

Skinnefja kvůli kletbě neroste od narození vůbec do výšky, a spíše se ještě zmenšuje. Je širší než vyšší a hlas má pronikavý jak rolnička.[381] Ásmund se jí zeptá: „Kdo jsi, čarokrásná čiperko?“[382] Pak jí dá zlatý prsten a chce, aby jej i s jeho pobratimem zavedla ke své matce.[383] Skinnefja na to odpoví: „Netroufám si jej přijmout, […] protože vím, že by to moje matka považovala za souložné.“[384] Žena je zde vnímána primárně skrze svou vizáž a sexualitu, a i přes její velmi nestandardní vzhled je vše směrem k sexualitě interpretováno. I Skinnefja si toho je vědoma, neboť když jí dá Ásmund zlatý prsten, zdráhá se jej přijmou, protože by to bylo viděno tak, že si tím Ásmund zajistil právo mít s ní sexuální styk. Její matka, Arinnefja, pak ve svém vyprávění o setkání s Óðinem říká: „Hned jak mě spatřil, přepadla ho chlípnost.“[385] Ženy jsou zde tak chápány hlavně jako objekty mužského sexuálního zájmu a zájem mužů je automaticky předpokládán. Nakonec i Jarlmann, když v Sáze o Jarlmannovi a Hermannovi přemlouvá Ríkilát, aby se vdala za jeho krále a pobratima, říká: „vdejte se za mého pobratima a budete před všemi ostatními muži na světě v bezpečí.“[386] Diskurz mužského nekontrolovatelného chtíče, před nímž se ženy musí mít na pozoru, byl přitom v Evropě zřejmě produktem právě dvanáctého století.[387]

Vzhledem k žánru se ovšem nabízí také možnost, že jde o parodii tohoto diskurzu, uvážíme-li, že Arinnefja měla strženou polovinu vlasů i s kůží na spánku a levým uchem, zlomený nos, vyražené tři zuby a ukousnuté dva prsty.[388] Óðin se s ní i tak uspokojil, ale když od něj chtěla získat kouzelný plášť, poručil jí nejprve proskočit ohněm, čímž přišla o všechnu kůži na těle.[389] Tato epizoda by samozřejmě mohla být i vyjádřením nespokojenosti žen, že jsou vnímány jako pouhý objekt mužského sexuálního zájmu a protestem proti bezcitnému zacházení muži vůbec; právě vzhledem k žánru, se ale zesměšnění diskurzu muže, dychtícího po každé ženě, ať už vypadá jakkoliv, nebo spíše právě, když vypadá až ohyzdně, tak jako jedna z devíti þursyň, Margerð, která svým dolním rtem, visícím až na prsa, probudila zájem Hjálmþéra,[390] jeví pravděpodobnější. Stejně ironicky působí i interakce Ásmunda a Skinnefji.

Co se týče oblečení, þursyně Hergunn, Hremsa, Nál, Nefja, Raun, Trena, Greip a Glyrna byly v „krátkých sukýnkách,“[391] Arinnefja „měla na sobě jen krátkou sukni,“[392] Fála „na sobě měla

[381] *Lživé ságy*, s. 17.
[382] *Lživé ságy*, s. 17.
[383] *Lživé ságy*, s. 18.
[384] *Lživé ságy*, s. 18.
[385] *Lživé ságy*, s. 30.
[386] *Lživé ságy*, s. 46.
[387] McNamara, J. N. The Herrenfrage: The Restructuring of the Gender System, 1050-1150. In: Lees, C. L. (ed.) *Medieval Masculinities: Regarding Men in the Middle Ages*. Minneapolis: University of Minnesota, 1994, s. 15-16. ISBN 0-8166-2426-7
[388] *Lživé ságy*, s. 29-30.
[389] *Lživé ságy*, s. 30.
[390] Viz *Lživé ságy*, s. 142.
[391] *Lživé ságy*, s. 142.
[392] *Lživé ságy*, s. 27.

širokou kazajku z kozlí kůže, ne právě vhodnou pro počestnou ženu, vzadu krátkou, ale vpředu dlouhou“ [393] a Noc měla „na sobě krátkou koženou košilku, která vzadu nesahala ani k bokům.“[394] Krátké sukně nebo košilky a kazajky, které jsou vzadu příliš krátké, se tak zdají být pro nadpřirozené ženské postavy typické. Trollyně, zahajující v Sáze o Jarlmannovi a Hermannovi Miklagarðské hry, jsou, vzhledem k absenci popisu jakéhokoliv oblečení, zřejmě zcela nahé, nebo jsou vidět alespoň jejich pohlavní orgány, protože jsou popisovány (stejně jako u Arinnefji[395]): „Bylo vidět, že některé jsou pramálo opečovávané a jiné zase s rozmanitou krásou utvořené.“[396] Scéna dále graduje: „Pak přiběhla jedna s mokrou kozlí kůží a plácla ji mezi nohy trollyni, která stála nejblíž. Ta se přemetem vyšvihla na nohy, chytila kozlí kůži a pak totéž zopakovala s vedlejší trollyní.“[397] Je důvodné se domnívat, že taková scéna mohla působit na soudobé publikum „lechtivě“[398], podobně jako uvádí Jóhanna Katrín Friðriksdóttir o popisech znásilnění panenské královny.[399] Přitom publikum tvořily i ženy, neboť existuje zpráva o přednesu jedné již nedochované ságy dánské princezně Ingibjǫrze.[400] Takovéto zobrazování ženských postav tedy ženy zřejmě nevnímaly nijak negativně, a je důvodné se domnívat, že právě kvůli nadpřirozenosti těchto postav, která je od lidí spolehlivě oddělovala.

Podívejme se nyní na to, jak vlastně nadpřirozené postavy v ságách chápat: Aðalheiður Guðmundsdóttir argumentuje, že ve staroseverské literatuře, a zvláště v ságách o dávnověku, je chápání nadpřirozených bytostí jako součástí nějakého jiného, fantazijního světa, odděleného od toho reálného, velmi problematické, neboť tato hranice byla velmi nejasná.[401] Také podle Jóhanny Katrín Friðriksdóttir byla ve 13. století hranice mezi realistickým a fantastickým žánrem značně vágní, anebo v té době možná ani neexistovala.[402] A například i Ármann Jakobsson si, co se týče motivu nadpřirozena, nemyslí, že v textech jako jsou ságy je možno přesně oddělovat realitu od fantazie; záleží na tom, jak vše vnímá autor a jeho publikum: „Pro ty, kteří věří v trolly, neubere postava trolla zcela nic na realističnosti příběhu a představa, že hranici mezi reálným a nadpřirozeným můžeme jasně definovat, je v případě středověkého textu, jako je sága, zcela neadekvátní.“[403] Pojem „troll“ měl ve středověku také mnohem širší význam, než jak byl zúžen v 19. století: mohl tak být označen i pohanský polobůh, magické zvíře, čarodějka, ale i neobvykle silný nebo ošklivý člověk.[404] Důležité ovšem je, že „troll“ byl

[393] *Lživé ságy*, s. 221.
[394] *Lživé ságy*, s. 78.
[395] Viz část 3.1. Žena sexualizovaná.
[396] *Lživé ságy*, s. 65.
[397] *Lživé ságy*, s. 65.
[398] Zde se jedná o podobný problém, jako je sexuální násilí na ženách ve středověké literatuře, o kterém se ve svém textu zmiňuje Bagerius. Viz Bagerius, Romance and Violence, s. 92. Tomuto tématu se budu podrobněji věnovat v části 4.6. Žena zkrocená a podrobená, konkrétně v souvislosti s panenskou královnou Sedentíanou.
[399] Friðriksdóttir, Jóhanna K. Ideology and Identity in Late Medieval Northwest Iceland. A Study of AM 152 fol. *Gripla*, 2014, roč. 25, s. 114.
[400] *Lživé ságy*, s. 8.
[401] Guðmundsdóttir, Aðalheiður. The Narrative Role of Magic in the Fornaldarsögur. *ARV*, 2015, roč. 70, s. 39-56.
[402] Friðriksdóttir, Jóhanna K. Women's Weapons: A Re-Evaluation of Magic in the Íslendingasögur. *Scandinavian Studies*, 2009, roč. 81, č. 4, s. 410.
[403] Jakobsson, Ármann. Beast and Man: Realism and the Occult in *Egils saga*. *Scandinavin Studies*, 2011, roč. 83, č. 1, s. 30-31. V originále: For those who believe in trolls, the apperance of a trol hardly makes a narrative less realistic and the idea that the demarcation between the natural and the supernatural can be clearly defined does not seem applicable to a medieval text such as a saga.
[404] Jakobsson, Ármann. The Taxonomy of the Non-existent: Some Medieval Icelandic Concepts of the Paranormal. *Fabula*, 2013, roč. 54, s. 201.

vždy někdo „druhý", nikdo jej nepoužíval pro sebe samého, troll představoval vždy označení pro ty „jiné“, od nichž se my sami chceme distancovat.[405] To ovšem vůbec neznamená, že je máme ignorovat. Jóhanna Katrín Friðriksdóttir uvádí, že v současné době začaly být příšery, a to zejména s ohledem na ságy o dávnověku[406], ve vědeckých kruzích stále více chápány nejen jako protivník postavy hrdiny, ale také jako „užitečný prostředek pro autory/autorky a publikum, kterým se lze zabývat tabuizovaným chováním a slabostmi,“[407] a právě zkoumáním těchto postav se nám může poodhalit „trollská“ část člověka.[408] Uvádí Teorii příšer,[409] která tvrdí, že příšery každá kultura vytváří ze svých strachů, úzkostí, ale také zakázaných přání a tužeb. Příšery zároveň představují veškerou „jinakost“, a to i rasovou nebo kulturní, a takováto klasifikace pak ospravedlňuje násilí, jemuž jsou podrobeny. Na obryně jsou tedy projikovány všechny touhy a slabosti, přesahující společenskou normu. To ovšem neznamená, že se jich tak společnost zbavila; pořád zůstávají součástí lidské přirozenosti. Abychom obryně[410] lépe pochopili, musíme se soustředit nejen na to, co mají ony společného s lidmi, ale také na to, v čem se lidé podobají obryním a zároveň podrobit zkoumání, proč jsou charakteristiky připisované obryním vnímány jako negativní a pro lidi nebezpečné slabosti. Příšer se bojíme, protože představují vše (ne)lidské; snad ještě více ale proto, že představují temnou stránku nás samých a naší tělesnosti. Například tabuizované sexuální chování má stále svou přitažlivost, a tak i postavy příšer stejně jako vzbuzují strach, tak také přitahují, neboť jejich prostřednictvím jej můžeme bezpečně prozkoumávat.

V souvislosti se sexualizací nadpřirozených postav ovšem také přichází v úvahu připomenutí společenských norem, neboť ságy o dávnověku jsou, co se týče sexuality, velmi normativní: obryně je hrdinou buďto opuštěna pro partnerku podle společenského očekávání, nebo musí být „polidštěna“ – stane se z ní zakletá princezna. Nic jiného není přípustné, v čemž je vidět neochota společnosti připustit cokoli mimo „normalitu“, ve smyslu například rasy.[411] Obryně často mají s hrdiny sexuální vztah, což je ale možné pouze proto, že se vše odehrává daleko od civilizace.[412] Jóhanna Katrín Friðriksdóttir to připodobňuje ke vztahům islandské horní třídy s ženami z nižších tříd, keltského původu a potomků otroků.[413] Tyto vztahy měly jak sexuální, tak emocionální povahu a svou přitažlivost, nicméně byly tabu. Zároveň legendární ságy neřeší pouze vhodnost partnerky vzhledem k třídní nebo rasové příslušnosti, ale sexualitu žen vůbec: ženy, mající dovoleno zažívat sexuální potěšení, jsou většinou pouze z nižších tříd a zároveň musí vše iniciovat muž.[414] Ženy překračující tyto hranice dovoleného chování se tak okamžitě stanou příšerami, proti nimž je oprávněně použito násilí, stejně jako v případě obryň.[415] Ságy

[405] Jakobsson, Beast and Man, s. 42.

[406] Tato autorka a také většina ostatních, jejichž poznatky ve své práci využívám, nerozlišuje mezi ságami o dávnověku a pozdními ságami o dávnověku, jejichž součástí je i část ság lživých. Pojem ságy o dávnověku tak zastupuje i některé ságy lživé.

[407] Friðriksdóttir, s. 112. V originále: „useful figures for saga authors and audiences to engage with tabooed human behaviour and vulnerabilities.“

[408] Friðriksdóttir, Ideology and Identity, s. 112.

[409] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 60-62.

[410] Pojem *obryně* je zejména v pracích Jóhanny Katrín Friðriksdóttir, ale i jiných autorek a autorů používán jako zástupný pro veškeré nadpřirozené postavy. Z důvodu jejich častých citací jej tak budu v této práci často užívat i já sama.

[411] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 69-73.

[412] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 71.

[413] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 77.

[414] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 68.

[415] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 69.

tak měly zřejmě vychovávat ženy k předepsané pasivní roli a varovat je před převzetím aktivity, neboť za to následuje velmi brutální potrestání.[416]

Důležité jsou ovšem také konotace situací, kdy jsou ženy sexualizovány; v případě sblížení se s hrdinou a pomáháním mu v jeho úkolu, se sexualizovaný popis ve mnou analyzovaných ságách již nevyskytuje. To ale neznamená, že ženy s negativní rolí musejí být vždy sexualizovány; jednak všechny postavy v této kategorii patří mezi nadpřirozené, tedy ani u negativně hodnocených lidských žen se s takovým popisem nesetkáme, a ani u obryň se zdaleka nejedná ve mnou analyzovaných ságách o všechny případy, i když uvolněné sexuální chování, které právě odhalené genitálie symbolizují, je pro ně v ságách o dávnověku jinak typické.[417] Je tedy pravděpodobné, že vyzývavé, zřejmě zvířeckost symbolizující kožené oblečení, k obryním možná patřilo tak samozřejmě, že bylo často považováno za zbytečné je i zmiňovat a pokud se tak děje, je důvodem akcentace jejich statusu, vyjadřující možná až určité opovržení, a tak se nevyskytuje u postav pomáhajících. U Skinnhúfy, jejíž jméno znamená „Kožená Karkulka,“[418] pak mohlo jít o určitý kompromis, kdy je od ženy, vypadající jako þursyně, očekáváno vyzývavé oblečení, ale zároveň by to bylo nevhodné vzhledem k její pomoci hrdinům. Nakonec je třeba uvést, že lidských ženských postav se nejenom netýkala takováto sexualizace, ale i jejich popisy jsou, v porovnání s obryněmi, mnohem stručnější, což uvádí i Jóhanna Katrín Friðriksdóttir. Zjistila, že ságy o dávnověku popisují obryně podrobněji než lidské ženy.[419]

Žena sexualizovaná – závěr

Všechny postavy v této kategorii patří k nadpřirozeným,[420] což zřejmě ukazuje na nepřístojnost sexualizace lidských ženských postav. Naopak u nadpřirozených postav je možné pozorovat pravidelnosti, jako je kožená, vzadu krátká košilka (která možná skutečně byla součástí některých, byť domácích šatníků), ale i odvážné experimentování, jako v případě Hjálmþéra a Margerð, kdy má objekt zájmu nejen běžně nepříliš atraktivní vzhled, ale zároveň děsí, neboť hrdinu přímo ohrožuje na životě (a „má na rukou čerstvou krev jeho mužů“), a erotika se tak pojí se smrtí. Právě prostřednictvím nadpřirozených postav je možno s veškerými motivy, které jsou mimo rámec společenských norem, bez obav pracovat, neboť je vždy zřejmé, že tato postava do společnosti nepatří. Z oblíbenosti lživých ság[421] se můžeme domnívat, že dobové publikum mělo o takovéto experimentování a prozkoumávání společenskými konvencemi zakázaných motivů velký zájem.

[416] Hjálmþér v Sáze o Hjálmþérovi a Qlvim ženě za takový návrh usekne ruku. Tato sága a konkrétní situace je předmětem mé analýzy.
[417] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 67.
[418] *Lživé ságy*, s. 135.
[419] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 63.
[420] Za zásadní znak této kategorie považuji objektivizaci ženy, ne sexuální styk. Hóketilova, chalupníkova a sedlákova dcera ze Ságy o Bósim a Herrauðovi zde tudíž nefigurují.
[421] *Lživé ságy*, s. 8.

4.2. Žena zesměšňovaná jakožto neschopná

V případě dvou jmenovkyň Brynhild se jedná zřejmě o parodie na Ságu o Vǫlsunzích: valkýra Brinhild má mladší sestru Bekkhild, která „vysedávala doma,“[422] stejně jako Bekkhild v Sáze o Egilovi a Ásmundovi. Její starší sestra je přezdívaná bojovná, Brynhild, protože se cvičila v rytířských dovednostech. Na rozdíl od Brynhild ze Ságy o Vǫlsunzích a navzdory očekávání, neboť se cvičila ve zbrani, je ale unesena při sběru oříšků (sic!) v lese a zachrání ji až mužští hrdinové. Je zde vidět snaha o zesměšnění žen, které proniknou do oblasti jinak vyhrazené mužům, ve které neobstojí. Její jmenovkyně, panna v brnění Brynhild v Sáze o Bósim a Herrauðovi, v souboji se sedlákem Þvarim prohraje, přičemž „utrpěla četná zranění, takže už nemohla dál bojovat“[423] a zmrzačená je odvezena jako kořist, a tudíž donucena ke svatbě. V Sáze o Vǫlsunzích naopak Sigurð valkýru Brinhild jen probudí tím, že jí rozsekne brnění,[424] aniž by ji zranil a Brynhild se sama rozhodne za něj vdát.[425] A nakonec Self o Brynhild v Sáze o Vǫlsunzích argumentuje, že sňatkem se její gender změnil na feminní, protože již nenosila brnění ani zbraně.[426] Zde ale Brynhild i na svatební lavici sedí v brnění a své děti nevychovává, takže má jednoznačně maskulinní atributy. Snad zde může být i sdělení a varování, že žena, cvičící se ve zbrani, v této oblasti stejně nic nezmůže, neboť do ní nepatří a na druhou stranu pak není schopná plnit ani ženské úkoly, které možná mohlo mít i své opodstatnění; Clover uvádí, že i když příběhy o pannách v brnění nemusejí být úplně pravdivé, zcela smyšlené nemusejí být také a na základě antropologických výzkumů dokládá, že za určitých okolností se někdy dcery, nemající bratry, po právní stránce stávaly syny, neboť nebyla jiná možnost, jak zachovat rodovou posloupnost.[427]

Trollyně na Miklagarðských hrách v Sáze o Jarlmannovi a Hermannovi vzaly „kozlí kůže, namočily je do krve a navzájem se jimi mlátily.“[428] V kontrastu s tím Porbjǫrg „svlékla obry a nechala je zápasit.“[429] V zápase přitom patří vítězům sláva, poraženým čest. To se o situaci, kdy se někdo s někým mlátí, říci nedá. Ženy jsou tak zobrazovány jako neschopné něčeho dosáhnout. Podobně, jako když se Arinnefja přetahuje s obrem o prsten: už ztrácí sílu, ale pořád se křečovitě drží prstenu. Z toho nabýváme dojem, že je Arinnefja pouze tvrdohlavá, a přitom nedokáže odhadnout své možnosti, a ani situaci sama vyřešit. Zachrání ji pak až mužský hrdina.[430] Arinnefja také bojuje se třemi ženami o tafl, ale v porovnání s popisem bojů mužských hrdinů vše vypadá spíše jako hádka hašteřivých žen. Arinnefja je také vykreslována jako žena neschopná ovládat svůj silný sexuální pud a naprosto se mu ve svém konání poddávající. Zároveň ale nemá schopnosti svých cílů dosáhnout, sokyni chce pouze „něco ošklivého provést“[431] a nakonec, když objekt svého zájmu nemůže mít sama, tak jej zničit, aby se z něj nemohl alespoň těšit nikdo jiný. Celkově její jednání působí velice chaoticky

[422] *Ságа o Völsunzích a jiné ságy*, s. 83.
[423] *Ságа o Völsunzích a jiné ságy*, s. 188.
[424] *Ságа o Völsunzích a jiné ságy*, s. 76.
[425] Zde je důležitý tento moment, i když se sága později vyvine jinak.
[426] Self, K. M. The Valkyrie`s Gender: Old Norse Shield-Maidens and Valkyries as a Third Gender. *Feminist Formations*, 2014, roč. 26, č. 1, s 162.
[427] Clover, C. J. Maiden Warriors and Other Sons. *The Journal of English and Germanic Philology*, 1986, roč. 85, č. 1, s. 35-49.
[428] *Lživé ságy*, s. 65.
[429] *Lživé ságy*, s. 65.
[430] Srovnávání s „dámou v nesnázích“ by zde ovšem bylo anachronismem.
[431] *Lživé ságy*, s. 29.

a nerozvážně. Obvinění z přehnaného zájmu o sex bylo přitom ve staroseverské společnosti nejčastější závažnou urážkou mířenou na ženy,[432] takže je Arinnefja celkově velmi efektivně devalvována.

V konfliktu Arinnefji s jejími sestrami jsou ženy zobrazovány tak, že jedna s druhou nemohou vyjít a stále se jenom utlačují. Když jedna dostane něco navíc, žárlí na ni ostatní tak, že ji zabijí. Zde je zajímavé zjištění Natalie Van Deusen, získané při analýze přátelství žen v rodových ságách:[433] přátelství mezi ženami je nepoměrně méně než mezi muži, a ty, které se v ságách objevují, jsou vždy jen povrchní nebo zaměřená na osobní prospěch. Důvod vidí jednak ve filozofickém přesvědčení oné doby, že opravdového přátelství ženy nejsou schopny, ale také v tom, že přátelství mezi ženami ohrožovalo sílu příbuzenských pout, a tudíž nebylo podporováno. Naopak nepřátelství mezi ženami v ságách často iniciuje konflikt, a v některých případech také ohrožuje a ničí přátelství mezi muži. Natalie Van Deusen dokonce pokládá za možné, že autoři ság nejen reflektovali soudobé přesvědčení, ale snažili se ovlivňovat společnost ve smyslu propagace přátelství mezi muži, a naopak devalvovat přátelství mezi ženami. V rodových ságách mají ale konflikty mezi ženami svou vážnost a muži kvůli nim umírají. Zde však působí jen komicky a špatně dopadnou jen ženy samy.

Ostatní ženy v této kategorii si počínají sebevědomě, ale mužští hrdinové (a lev) jsou zkrátka schopnější. Fála se chce zmocnit koně tím, že k němu přijde zezadu a uchopí jej za ocas, což musel být pro dobové publikum příklad hlouposti par excellence; zároveň ale Flegða jde na lva, neboť si myslí, že je to jen velký pes.[434] Vlastně je tedy také hloupá, neboť neví, co lev dokáže a podceňuje jej; podobně ale můžeme uvažovat i o Černozubce a Margerð – podceňují muže. V případě Sedentíany se pak žena není schopna vyrovnat mužům, i když má k dispozici své válečníky; přitom se k ní Hjálmþér zachoval „galantně“, neboť mohl zvolit jinou zbraň místo korouhve, a tak ji zabít, místo pouze omráčit.

Nakonec je třeba si všimnout, že všechny ženy, zařazené v této kategorii, se něčím provinily: Obě Brynhild a Sedentíana pronikly do oblasti vyhrazené jen mužům; ostatní postavy jsou vinny svým ne-lidským původem, a navíc (kromě trollyní na Miklagarðských hrách) se snažily dosáhnou svých vlastních cílů. Ale potom, co hrdinům začnou být nápomocné (Arinnefja, Flegða, Fála) již dále zesměšňovány nejsou.

Žena zesměšňovaná jakožto neschopná – závěr

Ženy jsou v těchto epizodách zesměšňovány takovým způsobem, že je těžké představit si ženský podíl na jejich autorství, snad kromě žen zcela podřízených mužům, a tudíž nezávislé ženy nenávidějícím, a můžeme tak zde spatřovat určité misogynní ladění, na které je někdy poukazováno.[435] Ženy, usilující o své vlastní cíle jsou zde zobrazovány jako naprosto neschopné jich dosáhnout a bez problémů není ani vzájemné soužití žen samotných. Na druhou stranu v případě podřízení se mužskému hrdinovi a podporování jeho snah, k zesměšňování již nedochází. Je tedy možné tuto kategorii interpretovat tak, že žena může přežít bez úhony pouze

[432] Clark, *Gender, Violence*, s. 59.
[433] Van Deusen, N. M. Sworn Sisterhood? On the (Near-) Absence of Female Friendship from the *Íslendingasogur*. *Scandinavian Studies*, 2014, roč. 86, č. 1, s. 52-71.
[434] *Lživé ságy*, s. 221.
[435] Friðriksdóttir, Gender, Humor, and Power, s. 220.

jako podřízená mužům, respektive společenským konvencím. Přitom ženy a zejména jejich sexualita se staly terčem posměchu namísto mužů až po vstupu Islandu do Norské monarchie v letech 1262-1264 a vzniku nové aristokracie.[436] Tendence k zobrazování žen jako neschopných tak může souviset se zásadní změnou genderového systému a zejména maskulinity v křesťanském světě na počátku 12. století.[437] Ideál muže jakožto válečníka začal být problematicky realizovatelný v souvislosti se vzrůstáním důležitosti kariéry v městských institucích a také v církvi. Takovíto muži se tak začali podobat ženám ve smyslu sedavého způsobu života, a naopak Jeptišky, žijící osvobozeny od pohlavního života, dokázaly rozvinout své intelektuální a duchovní schopnosti stejně jako muži, a nastala tak otázka, jak zdůvodnit neschopnost žen ke službě ve veřejných úřadech.[438]

4.3. Žena krásná

S krásnými ženami se v ságách setkáme velmi často. U Bekkhild a Brynhild se zdá, že krásné vzezření patří k aristokratkám stejně, jako třeba ctnostné vychování. I Herborg je „krásná a vznešená, moudrá a věrná a zběhlá ve všech ženských dovednostech.“[439] Krása ale není pouze doménou žen, neboť její bratr byl „urostlé postavy, hezkého vzezření a silných paží, stálý v slibech, dvorný, a tak oblíbený, že ho všichni celým srdcem milovali.“[440] Když pak Jarlmann vychvaluje svého krále Hermanna, říká, že „je nade všechny muže krásnější.“[441] Krása tedy byla s muži spojována stejně jako s ženami. Stojí za povšimnutí, že u Herborg se vypravěč spokojí se sdělením, že je krásná, ale u jejího bratra považuje za důležité navíc sdělit, že kromě hezkého vzhledu má také urostlou postavu a silné paže. To je v souladu s tvrzením Jochens, která uvádí, že pro krásu mužů i žen jsou používány téměř stejné výrazy, ale u mužské krásy jsou popisy detailnější.[442]

Velká většina postav v této kategorii jsou pak královny a královské dcery. V ságách o dávnověku jsou aristokratky typicky popisovány jako krásné a moudré a jejich hlavní úlohou je být hrdinům nápomocny dobrou radou v souladu se společenským očekáváním, ale naproti tomu v královských ságách takovýto konzistentní obraz nenajdeme: některé královny a princezny nejsou popisovány vůbec, takže kromě jejich jmen a rodové příslušnosti se o nich nic nedozvíme a fungují pouze jako výměnný artikl pro upevnění vazeb mezi rody.[443] Ve mnou analyzovaných ságách jsou některé aristokratky popisovány jako krásné i moudré, některé jako pouze krásné, nebo jen moudré, u některých je, tak jako v případě královských ság, zmíněno

[436] Friðriksdóttir, Jóhanna K. Gender, Humor, and Power in old Norse-Islandic Literature. In: Foka, A & Liliequist, J. (ed.) *Laughter, Humor, and the (Un)Making of Gender: Historical and Cultural Perspectives*. New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2015, s. 218. ISBN 978-1-137-46365-4
[437] McNamara, The Herrenfrage, s. 3-29.
[438] McNamara, The Herrenfrage, s. 3-29.
[439] *Lživé ságy*, s. 41.
[440] *Lživé ságy*, s. 41.
[441] *Lživé ságy*, s. 42.
[442] Jochens, *Women in Old Norse Society*, s. 68.
[443] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 81.

pouze jméno, což je třeba případ začátku Ságy o Hálfdanu Eysteinssonovi.[444] Ale i u některých důležitých postav, jako jsou Ingibjǫrg v Sáze o Egilovi a Ásmundovi a Marsybila v Sáze o Sǫrlim Silném, slovo *krásná* nefiguruje a nezdá se pravděpodobné, že by bylo na frázi *krásná a moudrá*,[445] kterou v souvislosti se ságami o dávnověku zmiňuje Jóhanna Katrín Friðriksdóttir, jednoduše zapomenuto.

Líčení vzhledu přitom bylo velmi důležité, neboť kontrola nad tím, co druzí vidí, byla ukázkou moci, a byla důvodem detailních popisů lodí nebo korunovačních oslav v ságách.[446] V rodových a královských ságách pak popisy smyslových počitků vypovídaly i o morální podstatě postav, což má spojitost s křesťanskou tradicí, kde krása souvisela s božským.[447] Popisy postav, včetně zmiňování krásy, tak možná mohly nejen ovlivňovat sympatie publika, ale sloužit i jako vodítko pro orientaci v ději ságy. Zmínění nebo nezmínění krásy u některé postavy by tedy pak nemohlo být náhodné, ale muselo by sledovat jasná pravidla, aby bylo vyprávění konzistentní a nebylo pro publikum matoucí.

Je důvodné se domnívat, že krása neměla primárně erotické konotace, ale byla důkazem ušlechtilosti.[448] Takový názor zastává také Jochens: „Tyto popisy ve své střízlivosti a objektivitě vyjadřují smysl pro lidskou – a zvláště mužskou – krásu, ale bez erotických souvislostí a bez vyústění do sexuální scény.“[449] Jedinou výjimkou jsou ovšem vlasy: ty vdané ženy odhalovaly pouze v soukromí ložnice a měly proto jasně erotickou konotaci na rozdíl od pasáží, kde vlasy nefigurují.[450] Důvod zmiňování krásy tedy může spočívat jinde, než bychom očekávali. Středověký člověk zřejmě popisy postav vnímal jinak než v současnosti my: tělo představovalo ukazatel sociálního statusu – špatně vyvinuté nebo zmrzačené tělo měli otroci a lidé s nízkým statusem a mrzačení také patřilo k běžným trestům za krádež.[451] Například Ríkilát v Sáze o Jarlmannovi a Hermannovi říká Jarlmannovi: „Budeš z dobrého rodu, protože máš pohledný obličej a postavu.“ Na druhou stranu krásný vzhled skutečně mohl být příčinou erotického zaujetí, jak můžeme číst třeba v Sáze o Njálovi, kde je Þráinn uchvácen krásou mladé Þorgerðr tak, že od ní nemůže odtrhnout oči;[452] tato funkce pohledu je z genderového hlediska vyrovnaná.[453] Snad proto jsou jako *pěkné* uváděny tři dcery venkovanů, se kterými postupně stráví noc Bósi v Sáze o Bósim a Herrauðovi a je tak možné, že i když ne primární, tak určité sexuální konotace krása mohla mít, nebo alespoň v případě ne-aristokratek. Na druhou stranu zde mohl být právě atribut aristokratek – krása, která svou spojitostí s (aristokratickou) ušlechtilostí tak vyjadřuje také jejich vhodnost jakožto partnerek pro hrdiny, parodován, neboť v tomto případě Bósi s dívkami pouze stráví společnou noc a vlastně tak tento

[444] *Lživé ságy*, s. 167.
[445] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 81. V originále: væn ok vítr.
[446] Jacobs, M. A. “Undir ilmöndum laufum ok nýsprungnum blómstrum“: Sensual Pleasure in Old Norse Arthurian Romance. *Scandinavian Studies*, 2015, roč. 87, č. 1, s. 114.
[447] Jacobs, Sensual Pleasure, s. 116.
[448] *Lživé ságy*, s. 45.
[449] Jochens, *Women in Old Norse Society*, s. 68. V originále: Sober and objective, these descriptions articulate an appreciation of human – particularly male – beauty, but without erotic connotations and without resulting sexual encounters.
[450] Jochens, J. Before the Male Gaze: The Absence of the Female Body in Old Norse. In: Salisbury, J. (ed.) *Sex in the Middle Ages: A Book of Essays*. New York: Garland, 1991, s. 12-14. ISBN 978-0824057644
[451] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 118.
[452] *Staroislandské ságy*, s. 414.
[453] Jacobs, M. A. Hon stoð ok starði: Vision, Love, and Gender in *Gunnlaugs saga ormstungu*. *Scandinavian Studies*, 2014, roč. 86, č. 2, s. 153.

atribut sexualizuje. Podobně se může tato sága vysmívat popisům krásy u aristokratek, když Bósi s Herrauðem zachránění Hleið, která měla dle ságy vlasy „krásné jako vymlácená sláma,“[454] což, jak jsem již zmínila, mělo erotické knotace a takovýto popis zachráněné princezny je ve mnou analyzovaných ságách ojedinělý. Možná právě kvůli intenzivním snahám aristokracie o své odlišení se od obyčejného obyvatelstva, které spočívalo i v demonstraci své odlišnosti v sexualitě,[455] sága takto tuto snahu parodovala. Pokud bychom ovšem právě i samotné zmiňování krásy u aristokratek považovali za ironické, neboť v královských ságách se neuvádí[456] a lživé ságy často používají superlativ *nejkrásnější*, bylo by nanejvýš pravděpodobné, že by tomu neunikly právě Marsybila a Ingibjǫrg, kde by komičnost byla nejvíce evidentní. Zároveň ve většině mnou analyzovaných ság v popisech krásy ironie není nijak patrná. Spíše je možné, že vytváření dokonale krásného světa, velmi vzdáleného od toho reálného severského, které Jacobs[457] zmiňuje u primárních rytířských ság, nemusí být ani zde zcela irelevantní.

Na zmínění krásy mnou analyzované ságy nezapomínají u královen (Blankiflúr, Sylgja) a většiny princezen (Diana, Albína, Edda). V případech, kdy ságy krásu neuvádějí, pak zřejmě nebylo nutné vyzdvihovat ušlechtilost postavy, když nápadník partnerku získával pod nátlakem (Ísgerð a Eðný v Sáze Hálfdanu Eysteinssonovi), nebo když její vhodnost garantuje sám hrdina, jako u Flórentie v Sáze o Sigurðovi Mlčenlivém, o jejímž sňatku rozhoduje její bratr Sigurð.[458] O Sigurðově nezpochybnitelné autoritě (ze ságy přímo dýchající) svědčí i to, že Lúcianu, kterou zachrání ze spárů obra, s naprostou samozřejmostí provdá, aniž to konzultuje s jejím otcem nebo jiným příbuzným.[459] Snad má toto právo jako její hlavní zachránce; s podobnou situací se ovšem ve mnou analyzovaných ságách již nesetkáme. Je zde tak vidět, že žena byla opravdu vnímána jen jako artikl vlastněný muži a v Sigurðově případě jen další z pokladů, ukořistěných z obrovy jeskyně.

Obdobný důvod vynechání zmínky o kráse může být u postav, jejichž role ve vyprávění je zcela jiná než u ostatních aristokratek, jako v případě nesmiřitelné podněcovatelky k pomstě Marsybily v Sáze o Sǫrlim Silném a Ingibjǫrg v Sáze o Egilovi a Ásmundovi, která krutě ztrestá Arinnefju, chtějící pro sebe krále Hringa, za kterého se ona sama právě vdává.[460] Vzhledem k zásadnímu slovu mužů při rozhodování o sňatku a faktu, že král Hring nepodnikne nic, aby svou snoubenku zastavil, je možné zde uvažovat o Ingibjǫrg jako o pouhém vykonavateli vůle krále Hringa; v postavě Ingibjǫrg tak vlastně jedná on sám a odmítá tím Arinnefju, dovolující si sama se aktivně ucházet o muže. Důraz ve vyprávění je tak na komickém jednání Arinnefji, a ne na ušlechtilosti Ingibjǫrg.

V kráse se může vyskytovat i určité porovnávání: Sóley ze Ságy o Vilmundu Mimoňovi se jejímu otci zdála „smělá a sličná a říkal si, že z ní vyroste hrdá a rozumná žena,“[461] ale její

[454] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 203.
[455] Bagerius, Romance and Violence, s. 85.
[456] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 81.
[457] Jacobs, Sensual Pleasure, s. 121.
[458] O formálním souhlasu žen se sňatkem, vyskytujícím se v ságách, pojednám v části 4.11. Žena prozíravá a obětavá.
[459] *Lživé ságy*, s. 260.
[460] *Lživé ságy*, s. 29.
[461] *Lživé ságy*, s. 278.

sestra Gullbrá „mu připadala mnohem krásnější.“ [462] Její krása je zde upozaděna nejen srovnáním se sestrou, ale i slovy *smělá* a *hrdá*, vystihujícími její pozdější působení v sáze velmi přiléhavě.

Význam krásy jakožto značící ušlechtilost postavy mohlo být důvodem jejího zmínění u dcery pěstounky Sóley Silven, o níž se jinak nedozvíme ani její jméno a v sáze vystoupí jen jednou, a to třemi větami.[463] Důvodem tedy mohlo být zapůsobení na publikum, aby se její matka Silven zdála dostatečně důvěryhodná ve svých radách Sóley (které jsou velmi závažné – Sóley si na jejich základě objedná vraždu).[464] Zároveňa pak obsáhlejší popis krásy zřejmě mohl chránit před eventuálními negativními konotacemi, které by mohla evokovat například proměna Hervǫr do podoby kosatky.[465] Stejný význam zřejmě mělo zmínění krásy u Hlaðgerð, jejíž matkou je trollyně Noc, která figuruje v kategorii Žena škaredá. Hlaðgerð jedná proti své matce a pomůže Álimu. Sama to Álimu vysvětluje: „Můj otec byl z lidského rodu a naštěstí jsem spíš po něm.“[466] Áli ji pak později vychvaluje králi Eirkovi: „Je tak dobrá, jak jen může být, ačkoliv zčásti nepochází z dobrého rodu.“[467] Výmluvnější snad popis snahy o distancování se světa příšer (potažmo nízkého sociálního statusu) a touhou patřit k lidské (vyšší) společnosti snad ani nemůže být. Krása u Hlaðgerð evidentně indikuje, ke kterému světu patří.

Popisy krásy ale nejsou úplně stejné. První postava, jejíž popis se od ostatních výrazně liší, je Lúða. Je to žena *opojné* krásy; s takovým výrazem se u ostatních postav nesetkáme. Pak je uvedeno: „až si král pomyslel, že nikdy neviděl jinou ženu, která by se jí vyrovnala ušlechtilým půvabem a urozeností.“[468] Ušlechtilý půvab a urozenost tedy není objektivní, ale pouze králův dojem. Společně s výrazem *opojná* krása pak mohlo publikum očekávat něco neblahého. Až později sága odhalí, že Lúða ve skutečnosti není aristokratka, ale flagð – nadpřirozená postava, mající lidskou podobu. Jak uvádí i Schulz, její krása je pouze zdánlivá a později Hjálmþérovi připadá ošklivá.[469] Je také jedinou postavou, zařazenou současně i do kategorie Žena škaredá. Schulz také uvádí, že tento případ znamená posun ve vnímání krásných žen: v eddické době byly konotace ještě vždy jen pozitivní, kdežto Lúða již ukazuje, že krása mohla být i podezřelá. [470] Druhou postavou je pak Sedentíana. Popis její krásy zdaleka není jen konstatováním, ale je velmi obsáhlý, s detailním popisem jejího těla. Naproti tomu, když se na konci ságy vdá, popis jejího těla již chybí. Takovéto sáhodlouhé zaobírání se její krásou, a hlavně tělem, by mohlo být i předzvěstí pozdějších znásilnění, neboť bylo potřebné; zajistilo, aby publikum na její neobyčejnou krásu nezapomnělo, k čemuž by mohlo užitím jen „povinného“ výrazu *krásná* dojít, a při znásilnění pak o to intenzivněji vnímalo krutost trestu, který ji stihl. Zároveň to mohlo působit jako varování před přílišným sebevědomím, postaveném na kráse vlastního těla.

A nakonec se zde zdá být i snaha o úvahu nad sociální spravedlností: V Sáze o Hálfdanu Eysteinssonovi je princezna Ingigerð, která je nejkrásnější ze všech dívek a její služka, Kolova

[462] *Lživé ságy*, s. 278.
[463] Viz *Lživé ságy*, s. 284.
[464] Viz *Lživé ságy*, s. 280.
[465] Viz *Lživé ságy*, s. 158.
[466] *Lživé ságy*, s. 78.
[467] *Lživé ságy*, s. 90.
[468] *Lživé ságy*, s. 125.
[469] Schulz, *Riesen*, s. 165.
[470] Schulz, *Riesen*, s. 165.

dcera Ingigerð, nejkrásnější ze všech žen. O kolově dceři se ale dozvíme, že byla, v porovnání s princeznou s „urozenými způsoby,“[471] „učiněná čarodějnice.“[472] K čarodějnici přitom krása rozhodně nepatří a takovéto oddělování vnitřních a vnějších vlastností je velmi neobvyklé a pro dobové publikum, minimálně v jiných žánrech ság, nepředstavitelné.[473] Snad by se mohlo jednat o parodování žánrů, kde krása vypovídá o ctnostné povaze a ukazování, že dvě vzhledem stejné ženy mohou být ve skutečnosti povahou naprosto rozdílné. Ctnostná je zde ale, jak jinak, aristokratka, čarodějnicí je dcera otroka. Obě ženy se také podobaly postavou i vzhledem[474] tak, že si mohly vzájemně vyměnit role. Když zvážíme i jejich stejná jména, je možné, že sága zde publikum vybízí k zamyšlení se nad přeurčením jedince jeho společenským původem. Tomu by nasvědčovalo i to, že špatná povaha Kolovy dcery se v sáze vlastně nikde přímo neukáže a naopak princezna se v roli služky chovala „nepříjemně a byla tak protivná, že s ní nikdo nemohl vydržet,“[475] a později naopak ona použije magii. Zhodnocení jejich povah tak jakoby vycházelo pouze z jejich sociálního statusu, a nikoli ze skutečnosti, a ten pak také určuje jejich osud: princezna se šťastně vdá, Kolova dcera beze stopy zmizí i s lodí ve vlnách.[476]

Žena krásná – závěr

Krása patří, ve mnou analyzovaných ságách, k typickému atributu aristokratek, ovšem pouze ve formě krátkého *krásná*, *nejkrásnější*, *sličná* a podobně. Delší popis, a to zejména těla, může znamenat předzvěst neblahé události, nebo být zdůrazněním vznešenosti, potřebném pro ovlivnění publika. Krása ve spojení se slovem *opojná* pak zřejmě znamená krásu předstíranou, a tedy naopak negaci krásy, která jinak vždy vypovídala o vznešeném charakteru. Uvádění krásy u ne-aristokratek má pak zřejmě vždy svůj konkrétní důvod pro pozdější zápletku (především poukázání na jejich ušlechtilost). Zároveň je krása stejně spojena i s muži aristokratického původu, pro něž jsou používány stejné výrazy, a znamenala tak, jak u mužů, tak i u žen, vyjádření sociálního statusu bez sexuálních konotací. Nezdá se také pravděpodobné, že by popisy aristokratek jako krásných mohly být myšleny ironicky; primárním významem popisu krásy je tak ujištění publika o ušlechtilosti postavy.

4.4. Žena škaredá

Ošklivost je typický znak obryň,[477] i když mohou výjimečně mít i lidský vzhled (flagð Lúða) a mohou být i krásné.[478] Zároveň ale může být jejich vzhled ještě více deformován násilím, které je na nich vykonáno.[479] Se škaredostí byl také spojen tmavý vzhled, u čehož je možné

[471] *Lživé ságy*, s. 168.
[472] *Lživé ságy*, s. 168.
[473] Jacobs, Sensual Pleasure, s. 116.
[474] *Lživé ságy*, s. 168.
[475] *Lživé ságy*, s. 281.
[476] K výměně rolí mezi princeznou a služebnou dojde také v Sáze o Vilmundu Mimoňovi. O tomto případu pojednám později.
[477] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 63.
[478] Schulz zmiňuje celou rasu obrů, jejíž vlastností byla krása. Viz Schulz, *Riesen*, s. 165-166.
[479] Viz např. postava Arinnefji, která je součástí mé analýzy.

usuzovat na etnické konotace.[480] Ve mnou analyzovaných ságách se takto setkáváme se čtyřmi postavami:

První z nich, obryně Þorbjǫrg v Sáze o Jarlmannovi a Hermannovi, byla obrovitá a tlustší než vyšší, ale „Nebyla tak nehezká, jako byly její oči veliké a pusa široká.“[481] Součástí Jarlmannova plánu osvobození Ríkilát je i svatba s Þorbjǫrg, a publiku se tedy zřejmě připomíná, jakou oběť Jarlmann podstupuje. Nakonec i sám Jarlmann říká, „že by mu přišlo rozumnější s ní raději zemřít než žít.“[482]

Druhou postavou je trollyně Noc, kterou si má Áli Flek vzít za ženu. Také zde je nejspíše její ohavnost zmiňována, aby bylo zdůrazněno, co strašného Áliho čeká.

Třetí postavou je flagð Lúða. Ta je nejprve popisována jako opojně krásná, až si podmaní krále. Když ale vyhledá jeho syna Hjálmþéra a navrhuje mu milostný vztah, dostane jako odpověď ránu do nosu. Při dalším setkání již Hjálmþérovi nepřipadá vůbec krásná, ale naopak odpudivá.

Epizoda s Lúðou jako by publikum již připravovala na Hjálmþérovo setkání se čtvrtou postavou z této kategorie, obryní Ýmou. Hjálmþér ji uvidí, jak si na skále myje a češe vlasy. Zřejmě ho to velmi popudí, neboť jí začne ihned nadávat, jak je ošklivá. Takováto scéna s vlasy přitom měla jasně erotickou konotaci[483] a právě to bylo možná příčinou Hjálmþérovi reakce. Když pak Ýma s mytím vlasů nepřestane, a ještě mu dělá milostné návrhy, usekne jí Hjálmþér ruku, jako by se na to již nemohl dívat. Také Aðalheiður Guðmundsdóttir uvádí příklad staré ženy, které byla za takový návrh hrdinou na místě useknuta hlava;[484] Hjálmþér tak ve své prudérnosti zřejmě není až tak výjimečný.

Ve scéně s Ýmou se mi ale zdá být důležité, že Ýma sama sebe popisuje jako „mladou a netknutou dívku“[485] a mluví o svých světlých kadeřích,[486] takže se vnímá jako krásná; není jí to ale nic platné, protože Hjálmþér jako muž ji ohodnotí jako ošklivou, a jako s takovou s ní naloží. Zdá se zde být sdělení, že etnicky jinak příslušná žena (zde obryně), nebo žena získající takový status svým jednáním (uvolněnou sexualitou) bude zkrátka, pokud to tak určí muž/společnost, i navzdory svému přesvědčení vždy škaredá, a tak se jí i povede, a tudíž propagovat diskurz poslušné a v sexuální oblasti pouze pasivní ženy, jak uvádí Jóhanna Katrín Friðriksdóttir.[487]

Žena škaredá – závěr

Škaredý vzhled je pro nadpřirozené postavy typický a také jenom ony se vyskytují v této kategorii. Na druhou stranu, pokud je škaredost zvlášť zmiňována, je to, ve mnou analyzovaných ságách, tím, že je postava hrdinovou potenciální sexuální partnerkou, o což ale

[480] Schulz, *Riesen*, s. 148.
[481] *Lživé ságy*, s. 64.
[482] *Lživé ságy*, s. 68.
[483] Jochens, Before the Male Gaze, s. 12-14.
[484] Guðmundsdóttir, How Do You Know, s. 199.
[485] *Lživé ságy*, s. 141.
[486] *Lživé ságy*, s. 141.
[487] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 68-69.

hrdina vůbec nestojí (nebo se toho spíše obává), případně jde o zdůraznění negativnosti postavy. Škaredý vzhled je tak pravým opakem krásy a moudrosti v souvislosti s ušlechtilostí.

4.5. Žena děsivá a nebezpečná

Obryně a þursyně jsou v této kategorii dominantní, což souvisí s žánrem lživých ság, neboť při vytváření fantastických žánrů bylo mnohem méně omezení v typech ženských postav a možných situacích, ve kterých se objevují, než u realistických.[488] V téměř polovině ság o dávnověku tak vystupují obryně, jinak pro západní literaturu velmi netypické,[489] které byly zřejmě „použity jako prostředky, jimiž se lze zaobírat každým druhem jinakosti a tabu, které se již příliš vzdálily od dovolené oblasti chování, než aby se daly prozkoumávat jinak.“[490] Aristokratky ve mnou analyzovaných ságách, až na výjimky, představují ženy, řídící se společenskými normami, což je ale také předurčuje k určité pasivitě a má daleko k bytí „sama sebou“ nebo „svá“. Často se vyskytují v kategorii Žena prozíravá a obětavá. Jsou tak většinou zavřené v zámku, a naproti tomu obryně jsou velice aktivní – plavou, lezou po horách a jsou v přírodě.[491] Z ženských postav tedy právě nadpřirozené představují nezkrocenou sílu, společenský řád ohrožující.

Obrovitá a děsivá Þornbjǫrg představuje pro Jarlmanna zásadní překážku v osvobození Ríkilát. Obryně mohou představovat metaforu přírody – žijí v zemi, ve skalách a jeskyních, tudíž jsou s ní v přímém kontaktu.[492] Toto spojení Þornbjǫrg s nezkroceným ne-společenským světem je z popisu Miklagarðských her dobře vidět.[493] Stejně tak Mána žije se svým manželem a syny ve světě, který má jen jiná pravidla než ten lidský: například se lidmi živí. To samé platí pro sestry Hergunn, Hremsu, Nál, Nefju, Raun, Trenu, Greip, Glyrnu a Margerð, ničící v sáze lodě; z popisu se zdá, že je to opravdu baví: „práce jim šla vůbec pěkně od ruky […], cenila zuby, cvakala jimi a potřásala hlavami.“[494] Obryně jeví zvláště o lodě velký zájem a mořeplavci musí být neustále ve střehu, aby jim je obryně neponičily, neboť část přírody – moře bylo zkroceno právě vynálezem lodi. Houpání loďmi a jejich ničení pak můžeme vnímat i jako symbolizující dekonstrukci celého společenského řádu.[495] Obryně si tedy svou autonomii chtějí za každou cenu udržet; i Gullkúlla, žijící si svým životem stranou od civilizace, rázně zakročí proti Hálfdanovi, který do jejího teritoria pronikne. Paralela s pronikáním do divoké přírody, kde platí jiný řád a pravidla, a tudíž nás děsí a ohrožuje nás, je přiléhavá. Postava Margerð pak dobře symbolicky vyjadřuje komplexnost pocitů, kdy nás nezkrocené a neznámé děsí, ale také přitahuje, společenská tabu jsou výstrahou, ale mají i svou tajemnou atraktivitu, neboť se v ní

[488] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 6.
[489] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 60.
[490] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 11. V originále: […] are used as vehicles to engage with every sort of alterity and taboo that is too far outside the realm of comfort to explore in other ways.
[491] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 63.
[492] Kress, Taming the Shrew, s. 85.
[493] Viz *Lživé ságy*, s. 64-66.
[494] *Lživé ságy*, s. 142.
[495] Kress, Taming the Shrew, s. 84-85.

strach a znechucení snoubí s přitažlivostí, kdy ani hrdina sám jako by nevěděl, co si má vlastně vybrat a jak se cítit.[496]

Sedentíana a Popeluše se řadí k postavám lidským, ale dostaly se mimo oblast poslušných žen, která jim byla vyhrazena, a tak do oblasti příšer jakoby pronikají. To je zřejmé i z popisu zápasu, kdy je Popeluše stejně zuřivá, jako Mána: Sǫrli musí dlouho ustupovat, aby ho Mána, ryčící a kvičící (zvířecí konotace), nezabila. Popeluše srazí Vilmunda na kolena a dál zběsile útočí, že se Vilmund dlouho zvládne jen bránit. Nakonec Kolfrosta, králova matka, se křesťanským společenským ideálům zpronevěřila svou modloslužbou a získáním nadpřirozených schopností, kdy se může proměnit v ptáka a unést princeznu, a tak je její přestoupení do světa příšer evidentní, přičemž v boji vykazuje také značnou zuřivost.

V porovnáním s nezkrocenou přírodou a příšerami, žijícími daleko od civilizace (i boj s Popeluší se odehrává v lese, a i to jí snad dodává určitou ne-lidskou sílu), proniklo nebezpečí v podobě Sedentíany přímo do středu společnosti, a není tak lehké jej zneškodnit. Sedentíana představuje oproti ostatním postavám výjimku v tom, že její nápadníci, které brutálně trestá, musejí její zacházení strpět a nemohou ji okamžitě zkrotit, a strach tak nezmizí, ale přetrvává. Vzhledem detailnosti, a až sadismu popisů trýznění nápadníků panenskou královnou lze usuzovat jak na sadistické potěšení, tak i vyjádření aktuální dobové úzkosti mladých šlechticů z odmítnutí potenciální nevěstou, která byla vždy vybírána z vyšší společenské úrovně než oni sami: při namlouvání se dostali do zranitelné situace, kdy se dokonce i citově otevřeli, a byli tak vydáni napospas šlechtičně i společnosti.[497]

V této kategorii existuje ale i výjimka, protože děsí a ohrožuje ne mužské hrdiny, ale ženu – Arinnefju. Je jí Ingibjǫrg, o které jsem již argumentovala, že pro mě představuje spíše strážce společenských norem a vykonavatele vůle krále Hringa, tudíž je vlastně na úplně opačné straně než ostatní ženy v této kategorii, jejichž jednání je naopak proti společenským normám, a tak musí být zkroceny a podrobeny. Ingibjǫrg zkrotí Arinnefju naprosto stejně, jako jinde mužský hrdina divokou obryni.

Žena děsivá a nebezpečná – závěr

Děsivé ženy, ohrožující hrdiny, jsou ve mnou analyzovaných ságách takové, které nejednají v souladu se společenským řádem, a překračují jej. Jsou to buď obryně, a případně lidské ženy, žijící daleko od civilizace, nebo ženy, žijící ve společnosti, ale snažící se působit v oblasti vyhrazené mužům. Výjimečně ale mohou působit děsivě na ženu, překračující společenský řád svou aktivní sexualitou, a tudíž ji vlastně krotící a společenský řád tak naopak znovu nastolující. Jednotícím faktorem pak může být zkoumání vlastního strachu a vyrovnávání se s ním, neboť tyto děsivé ženy mohly reprezentovat reálná nebezpečí: pro ženy, při pociťování sexuální touhy, pro nápadníky, usilující o nevěstu, a nakonec pro všechny, pronikající do neznámých končin.

[496] Viz *Lživé ságy*, s. 142.
[497] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 119.

4.6. Žena zkrocená a podrobená

Tato kategorie je neoddělitelně spjata s předchozí, neboť téměř všechny ženy, uvedené v předchozí kategorii, jsou nakonec podrobeny. Výjimkou je pouze Ingibjǫrg, která naopak jednala v souladu se společenským řádem, a tedy mu již byla podřízená.[498] Velká většina z nich jsou obryně, o kterých Jóhanna Katrín Friðriksdóttir argumentuje, že „se projevují tak dalece mimo společenské a sexuální normy, že jsou považovány za monstra a je na nich v mnoha případech konáno násilí.“[499] Zde považuji za důležité, že monstrozita nemusí být nezbytně určena původem, ale může být získána právě jednáním dalece mimo společenské normy. V ságách se typicky setkáme s obry, unášejícími princezny, které musí hrdinové zabít[500] a princezny osvobodit, jako například Sigurð osvobodí Lúcíanu a Flórentíi.[501] Lidské mužské postavy, se kterými hrdinové bojují a nad kterými zvítězí, jsou buď úctyhodní muži – například král Hálfdan, o kterém se v sáze píše, že „padl se vší ctí a slávou,“[502] nebo postavy, charakterizované negativně, jako berserkové,[503] mouřeníni, loupeživí vikingové,[504] případně při boji měnící svou podobu.[505] O jednom, který z boje utekl se dozvíme, že „V podobě trolla pak hlídal svůj poklad.“[506] Hranice mezi takovýmito negativními postavami a příšerami se tak zdá být dosti vágní, respektive negativní postavy se vlastně stávají příšerami. Právě tato klasifikace je zásadní, protože určuje, jak může být v sáze s postavou naloženo. Například o Hjálmþérovi a Ǫlvim se uvádí: „jejich výprava probíhala dobře a přinášela jim majetek a slávu, neboť pobíjeli mouřeníny a berserky, ale spořádané muže nechávali v míru.“[507]

V mnou analyzovaných ságách se setkáme s obryněmi, žijícími mimo civilizaci a její společenské normy. Mužští hrdinové proniknou do jejich teritoria, nastane konflikt, a nakonec jsou obryně podrobeny, a to i zabitím. Například Kress tak v boji s obryněmi vidí metaforu krocení přírody a ustanovování mužské dominance. Uvádí, že „Ve skutečnosti nám celá norská mytologie ukazuje, jak si bohové podmanili přírodu, vše nezkrocené a divoké, a založili společnost.“[508] Takovéto chápání se samozřejmě nabízí, mohlo by být ale příliš zjednodušené, a to nejen z důvodu, že Þornbjǫrg drží unesenou princeznu, synové Mány předtím Sǫrliho napadli, þursyně Hergunn, Hremsa, Nál, Nefja, Raun, Trena, Greip, Glyrna a Margerð nejdříve zabily Hjálmþérovi muže, Gullkúlla také usilovala Hálfdanovi o život a Flegða a Fála chtěly Sǫrliho okrást. Z těchto konfliktů, kdy se žena muži postaví, vyjde vždy s přehledem vítězně muž. Obryně muže někdy vyděsí (Mána), někdy působí jen směšně (Flegða a Fála), ale vždy je jasné, že nemají nejmenší šanci na úspěch. Muži – kladní hrdinové zde ale představují

[498] Viz argumentace v předchozí kategorii.
[499] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 11. V originále: […] that operate so far outside of social and sexual norms that they are rendered monstrous, and are also subjected to violence in many cases.
[500] Ve mnou analyzovaných ságách se nevyskytuje mužská postava obra, kterou by si hrdina podrobil, aby mu byla nápomocna tak, jako to je v případě ženských postav obryň. Ani v sekundární literatuře jsem takovou zmínku nenašla. Obr je tedy vždy zabit. Nápomocné obryně se naopak vyskytují velmi často. Viz Gallo, L. L. The Giantess as Foster-Mother in Old Norse Literature. *Scandinavian Studies*, 2006, roč. 78, s. 1-20.
[501] Viz *Lživé ságy*, s. 256-259.
[502] *Lživé ságy*, s. 106.
[503] Viz např. *Lživé ságy*, s. 20.
[504] Viz např. *Lživé ságy*, s. 190-192.
[505] Viz např. *Lživé ságy*, s. 186.
[506] *Lživé ságy*, s. 192.
[507] *Lživé ságy*, s. 126.
[508] Kress, Taming the Shrew, s. 83. V originále: In fact, the whole of Norse mythology is geared to illustrate how the gods conquered nature, the intamed and wild, and established a society.

společnost[509] a příšery to, co jí ohrožuje, a musí být podrobeno. Obryně primárně nereprezentují ženy, ale jakožto příšery reflektují všechnu jinakost a společenskými normami zakázané touhy a jednání, a i strachy a úzkosti, které ovšem stále zůstávají součástí lidské přirozenosti,[510] a tudíž nechtěnou součástí společnosti. Zkrocením postav příšer je tak možno se s nimi symbolicky vyrovnat a nastolit opět rovnováhu, která existencí nepatřičných prvků ve společnosti nastává. Nejedná se ale zdaleka pouze o nedovolené chování žen, které obryně ztělesňují; i nedovolené mužské sexuální touhy mohly být projikovány na příšery, a ty pak byly zkroceny. A nakonec v detailním popisování usekávání končetin obryním se mohl projevovat strach z bezmoci a možná i kastrace, a muži tak vlastně na obryních konají to, čeho se sami bojí.[511]

Prolínání světa lidského a světa příšer je pak vidět i na postavě Černozubky: slouží v královském sídle, ale je sestrou trollyně, a ohrožení tak proniká do civilizace. Popeluše je obyčejnou lidskou ženou, ale je družkou nebezpečného otroka, ovládajícího magii[512] (nízký sociální status přechází v monstrozitu), a již to ji světu příšer může přibližovat; zásadní se zde ale zdá vystoupení z norem společnosti, a tedy i jí samé (i symbolicky odchodem do hradu v lese), což z Popeluše příšeru činí. Paralelu lidské ženy ke kroceným příšerám můžeme ale najít i v rodových ságách, konkrétně v Sáze o lidech ze Svarfardalu (Svarfdæla saga).[513] Yngvild Krásná tvář je konkubínou mocného muže jménem Ljotolf. Během jednání o smíru Yngvild vše překazí, neboť připomíná Ljotolfovi nutnost pomsty staré křivdy. Ten opravdu zabije jednoho muže, jehož syn, Karl, pak po dosažení vhodného věku přijde za svého otce vykonat odplatu. Ljotolf mezitím Yngvild provdal za muže mnohem nižšího sociálního statusu než ona sama. Všichni včetně Ljotolfa vnímali Yngvildino podněcování negativně, a i Karl přišel svého otce pomstít místo na jeho vrahovi na ní. Hrozí jí mečem a chce po ní, aby odříkala potupná slova. Když odmítne, zabije postupně její tři syny, Yngvild unese a pak prodá do otroctví dvěma pochybným existencím. Ti ji však po několika letech vrátí, neboť pro ně nepracovala, jak chtěli, ať ji mlátili sebevíc. Sám s ní také nic nezmůže, a tak ji opět prodá, tentokrát jednomu muži ze Švédska. Ten ji také po uplynutí několika let vrátí, ale potom, co ji vláčel, jak sága popisuje, nahou a celou zkrvavenou z hor do lodi na pobřeží, se již Yngvild vzdává. Padne Karlovi kolem krku a pláče. Ten ji opět pohrozí mečem a ona řekne slova, která chtěl slyšet. Sága končí tím, že Karl se spřátelí s Ljotolfem a Yngvildiným manželem, Skjoim. Žádný z nich ji ovšem nechce a o osudu Yngvild se vypravují dvě verze: snad se znovu vdala, snad si ze zoufalství vzala život.[514]

V sáze o lidech ze Svarfardalu můžeme odhalovat také symbolické významy: Karl prodejem Yngvild cizím majitelům otroků paroduje muže na cestě do světa, hledajícího slávu a bohatství, protože Yngvild se prosazováním svého názoru dostala do jí nepřísluší mužské sféry.[515] Zároveň zde je možno vidět parodii na manželství: vztah Karla a Yngvild je tak intenzivní a dlouhodobý, jako by jej připomínal. Vše je ale negováno: místo zplození dětí je Karl zabije,

[509] Samozřejmě se setkáme i s ženami, žijícími podle společenských norem, a podporujícími mužské hrdiny. Budou uvedeny v dalších kategoriích.
[510] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 60-62.
[511] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 67.
[512] *Lživé ságy*, s. 282.
[513] Kress, Taming the Shrew, s. 88-89.
[514] Kress, Taming the Shrew, s. 88-89.
[515] Waugh, R. Misogyny, women's language, and love-language. *Scandinavian Studies*, 1998, roč. 70, č. 2, s. 161.

místo zabezpečení domova Yngvild prodá do otroctví.[516] Přízvisko Yngvild, Krásná tvář, pak ukazuje na její přílišnou pýchu na svůj vzhled, neboť její jméno téměř vždy a často zbytečně doprovází.[517] Poražení mužští hrdinové jsou přitom někdy svým soupeřem i pochváleni a pořád se těší určité prestiži,[518] ale naproti tomu postoj ságy k Yngvild je celkově negativní, což se projevuje nulovou sympatií potom, co ji Karl „zlomil" a nakonec i velmi vágním sdělení o jejím konci: nejasnost okolností její smrti jako by měla za cíl negaci celé její existence, namísto dokončení příběhu.[519]

Stejně jako v příběhu Yngvild se zřejmě zdá být varování před přílišnou pýchou na svůj vzhled obsaženo ve vyprávění o Sedentíaně, jak jsem již argumentovala v interpretaci Ženy krásné. A tak jako v případě princezny Ingigerð a Kolovy dcery Ingigerð, kde sociální původ jako by předurčil jejich konce – princezna se šťastně vdá, o dceři otroka sága (s podobným nezájmem jako u Yngvild) jen konstatuje: „loď, na které byla Kolova dcera Ingigerð, najela na útes a všichni lidé na palubě se utopili"[520] – právě sociální původ rozhodne v příbězích Yngvild a Sedentíany, neboť Sedentíaně je, po jejím zbavení vší důstojnosti, dopřán důstojný konec ve (alespoň dle ságy) šťastném manželství.

V příběhu Sedentíany je možné také vidět určitý protofeminizmus: Sedentíana si nechala zbudovat nedobytný hrad, aby se vyhnula nechtěné pozornosti mužů.[521] Příběhy o panenské královně tak mohly otevírat prostor pro sny žen o nezávislosti na mužích a úspěchu ve veřejné sféře.[522] Právě fakt, že v případě panenské královny si jsou všichni vědomi její dřívější role princezny, ale přitom nikdo nezpochybňuje její autoritu, je možno chápat jako důkaz akceptování žen (v určitých případech) ve funkci vládnoucí autority, a tedy chybnosti názoru, že ženy byly v této době považovány za vlády neschopné, a tudíž z takové funkce bezpodmínečně vyloučeny.[523]

Panenská královna se typicky chová ke svým nápadníkům se zdvořilostí a podle pravidel dvorského chování, ale pouze do chvíle, než dojde k požádání o ruku, kdy nápadníci také někdy zdůrazní své přesvědčení, že panenská královna je ve skutečnosti žena.[524] To panenskou královnu velmi rozčílí, a nechá své nápadníky dosti brutálními způsoby mučit. Po svém zostuzení se nápadníci vracejí, aby se pomstili a panenskou královnu „zkrotili a dobyli," a to i prostřednictvím sexuálního násilí. Ságy tedy zřejmě měly výchovně působit na mladé ženy, aby nezapomínaly na svůj podřízený postoj a nepokoušely se získat samostatnost.[525] I ženská moudrost, nesloužící výhradně k podpoře mužských členů rodiny, ale pro vlastní cíle, byla vnímána negativně, neboť může vést k nezávislosti, což znamená ohrožení mužské moci. V příběhu panenské královny se tak může zrcadlit také soudobý strach z kontroly nad majetkem

[516] Waugh, Misogyny, women's language, and love-language, s. 166.
[517] Waugh, Misogyny, women's language, and love-language, s. 166-167.
[518] Viz v této interpretaci již zmiňovaný král Hálfdan.
[519] Waugh, Misogyny, women's language, and love-language, s. 158.
[520] *Lživé ságy*, s. 187.
[521] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 127.
[522] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 133.
[523] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 110.
[524] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 114-115.
[525] McNamara uvádí, že od 12. století začal být prostřednictvím literatury systematicky vytvářen diskurz nekontrolovatelného mužského chtíče, a tudíž vždy přítomné hrozby potenciálního znásilnění pro ženy, což je mělo odrazovat od touhy po samostatnosti a marginalizovat ženy bez mužské ochrany. Viz McNamara, The Herrenfrage, s. 19.

dědičkami a vdovami. Zároveň by mohlo takovéto vyobrazení ženy v mužské roli, přičemž její autorita není nijak zpochybňována, sloužit k nabourávání tradičních genderových představ, zvláště, když během ságy dojde k výměně role i několikrát, a nakonec žena svou mužskou rolí zachrání svého manžela.[526] Publikum pak její netradiční roli nemohlo vnímat negativně a byl tak vytvořen prostor otevřený diskuzi. Na druhou stranu je u panenské královny často zdůrazňována její pýcha a hamižnost (na kterou pak doplatí), jež měly vzbuzovat naprosto opačné reakce a tudíž varovat před takovýmto jednáním.[527] Šokující způsob, jakým je popisováno utrpení a ponižování panenské královny při pomstě mužského hrdiny je podle Jóhanny Katrín Friðriksdóttir jasně misogynní a publikum jej zřejmě vnímalo jako zasloužený, když žena vystoupí ze své určené role, a tak je varování pro ženy, toužící po nezávislosti, zde evidentní.[528]

Sedentíana není žádnou výjimkou a tomuto obrazu velmi podobá: zacházením s nápadníky, její moudrostí i pýchou (i kvůli své kráse). Jen její zkrocení a podrobení nezajistí potupení Hálfdan a Vilmund, ale jejich bratr Sigurð. Její příběh je ovšem možné chápat tak, že se Sedentíana pouze snaží žít svůj život nezávisle na mužích a dobře plnit funkci vládce země, a přitom není nikterak hamižná. Sága se nás však snaží intenzivně přesvědčit o její pýše a svévolné panovačnosti: „Nechala se nazývat králem a jednala svévolně a panovačně. Dala popravit každého, kdo se vzpíral její vůli a příkazům, a proto se jí všichni obávali. Ale přesto se těšila velké oblibě, neboť byla velmi štědrá a rozdávala mnoho bohatství. Po celé zemi si vydobyla velkou slávu.“[529] Zde ovšem sága dává dohromady pozitivní slávu a oblíbenost a negativní svévolnost a panovačnost. Přitom, jak bylo zmíněno v úvodu,[530] mít nad někým převahu nebylo vnímáno nijak negativně a panovník, dávající za neposlušnost popravovat, také jistě nebyl výjimečný. Zdá se tak, že publikum zřejmě nemělo problém s vnímáním ženy, nechávající se zvát králem a popravujícím neposlušné poddané, jako svévolné a panovačné, tedy jako by jí vlastně taková role nepříslušela. Podobný motiv se zdá být i dále: Sedentíana si nechala „postavit hrad tak pevný a nedobytný, aby mu neuškodil oheň a železo ani kouzla a čáry.“[531] „Dala hrad střežit nejudatnějšími rytíři, kdyby se snad našel někdo tak smělý, že by se odvážil vydat se tam s nepřátelskými úmysly.“[532] Sága tak naznačuje, že Sedentíana není schopna hájit svou čest tak, jak by měla (nechává se chránit jinými). Z tohoto a také z důvodu Sedentíanina krutého podrobení mi právě zde význam nabourávaní genderových stereotypů tak nepřipadá příliš pravděpodobný.

Pokud vezmeme v úvahu potrestání Yngvild, zkrocení Sedentíany by pak také mělo vycházet z jejích prohřešků, a nějakým způsobem parodovat to, co není schopna obhájit, protože na takovou roli nemá právo.

V první řadě byla vládcem země (motiv moci). Trest by ji tedy měl uvrhnout do bezmoci a podřízeného postavení, které je opakem vládce.

[526] Friðriksdóttir, Gender, Humor, and Power, s. 222.
[527] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 112.
[528] Friðriksdóttir, Gender, Humor, and Power, s. 220.
[529] *Lživé ságy*, s. 198.
[530] Viz část 1.1. Historické a kulturní pozadí.
[531] *Lživé ságy*, s. 198.
[532] *Lživé ságy*, s. 199.

Dále odmítala všechny muže, neboť je považovala za nehodné sebe samé (čistota a nadřazenost). Měla by tak být zbavena své čistoty a mít sexuální styk s opovrhovanými.

Zároveň stavěním se do role krále pronikla do oblasti mužů, ale uzavřela se v bezpečném hradě, střeženém rytíři (bezpečí). Bude tudíž nucena vykonat nebezpečnou výpravu, jakou hrdinové běžně podstupují, která však bude pouze její parodií.

Sigurð vylákal samotnou Sedentíanu z bezpečí jejího sídla a zavedl ji do pustiny. Hrdinové přitom jdou dobývat (získávat bohatství a čest) a mají brnění. Sedentíana „Neměla na sobě nic než noční košili a hedvábný plášť“[533] a jen zoufale běží za krásným rytířem, „naplněná dychtivostí a žádostivostí.“[534] Přílišné vyhledávání společnosti opačného pohlaví, zejména na úkor bojových aktivit, bylo přitom i pro muže degradující, neboť bylo považováno za známku zženštilosti.[535] Zároveň ale Sedentíana stejně nemůže dobývat ani krásného rytíře, neboť ve středověku byly v sexuálním styku jasně vymezené role: aktivní muži penetrovali a pasivní ženy (případně muži) byly penetrovány. Ve skutečnosti tak „jde na výpravu, aby se nechala dobýt,“ místo aby sama dobývala. Clover pak uvádí trojici meč, penis a jazyk jako zbraně, s jejichž absencí přichází bezmocnost.[536] Sedentíanino „vydání se na výpravu“ bez meče v noční košili v kontrastu s mečem a brněním (nakonec i Sigurða, kterého pronásleduje) jako by zároveň skrytě poukazovalo i na absenci penisu, a vlastně na bláhovost takového počínání, kdy žena v mužské roli tak vytvoří pouze dokonalou parodii, což může být dále vztaženo i na funkci vládce. Ani s poslední ze zbraní, jazykem, Sedentíana nic nesvede; s pastevcem, kterého první noc potká, ve „slovním souboji“ podlehne a nechá jej, aby ji znásilnil.

Dostáváme se tak ke ztrátě Sedentíaniny čistoty. Nejen, že přijde o své panenství, které nebyla ochotna věnovat ani vznešeným mužům, ale připraví ji o něj násilně „sprostý pasák vepřů,“[537] a nakonec se s ní potěší ještě skřet a troll. Zároveň zde nejde jenom o ztrátu čistoty, ale i o kompetentnost k vládnutí, protože pro panenského krále je právě jeho panenství zásadní: Bagerius argumentuje, že panenská královna by po jeho ztrátě musela abdikovat, neboť pohlavní styk byl považován za způsob přivlastnění si druhé osoby, kdy si muž podrobil ženu, a to zejména pokud byla pannou.[538] I středověká islandská svatební řeč předepisuje nevěstě povinnost výměnou za dary, které od muže dostala: „musí uznat jeho právo na ‚zničení‘ jejího panenství.“[539]

Vylákání Sedentíany do pustiny, kde je znásilněna, tak nemusí být pouze trestem v pravém slova smyslu a způsobem, jak ji donutit k abdikaci, ale i pomstou, nastolující rovnováhu v symbolické rovině. Sedentíana svým vládnutím pronikla do oblasti vyhrazené mužům, a naopak omítala svou ženskou roli manželky. Po vzoru muže tak vykonala dobyvačnou výpravu, ve které naprosto neobstála a znásilněním pak bylo potvrzeno její ženství, což ji obojí činí pro vládnutí nezpůsobilou.

[533] *Lživé ságy*, s. 245.
[534] *Lživé ságy*, s. 245.
[535] Clark, *Gender,* Violence, s. 53-54.
[536] Clover, C. J. Regardless of sex: Men, Women, and Power in Early Nothern Europe. *Representations*, 1993, roč. 44, s. 1-28.
[537] *Lživé ságy*, s. 264.
[538] Bagerius, Romance and Violence, s. 93.
[539] Bagerius, Romance and Violence, s. 86. V originále: […] she has to acknowledge his right to ‚spoil‘ (*spilla*) her virginity.

Za povšimnutí stojí ještě vztah Sigurða k Sedentíaně. Bauman uvádí mužské soupeření v porovnávání svých kvalit a úspěchů, *mannjafnaðr*, jako typické pro staroislandskou společnost. Urození muži jsou popisováni jako krásní stejně jako ženy.[540] Sedentíana je výjimečná tím, že popis její krásy je ve mnou analyzovaných ságách ten nejobsáhlejší;[541] popis Sigurða ovšem zrovna tak: „Byl skvostně ustrojen v oděvu z drahých látek a na hlavě měl pozlacenou přilbu posázenou drahokamy. Měl ušlechtilou tvář, světlou pleť, krásné oči a sličné, ale mohutné ruce a nohy. […] Vlasy mu zářily a půvabně se vlnily.“[542] Zdá se tak, jako by byl již od začátku duel Sigurða a Sedentíany naznačován. Sigurð na varování svého pěstouna před Sedentíanou říká: „Bude-li se mi dobře dařit, bude moje vítězství nad ní o to větší, čím více lidí předtím svými lstmi a vychytralostí zesměšnila a přemohla.“[543] Ať už se tedy Sigurð chce měřit se Sedentíanou, nebo s ostatními muži, kteří ji nedokázali získat, touha Sigurða po další zásluze je zde evidentní a snad to může vysvětlovat i důkladnost, s jakou později Sigurð Sedentíanu potupí, když si přijdou pastevec, skřet a troll na ni dělat nárok,[544] zároveň se ale takovéto veřejné zesměšnění své budoucí manželky jeví podivně. Lepším vysvětlením se tak zdá právě nutnost trestu, nastolujícího rovnováhu; krutost ponižování panenské královny v tomto případě pak indikuje, jak závažný tento prohřešek je. Teprve po takovémto „očištění“ si tak Sigurð Sedentíanu může vzít.

U popisu znásilnění Sedentíany se Jóhanna Katrín Friðriksdóttir pozastavuje nad tím, že se sága snaží publikum přesvědčit o jejích příjemných pocitech a uvádí, že se snad mohlo jednat pouze o nutnost, vzhledem k dobovému přesvědčení o nemožnosti početí při absenci sexuálního potěšení, pravděpodobněji to však mohlo reflektovat úzkosti žen ze znásilnění.[545] Konkrétně se ve scéně s pastevcem píše: „Podivovala se, jak je jeho tělo příjemné na dotek a jak silně ji svírá.“[546] Skřet jí pak „připadal jako pravý muž.“[547] A nakonec „Troll se jí také nezdál na dotek tak odporný, jak hnusný byl na pohled, ani jí nepřipadal větší než člověk, a navíc měl na sobě hedvábnou košili.“[548] Takto se zdá, že sága krůček po krůčku stupňuje náznaky, že postavy nejsou ve skutečnosti tím, kým vypadají: krása (celého těla) byla spojena s ušlechtilým původem, skřet by se nemohl měřit s mohutným a silným pravým mužem, a nakonec troll, stejně veliký jako člověk, a ještě v hedvábné košili, je již příliš očividný rozpor. Samozřejmě je ale možné, že podvědomě se při vymýšlení (nebo modifikování při zápisu) těchto scén úzkost ze znásilnění skutečně uplatnila, a výsledkem je snaha o alespoň určité zmírnění ukrutností, které jsou na Sedentíaně páchány.

Zdá se ovšem, že analyzované ságy často používají různé indície, umožňující správně chápat děj a zabránit tak tápání publika v neznámu (podobně, jako v právě zmíněných scénách znásilnění panenské královny Sedentíany): Ingigerð v Sáze o Hálfdanu Eysteinssonovi „byla tak vysoká, jak bývají muži.“[549] Ke králi Eysteinovi pak přijdou dva Grímové a „Oba byli velmi

[540] Viz část 4.3. Žena krásná.
[541] Viz část 3.3. Žena krásná.
[542] *Lživé ságy*, s. 214.
[543] *Lživé ságy*, s. 226.
[544] Viz část 3.6. Žena zkrocená a podrobená.
[545] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 122.
[546] *Lživé ságy*, s. 246.
[547] *Lživé ságy*, s. 248.
[548] *Lživé ságy*, s. 249.
[549] *Lživé ságy*, s. 168.

vysocí.“[550] Starší Grím „Byl silný a obratný [...] a často soupeřil s královými muži ve střelbě a v míčových hrách.“[551] Mladší Grím „byl obratný ve střelbě, ale do zkoušek síly se pouštěl jen málo.“[552] Zde tak již publikum tuší, že mladší Grím je ve skutečnosti princezna Ingigerð. Publikum tak s největší pravděpodobností v bouřlivé době společenských změn oceňovalo právě jasnost a převídatelnost děje, kde „povinný happy-end.“[553] tvořil již jen pomyslné zarámování. Ságy vytvářely prostor, kde panoval řád oproti reálnému světu, kde se (starý) řád bortil.[554] Vždy je jasné, kdo má sympatie ságy, a je tedy pozitivním hrdinou, a nakonec mu vše vyjde, a kdo ne. Je důvodné se domnívat, že dobové publikum tyto indície odhalovalo mnohem snadněji, než my dnes. Právě analýza takovéto sítě indícií (pokud skutečně existuje), vedoucích příběhem by byla velmi zajímavým námětem na budoucí výzkum, stejně jako například jen těch jež určují, jestli bude konkrétní obryně zkrocena zabitím, nebo podrobena, přičemž hrdinovi začne pomáhat.[555]

Nad scénami znásilnění Sedentíany se pozastavuje také Bagerius a uvádí dva rozdílné názory na to, jestli popisy znásilnění panenské královny mohly u publika vzbuzovat erotické fantazie.[556] Gravdal argumentuje, že muži zažívali při takových scénách erotické vzrušení; zároveň bylo ale vše ospravedlněno nutností takové scény pro uvedení nějakého morálního nebo estetického dilematu.[557] Vitz naproti tomu uvádí, že zmocnění se ženy násilím nejen neodporovalo ideálu středověkého muže, ale zároveň byly fantazie o znásilnění jedinou možností žen, jak se v myšlenkách zaobírat sexuálním aktem bez pocitů viny, neboť společenskými normami byla žena odkázána do pouze pasivní role.[558] Vitz tak argumentuje, že popisy znásilnění působily erotické vzrušení i ženám. Otázka působení těchto scén na publikum je těžko rozřešitelná, ale vzhledem k tomu, že Sigurð se Sedentíanou a Bósi s třemi dcerami sedláků jsou jediné dvě postavy sexuálně jednajících hrdinů ve mnou analyzovaných ságách, publikum tyto scény zřejmě nijak zvlášť nadšeně nevyhledávalo. Důležitější mi ale připadá nepodlehnout při jejich analýze tendenci vidět zde pouze symbolickou rovinu a ignorovat tak jejich skutečný rozměr; Gravdal má pravdu minimálně v nutnosti neustále mít na paměti, že se jedná o sexuální násilí na ženách a jeho jakákoliv racionalizace, zlehčování nebo sentimentalizace působí škody ve světě reálném.[559]

Z dalších postav je to pak Brynhild, panna v brnění, pronikající tak do mužské oblasti. Þvarim je zmrzačena, odvlečena, a pak donucena si jej vzít. V případě Hleið jde ve mnou analyzovaných ságách o jediný případ, kdy dcera podlehne hrozbě otce ve věci sňatku. Ve všech ostatních ságách jsou ženy dotázány na svůj souhlas,[560] také ale vždy souhlasí. Velmi pravděpodobně je zde (dobově spíše fiktivní) právo žen na odmítnutí partnera parodováno, když

[550] *Lživé ságy*, s. 173.
[551] *Lživé ságy*, s. 173.
[552] *Lživé ságy*, s. 173.
[553] Viz část 2.3. Představení výzkumného vzorku.
[554] Viz část 1.1. Historické a kulturní pozadí.
[555] O určitých znacích pomáhajících obryň viz část 4.7. Žena zachránkyně a nápomocná.
[556] Bagerius, Romance and Violence, s. 86.
[557] Gravdal, K. Chrétien de Troyes, Gratian, and the Medieval Romance of Sexual Violence. *Signs*, 1992, roč. 17, č. 3, s. 558-585.
[558] Vitz, E. B. Rereading rape in medieval literature: Literary, historical, and theoretical reflections. *Romantic Review*, 1997, roč. 88, č. 1, s. 1-26.
[559] Gravdal, Chrétien de Troyes, s. 585.
[560] Otázkou souhlasu ženy se svým sňatkem se budu zabývat v části 4.11. Žena prozíravá a obětavá.

nakonec i Bósi svou nevěstu unese. Situace je zde ale poněkud komplikovanější, neboť otec Hleið působí proti hlavním hrdinům, a tak je vlastně postavou negativní.

Ýma pak Hjálmþéra neohrožovala na životě, ale překročila normu tím, že si jako obryně před mužem myla a česala vlasy, a tak musela být také odkázána do patřičných mezí. Ani Lúða, kující neustále pikle a snažící se získat mladé milence, nakonec proti mužským hrdinům nic nesvedla a „spadla do plamenů, které pod ní hořely.“[561] Nakolik mělo Lúðino stání rozkročená nad plameny, jak ji Hjálmþér proklel, sexuální konotaci, je otázkou.

Nakonec je třeba uvést, že Sedentíana představuje jednu z výjimek oproti ostatním postavám, neboť byla sice tvrdě zkrocena, ale pořád si zachovala status královny. Nepřešla tedy do světa příšer, jako Kolova dcera Ingigerð a Popeluše, před čímž ji zřejmě ochránil její aristokratický původ a možná i rozsáhlý popis její krásy.[562] Další určitou výjimku představuje Marsybila, neboť její zkrocení, nebo spíše „zkrocení“, protože v porovnání s ostatními postavami se jí nic hrozného nestalo, se zdá být především parodií na obraz ženy jakožto podněcovatelky k pomstě, velmi typický pro rodové ságy.[563] Marsybila chová k Sǫrlimu velkou zášť pro zabití svého otce, a naprosto odmítá jakékoliv smíření, i když všichni ostatní tak již učinili. Sǫrli ale vše vyřeší (zřejmě) s pomocí kouzla své přítelkyně Mány a s Marsybilou se smíří, neboť když jí položil hlavu do klína, „opustila ji všechna zlost a úplně oněměla úžasem.“[564] Zároveň je v tomto případě výjimečné nejen naprosto nenásilné zkrocení, ale především to, jak se hrdina vydá ženě na milost. Je otázkou, jestli zde bylo cílem ukázat Marsybilino prohlédnutí nesmyslnosti svého dychtění po pomstě, nebo spíše jen potěšit happy-endem, kdy (jako) kouzlem zášť a touha po krvi zkrátka zmizí, což mohlo být pro nemalou část publika jen krásným snem.

Žena zkrocená a podrobená – závěr

Ženské postavy ve mnou analyzovaných ságách, které nějakým způsobem ohrožují mužské hrdiny, jsou vždy zkroceny a podrobeny,[565] k čemuž můžeme řadit i jejich zabití. Zároveň jsou ale podrobeny i ženy, ohrožující nějakým způsobem společenský řád, ať je to neuposlechnutím ve věci partnera k sňatku, sexuálně vyzývavým chováním, proniknutím do mužům vyhrazené oblasti jednání nebo působením jako rušivý element, narušující smír. Podrobené postavy jsou pak buď nadpřirozené, nebo lidské, které ovšem ve velké většině případů jako by také byly učiněny příšerami. Že výjimkou z toho jsou aristokratky zřejmě vůbec není náhodné. Je také docela možné, že výjimečně rozsáhlý popis krásy má pouze naznačit publiku, o jak výjimečně vznešenou osobu se jedná, a tudíž že s ní musí být, i navzdory jejím neodpustitelným prohřeškům, nakládáno shovívavěji,[566] respektive ji takový popis chrání před konotacemi

[561] *Lživé ságy*, s. 164.
[562] Samozřejmě zde může být relevantní právě symbolické nastolení rovnováhy prostřednictvím ukrutností, kterým byla vystavena, ale právě její neobyčejná krása společně s aristokratickým původem jako by to vůbec umožňovaly, a hlavně již od začátku naznačovaly, že s ní sága takovýto úmysl má, v porovnání s již zmíněnými dvěma obyčejnými ženami.
[563] O fenoménu ženy jakožto podněcovatelky k pomstě bude pojednáno v části 4.9. Žena pyšná a panovačná.
[564] *Lživé ságy*, s. 118.
[565] Určitou výjimku představuje Sóley v Sáze o Vilmundu Mimoňovi. O této postavě budu diskutovat v části 4.12. Žena svá.
[566] Zde nemíním shovívavěji ve smyslu menšího citového utrpení, ale nutnosti zachovat její osobu pro pozdější sňatek se Sigurðem. Zároveň je třeba si uvědomit, že středověk se citovým utrpením znásilněných žen, minimálně po právní stránce, nijak nezabýval. Viz část 1.1. Historické a kulturní pozadí.

monstrozity, které by jinak se zásadním přestoupením společenských norem pro publikum mohly přicházet v úvahu, a učinit ji tak nevhodnou manželskou partnerkou.

Podrobení znásilněním (a společenským znemožněním) se vyskytuje pouze v případě panenské královny, kde má zřejmě i velký symbolický význam, což by ale nemělo odvádět naši pozornost od krutosti aktu znásilnění jako takového. Je třeba mít neustále na paměti, že žádný symbolický význam nijak neospravedlňuje krutost reálného konání. Fyzické, sexuální i citové násilí musí zůstat vždy odsouzeníhodné, a přehlížení tohoto faktu pro jeho určitou symboliku nebo zdánlivou „normalitu" v literárním žánru je nebezpečné.[567] Kromě pouhého analyzování symboliky je samozřejmě nutné každou scénu citlivě posuzovat a uvědomovat si, že její vnímání dobovým publikem bylo velmi pravděpodobně značně rozdílné od našeho, stejně jako dobový systém hodnot; jak ji dnes hodnotíme, je ale pouze naše vlastní zodpovědnost.

4.7. Žena zachránkyně a nápomocná

Spektrum postav žen jakožto zachránkyň a nápomocných je velmi široké: nebezpečné obryně, které hrdina zkrotí, a rozloučí se s nimi „v nejhlubším přátelství"[568] (Mána), zakleté princezny, mající podobu příšer (Skinnhúfa, Vargeisa), dcera trollyně, která má lidského otce a je „spíš po něm"[569] (Hlaðgerð), milující matky (Eufemía), pěstounky (Hilð, Busla) a ošetřovatelky (Arghyrna), princezny (Hervǫr, Gullbrá) a královny (Pornbjǫrg), ale i obyčejné dcery sedláků (Hóketilova dcera).

Motiv obryně pomáhající hrdinovi, není, ani ve mnou analyzovaných ságách, nijak výjimečný. Podle Galla měly tyto vztahy ve starších ságách o dávnověku často sexuální povahu, naproti tomu v novějších se erotický motiv někdy ztrácí.[570] Uvádí postavu Ýmy, která nechá přes zimu žít Horða společně s ní v jeskyni. Ještě zajímavější je ale Sǫrli a jeho přítelkyně Mána: Gallo argumentuje, že jejich vztah je reciproční, neboť Sǫrli jí pomohl zabít její sestru. Mána je také v sáze zmiňována jako *vinkonna*, s významem přítelkyně nebo souložnice.[571]

Jóhanna Katrín Friðriksdóttir pak uvádí důležitý postřeh o Flegðě a Fále: jejich životní standard byl mnohem vyšší, než běžných trollyní; v jeskyni měly jednu obyčejnější místnost pro pitky s trolly, ale také další, luxusně zařízenou pro přijímání lidí.[572] Když pak Sigurða hostí, podávají vybrané pokrmy a nápoje a mistrně jej obsluhují.[573] Nechybějí ani postele a stříbrné umyvadlo. Arinnefju pak zmiňuje jako učitelku etikety a vybraného chování.[574] Zde se ovšem zdá, že způsob života pomáhajících obryní by bylo než k lidskému přiléhavější přirovnávat k aristokratickému.[575] Nakonec zde snad může být přesvědčení o tak výjimečné ušlechtilosti aristokratického způsobu života, že může i příšery poněkud kultivovat. Zásadní zde ale může

[567] Gravdal, Chrétien de Troyes, s. 585.
[568] *Lživé ságy*, s. 101.
[569] *Lživé ságy*, s. 78.
[570] Gallo, The Giantess as Foster-Mother, s. 9.
[571] Gallo, The Giantess as Foster-Mother, s. 9-10.
[572] Friðriksdóttir, Ideology and Identity, s. 117.
[573] Viz *Lživé ságy*, s. 223.
[574] Friðriksdóttir, Ideology and Identity, s. 117.
[575] Viz *Lživé ságy*, např. s. 99 a 224.

být právě motiv, kde obryně hrdiny obsluhují při jídle, neboť to je tradičně ženská role a zároveň vyjádření své podřazenosti.[576] U všech obryní v této kategorii (vyjma zakletých princezen) se s ním setkáme.[577]

Dá se říci, že všechny obryně, které nebyly zabity, a byl jim darován život, mají své místo v této kategorii. Zároveň jsou to právě ty, jež zmiňuje Jóhanna Katrín Friðriksdóttir, Flegða, Fála a Arinnefja, a Gallem uvedená Mána s Ýmou. Také Mána Sǫrliho vybraně hostí u stolu.[578] Na druhou stranu se ale na začátku „horlivě zabývala krájením lidského a koňského masa,“[579] což je naopak výrazem nelidskosti a pohanství.[580] U Ýmy nejsou pak její příbytek ani vybrané způsoby nijak zvlášť popisovány.[581] Snad mohly Ýma s Mánou představovat příšery s určitým potenciálem lidskosti, který dusili jejich příbuzní a po jejichž odstranění se tak mohl plně rozvinout. Nakonec Mána pro svého muže a syny nijak zvlášť netruchlí; spíše je jí líto, když odchází Sǫrli.[582] Arinnefja pak při zabití svých bratrů ochotně pomůže.[583]

Snad nejzajímavější postavou je v této kategorii panenská královna Pornbjǫrg, která Áliho doslova zachrání před smrtí. Pro panenské královny, typicky nápadníky trestající, je to neobvyklý obraz a představuje tak pravý opak Sedentíany. Pornbjǫrg je skutečně silná žena, jednající v mnoha ohledech jako mužský hrdina: aktivně se plaví po celém severu a hledá pro Áliho lék.[584] Pak indický jarl Álf u sebe královnu Pornbjǫrg s Álim hostí a královna s ním probírá možnost Áliho záchrany. Álf jí poradí Škvora, ale zrazuje jí od tak nebezpečné cesty. Královna na to říká: „Stejně se o to pokusím!“[585] Škvora pak přelstí a jarl Álf jí dorazí na pomoc, což královna přijme a říká: „a nyní chci, abyste na obryně zaútočili ohněm a mečem.“[586] Pornbjǫrg tak vlastně neustále vše řídí.

Na druhou stranu Sedentíana také velela bojovým akcím[587] a dobře řídila svou zemi. Rozdíl mezi Pornbjǫrg a Sedentíanou nakonec může být pouze ve vyvinutí děje, a ne v rozdílném nazírání na panenskou královnu: Vilmund s Hálfdanem byli Sedentíanou dvorně přijati, stejně jako Áli Pornbjǫrg. Pak ale následovalo požádání o ruku, což Sedentíanu rozlítilo. Do říše Pornbjǫrg naopak přitáhlo nepřátelské vojsko a ona se rozhodla nabídnout svou ruku, neboť nebylo jiné záchrany, což Áli pouze přijal. Je tedy dobře možné, že postavy Sedentíany a Pornbjǫrg nejsou tak zásadně rozdílné a při prohození zápletek (Áli požádá Pornbjǫrg o ruku, a naopak Sedentíana nabídne svou ruku výměnou za pomoc) by se ságy možná vyvíjely přesně opačně: Sedentíana by nakonec zachránila Hálfdana a Áli by znásilnil a podrobil si Pornbjǫrg. Tato úvaha má samozřejmě pouze ukázat, že ságy, dělající na první pohled dojem naprosto rozdílného přístupu k panenské královně, mohly reflektovat úplně stejná pravidla, jejichž

[576] Self, The Valkyrie`s Gender, s. 150.
[577] U Ýmy to sice není výslovně zmíněno, ale vzhledem k tomu, že u ní v jeskyni Horð stráví zimu, je to nanejvýš pravděpodobné.
[578] *Lživé ságy*, s. 99.
[579] *Lživé ságy*, s. 97.
[580] Viz *Lživé ságy*, s. 78.
[581] Viz *Lživé ságy*, s. 146.
[582] Viz *Lživé ságy*, s. 98 a 101. Gallo argumentuje, že Mána byla do Sǫrliho zamilovaná. Viz Gallo, The Giantess as Foster-Mother, s. 9.
[583] Viz *Lživé ságy*, s. 33-35.
[584] *Lživé ságy*, s. 85.
[585] *Lživé ságy*, s. 86.
[586] *Lživé ságy*, s. 88.
[587] *Lživé ságy*, s. 238.

obrysy jsou v ságách patrné; v postavách jistě jsou velké rozdíly, minimálně Áli nebyl tak přehnaně pyšný, jako byl Hálfdan.

Jóhanna Katrín Friðriksdóttir ale zmiňuje výjimku ze ság o panenské královně – Ságu o Nitidě.[588] Její ladění nevyznívá nijak kriticky k ženské autonomii a zcela chybí jinak typické násilné scény. To je někdy vykládáno jako důkaz jejího určení širšímu publiku, včetně žen a malých dětí, a vlivu křesťanského smýšlení. Jóhanna Katrín Friðriksdóttir však argumentuje, že exempla obsahují také extrémní násilí na ženách – světicích.[589] Hlavní hrdinka Nitida navíc dosti brutálně zachází se svými pohanskými nápadníky. Sága tak spíše měla působit proti propagování násilných způsobů dvoření a pokusů o dominanci, neboť ty zde, i společně s magií, selžou a vychovávat k zaujmutí nevěsty vybranými mravy a sebekontrolou: Nitida se nakonec vdá až ze své vlastní vůle a bez jakéhokoliv donucení.[590] Zároveň ale také mohlo jít o cílenou církevní propagandu, která se měla snažit oslabit rodinnou moc ve prospěch individualismu, stejně jako v případě souhlasu ženy se sňatkem. Tato sága je však jedinečná svým zaměření více na přátelské vztahy mezi ženami, než na heterosexuální romantické. Navíc nápadníkovi Nitidy, Liforinusovi, nenásilnou cestu namlouvání radí jeho teta; vídíme zde tedy pro ságy velmi netypický obraz ženské solidarity.[591] Tato sága sice není předmětem mé analýzy, ale je dobře možné, že právě ona představuje narušování genderových stereotypů, jak o tématu panenské královny uvádí Jóhanna Katrín Friðriksdóttir,[592] a může tak znamenat změnu nebo rozšíření diskurzu, objevujícího se v mnou analyzovaných ságách.[593]

Žena zachránkyně a nápomocná – závěr

Tato kategorie obsahuje široké spektrum postav a zdá se, že pomoc hrdinům je jedním z nejdůležitějších úkolů lidských i ne-lidských žen ve mnou analyzovaných ságách, stejně jako zjistila Jóhanna Katrín Friðriksdóttir při analýze rukopisu, obsahujícího i lživé ságy.[594] Obryně pomáhající hrdinům jsou buď zakleté princezny, nebo mají k lidskosti nějakým způsobem blíže než ostatní příslušnice jejich rasy. Zároveň vztahy obryň a hrdinů nejsou zrovna prosty milostných konotací. U matek může být taková role vnímána jako samozřejmá, ale naprosto stejně pomáhají i princezny a obyčejné ženy. Královna Pornbjǫrg je pak výjimečná tím, že naprosto převezme aktivitu v organizování záchrany svého manžela. V jejím případě je tak důvodné usuzovat až na obdivné reakce publika.

[588] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 128-130.
[589] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 128.
[590] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 129.
[591] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 130.
[592] Friðriksdóttir, Gender, Humor, and Power, s. 222.
[593] Obraz ženské solidarity je ovšem jasně patrný v Sáze o Vilmundu Mimoňovi, jak budu argumentovat v části 4.12. Žena svá vlastní.
[594] Friðriksdóttir, Ideology and Identity, s. 118.

4.8. Žena čarodějka

Magie je v souvislosti se staroseverskými ságami často zmiňované téma. Z genderového hlediska není magie nijak typická pouze pro ženy: počet mužů a žen praktikujících magii je poměrně vyrovnaný, ale ženy se vyskytují ve více textech a popis jejich praktik je podrobnější.[595] Výjimkou je pouze věštění budoucnosti *seiðr*, kdy do věštící vstupoval cizí duch, což bylo připodobňováno k penetraci při pohlavním styku. Takový rituál by tedy pro muže byl hanebný, a z toho důvodu byl doménou žen.[596] Cílem magie může být zabránit krveprolití, například ochranou pronásledovaného zneviditelněním nebo dočasnou ztrátou paměti potenciálního mstitele, a tím zapomenutím na své rozhodnutí vykonat krevní mstu a přijmutím finanční náhrady namísto toho,[597] ale také ochrana sebe a své rodové cti například způsobením sesunu laviny.[598]

Prokletí pak mělo ženám propůjčovat moc, kterou by jinak v muži dominované společnosti neměly.[599] V parodickém žánru mnou analyzovaných lživých ság ovšem prokletí hrdinové je proklínajícím ženám vždy vše vrátí ještě horší kletbou. Také se jedná o Noc, Černozubku a Lúðu, tedy pouze ne-lidské postavy. Je zde také dobře vidět rozdělení na kladné a záporné postavy: Busla naopak prokleje krále, ohrožujícího hrdiny, ale ten se nezmůže na odpor.[600] Proti kladným hrdinům, respektive autorovi/autorce ságy negativní postava zkrátka nemá šanci.

O praktikování magie se uvádí, že se vyskytuje ve všech společenských třídách bez rozdílu, typické je ale pro marginalizované postavy (etnicky, ekonomicky)[601] a ženy bez mužského příbuzného, které nemohou požadovaného výsledku dosáhnout například prostřednictvím svých manželů.[602] To je snad nejlépe vidět u princezny Ingibjǫrg, která se pomocí magie ochrání před princem Hǫgnim. Ve mnou analyzovaných ságách aristokratky nikdy nevyužívají kletby, ale také nikdy muže přímo nekonfrontují.[603] Mohou se jim postavit prostřednictvím jiných mužů (Marsybila, Sedentíana), ale pak jsou negativně hodnoceny. Proklínání a konfrontace s muži tady jako by byly vznešeným aristokratkám zapovězeny, a jej jim vyhrazena magie, která buď ochraňuje je samé, nebo pomáhá mužským hrdinům (Diana, Herborg). Muži aristokratického původu naopak proklení využívají, ovšem pouze tehdy, když je prokleje žena jako první (Áli, Hjálmþér).[604] Také je to jediný druh magie, který sami provozují; využívají ale magických předmětů od žen (Diana, Herborg) nebo od nadpřirozených bytostí, kde velmi častým je motiv výjimečného meče.[605] Měnění podoby a přímé ovlivňování výsledku boje pomocí kouzel je vyhrazeno negativním hrdinům.[606] Výjimkou by mohl být král Hring v Sáze o Hjálmþérovi a Ǫlvim; v onu dobu má ovšem status otroka a za povšimnutí i stojí, že pobratimy varuje, aby ne něj v dobu jeho proměny nevolali jménem, neboť by okamžitě

[595] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 47.
[596] Friðriksdóttir, Jóhanna K. Women's Weapons: A Re-Evaluation of Magic in the Íslendingasögur. *Scandinavian Studies*, 2009, roč. 81, č. 4, s. 416.
[597] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 54.
[598] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 56.
[599] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 50-51.
[600] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 198.
[601] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 48.
[602] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 54.
[603] Výjimkou je Hervǫr, která se ovšem nejdříve promění v kosatku.
[604] Viz *Lživé ságy*, s. 77, 84 a 140.
[605] Viz např. *Lživé ságy*, s. 206.
[606] Viz např. *Lživé ságy*, s. 157, 229-230.

zemřel.[607] Stejně tak Hervǫr se před bojem promění v kosatku.[608] Právě toto svědčí o důležitosti aktuálního statusu postavy pro možný rozsah dovoleného jednání.

Magie ale také může sloužit k ovlivnění reakce publika, když hrdina své nemorální jednání spáchá v důsledku očarování, anebo magie navodí situace, ke kterým by jinak nemohlo dojít.[609] Princezna Ingigerð očaruje Hálfdana, aby ji musel hledat a nedošel klidu, dokud ji nenajde. Hálfdanův stav pod vlivem kouzel tak vyřeší morálně jistě velmi problematický fakt, že pomohl vrahovi svého otce, a ještě kvůli tomu, aby výměnou za svou pomoc získal ženu, která se mu líbí. Tuto scénu také nepovažuji za prokletí. Jednak v tomto případě není zmiňováno slovo *kletba*, ale ani svým významem nemá hrdinovi očarování přímo uškodit, žena jen chce, aby se do ní zamiloval, což nemá negativní význam. Zároveň je zde otázka, jestli celá epizoda neměla skrytý podtext, který i dobové publikum vnímalo: vše vypadá, jako by Ingigerð Hálfdana očarovala, čímž je později vyřešen morálně problematický aspekt; Hálfdan byl ale její rukou okouzlen již předtím.[610] Vnímavé publikum pak zde mohlo vidět téma pro ně dost možná velmi aktuální – láska k muži či ženě, v důsledku příbuzenských konfliktů morálně zapovězená. Stejně bychom také mohli vnímat epizodu, kde Mána snad pomůže Sǫrlimu ke smíření s Marsybilou: mohl zde být náznak, že Marsybilinu zášť vyřešilo jednoduše položení hlavy do jejího klína[611] (parodování ženské nesmiřitelnosti se sexuálními konotacemi) a Sǫrliho vzdechnutí „Teď bych si přál, aby tu byla moje přítelkyně, obryně Mána, a utišila tvou zpupnost“[612] mohlo naznačovat neuspokojivost aristokratek jako partnerek a vzpomínání na krásný vztah s obryní, se kterou ovšem manželství nepřipadá v úvahu.[613] I strohost ságy o Sǫrliho manželství by tomu mohla naznačovat: oženil se „s Hǫgniho sestrou, o níž se zde nemluví.“[614]

Nakonec je třeba si uvědomit, že magie nebyla soudobými posluchači vnímána nijak „nereálně“: schopnosti ovlivňovat počasí uznával i Tomáš Akvinský a v 15. a 16. století panovalo všeobecné přesvědčení, že čarodějnice mohou způsobovat blesky a krupobití; švédský král měl v roce 1563 zřejmě proto čtyři ve své armádě.[615]

Žena čarodějka – závěr

Využívání magie ženami se ve mnou analyzovaných ságách často vyskytuje. Může být ságou buď negativně hodnoceno, když ženy proklínají hrdiny, nebo pozitivně, při napomáhání a ochraně hrdinů nebo sebe samotných. Jsou zde jasně vymezená pravidla: aristokratky nepoužívají kletby, ale pouze obdarovávají kouzelnými předměty. Naopak obyčejné ženy si mohou dovolit pomoci hrdinům prokletím jejich protivníků, když se hrdinové dostanou do úzkých, a nejsou schopni si sami pomoci. Také obryně věnují hrdinům magické předměty, které se ovšem zdají být pouze v jejich držení, než že by je samy vytvořily. Na druhou stranu

[607] Viz *Lživé ságy*, s. 157.
[608] Viz *Lživé ságy*, s. 158.
[609] Guðmundsdóttir, The Narrative Role of Magic, s. 48.
[610] Viz *Lživé ságy*, s. 174.
[611] Viz *Lživé ságy*, s. 118.
[612] *Lživé ságy*, s. 118.
[613] O milostném vztahu Mány se Sǫrlim Viz Gallo, The Giantess as Foster-Mother, s. 9.
[614] *Lživé ságy*, s. 118.
[615] Guðmundsdóttir, The Narrative Role of Magic, s. 50.

i (většinou zakleté) princezny se někdy promění do zvířecí podoby a pomůžou hrdinům v boji,[616] stejně jako obyčejné ženy.[617]

4.9. Žena pyšná a panovačná

Do této kategorie jsem zařadila ženy, které se cítí být nadřazené ostatním, nebo se snaží prosazovat svou vůli a autonomii, což je přitom ze strany ságy negativně konotováno. Pyšná Pornbjǫrg nebo trollyně Noc, chtějící narušovat Áliho autonomii a tělesnou integritu, jsou první příklady.

Marsybila se zase snaží prosazovat svou vůli navzdory přání mužů a podněcuje k pomstě. Je ale jedinou ženou podněcovatelkou ve mnou analyzovaných ságách, a je navíc nakonec jen zesměšněna, když jí Sǫrli veškeré zášti zbaví vložením své hlavy do jejího klína, což není typická scéna pro podněcovatelky v rodových ságách, kde se ve velké míře vyskytují.

Ohledně ženy podněcovatelky v rodových ságách existují dva názorové směry: první ji považuje za čistě literární prostředek a produkt misogynního postoje zapisovatelů z řad kleriků, bez jakéhokoliv historického podkladu, druhý v ní vidí odraz skutečné role tehdejších žen.[618] Podle Jóhanny Katrín Friðriksdóttir je ovšem nejpodstatnější vystoupení ženy podněcovatelky z tradiční pasivní role, neboť muž na její slova musí nějak reagovat; nemůže je nechat jen tak bez povšimnutí, pokud nechce přijít o svou čest.[619] Obsahem její řeči je vždy zpochybnění maskulinity mužského adresáta z důvodu nedostatku odvahy a jeho přirovnáním k ženám,[620] a to třeba i navrhnutím výměny rolí v domácnosti,[621] což představovalo ve staroseverské společnosti pro muže to nejvážnější obvinění, jehož vrcholem byla pasivní role v homosexuálním styku.[622] I Marsybila používá přesně stejnou taktiku; jediným rozdílem oproti podněcovatelkám z rodových ság je tak pouze její konec. Jóhanna Katrín Friðriksdóttir se také pozastavuje nad tím, že se v odborné literatuře hojně diskutuje o realitě ženy podněcovatelky jako dobové sociální role, ale její téměř úplná absence v ságách o dávnověku přitom nikoho nezaráží.[623] Proti tomu uvádí obraz ženy typický pro ságy o dávnověku, ženu rádkyni, snažící se vždy o mír a prospěch společenství, kterou muži dokonce sami o radu žádají, jelikož by se bez její pomoci neobešli. Zároveň ale přiznává, že jsou tyto ženy brány pozitivně a vychvalovány pouze v případě, kdy jejich moudrost a nezávislost podporuje mužského hrdinu

[616] *Lživé ságy*, s. 158.
[617] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 219.
[618] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 19-20.
[619] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 21.
[620] Self, The Valkyrie`s Gender, s. 162.
[621] Více viz Borovsky, Never in Public, s. 16.
[622] Clark, *Gender, Violence*, s. 55-56.
[623] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 7.

a nepředstavuje hrozbu jeho mužské nadřazenosti.[624] Dále uvádí, že tento pacifický typ ženy[625] zůstal, oproti ženě jakožto podněcovatelce, téměř zcela bez povšimnutí.[626]

Lúðina první podmínka – že se stane manželkou, ne milenkou – by byla z našeho pohledu opodstatněná, v sáze je ovšem i toto součástí celého jejího negativně hodnoceného panovačného jednání, a můžeme tak usuzovat, že i kladení si takovýchto podmínek nebylo u žen vnímáno pozitivně. Ohledně panovačného jednání Ýmy a Sedentíany pak již bylo dostatečně pojednáno v interpretacích předchozích kategorií.

U Kolovy dcery Ingigerð jsem již argumentovala o její podobnosti se svou jmenovkyní princeznou. Sága se snaží vzbudit dojem panovačného jednání (žádá o titul pro svého manžela, a pak se chce ujistit, že její muž půjde vznést nárok na dědictví, které jí vlastně ve skutečnosti nepřísluší). Na druhou stranu zdůrazňováním podobností obou ženských postav sága možná poukazuje na relativitu lidského snažení, neboť výsledek je vždy velmi výrazně ovlivněn společenským statusem, a dcera otroka tak neskončí nijak slavně.

Stejně tak Popeluše by mohla být ke Kolově dceři paralelou. Sága o výměně rolí říká: „Královská dcera šla do kuchyně a chovala se nepříjemně a byla tak protivná, že s ní nikdo nemohl vydržet. Popeluše se zas nastěhovala do jejích komnat. Služebné nic nepoznaly a dobře jí sloužily, na což vůbec nebyla zvyklá.“[627] K Sóley by tedy možná pýcha a panovačnost mohly patřit mnohem více než k Popeluši, která se jenom chtěla chopit šance na lepší život. Sága je ovšem nemilosrdná a sociální původ vše rozhodne: Sóley život dobře vychází a z Popeluše se stane „příšera“.

Nakonec Hóketilova dcera Bósiho ochotně udá jeho pronásledovatelům. O důvodech se sága nezmiňuje, ale můžeme se domnívat, že zkrátka žárlila na Hleið a možná i její otec byl nepokračováním jejího vztahu s Bósim zklamán.[628]

Žena pyšná a panovačná – závěr

Ženy, usilující o nezávislost tím, že prosazují své názory, nebo se snaží o svůj vlastní prospěch jsou ve mnou analyzovaných ságách ve velké většině případů hodnoceny negativně jakožto pyšné a panovačné. Jejich snaha o nezávislost tak zůstává pouze pokusem a vždy dojde ke korekci jejich chování prostřednictvím mužských hrdinů. V hodnocení jednání žen se přitom vždy uplatňuje jejich sociální status, respektive původ. Pýcha a panovačnost se projevuje v tom,

[624] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 25-29.
[625] Tyto ženy jsem zahrnula do kategorie 3.11. Žena prozíravá a obětavá. V souladu s Jóhannou Katrín Friðriksdóttir se mi tato kategorie jeví jako ústřední.
[626] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 16.
[627] *Lživé ságy*, s. 281.
[628] Aðalheiður Guðmundsdóttir uvádí, že v ságách o dávnověku se setkáme s případy, kdy je dívka nižšího sociálního statusu doslova předána hrdinovi s vyšším statusem svým vlastním otcem. Viz Guðmundsdóttir, How Do You Know, s. 203. Aliance, vytvořené na základě postavení souložnice, se přitom na Islandu dvanáctého a třináctého století ukázaly jako velmi silné a trvanlivé právě z důvodu nerovného sociálního statusu. Viz Magnúsdóttir, Women and Sexual Politics, s. 45. Je tedy možné, že se zde jednalo o parodii na otce, snažící o spojení s bohatšími muži prostřednictvím svých dcer a Bósiho bezproblémové strávení tří nocí s dcerami sedláků nemuselo vůbec být dobovým publikem vnímáno jako zcela nereálné.

že ženy jsou o správnosti svého postoje přesvědčeny, ale sága toto nekompromisně neguje a ukazuje jeho nepřístojnost.

4.10. Žena moudrá

Moudrost uvádí Jóhanna Katrín Friðriksdóttir společně s krásou jako typickou vlastnost aristokratek v ságách o dávnověku.[629] Ve mnou analyzovaných ságách moudrost zdaleka ne vždy krásu doprovází, zato krása s moudrostí není spojena pouze v případě Sigurðovy matky Eufemíi a Vilmundovi matky Herborg. Právě v těchto dvou případech by akcentace moudrosti nezmiňováním krásy byla celkem logická: Eufemía dobře odhadne Sigurðovy skryté schopnosti a Herborg zase Vilmunda naučí „moudrosti knih,"[630] takže se zásadně liší od ostatních mužů a je zkrátka „svůj".

V ostaních případech se moudrost zdá být spíše jen zdůrazněním aristokratické vznešenosti, kterou již implikuje krása, také současně uváděná. Zřejmě proto tak moudrost není zmíněna u Ríkilát v Sáze o Jarlmannovi a Herrmanovi, která přitom často jedná opravdu prozíravě.[631] Zároveň je možné, že výrazy jako „zběhlý ve všech dovednostech" [632] představovaly k moudrosti určité synonymum, což by okruh postav v této kategorii ještě rozšířilo. Zároveň byla pravděpodobně moudrost (prozíravost) určitým žádoucím atributem aristokratek, jak vyplývá z kategorie Žena prozíravá a obětavá, která je pro aristokratky typická.

Pro panenského krále je pak typická moudrost, přerůstající až v bezmeznou pýchu,[633] což byl i případ Sedentíany. U Pornbjǫrg byla pak zmíněna moudrost spolu se sličností. Panenská královna jistě moudrost k vládnutí potřebuje, může tím ale také pouze být akcentována její vznešenost.

Je třeba podotknout, že všechny postavy v této kategorii, až na matku Vilmunda Mimoně Herborg, jsou aristokratky, a postava Lúðy, jakožto aristokratku pouze předstírající, se zde dle očekávání nevyskytuje. U Herborg je pak důvodem zřejmě zabránit pochybnostem publika o Vilmundově inteligenci, k čemu by mohlo, vzhledem k jemu osobitému vystupování, dojít.

Žena moudrá – závěr

Zmiňování moudrosti (a zejména bez současného uvedení krásy nebo u ne-aristokratek) má zřejmě skutečně vyzdvihovat schopnosti dané postavy, a to i v případě panenské královny, kde je krása již uváděna. V ostatních případech a společně s krásou se pak spíše jedná o ještě větší akcentaci aristokratické vznešenosti. Výrazy, odkazující na různé dovednosti, pak možná byly při popisu aristokratek do určité míry synonymické, a moudrost, respektive prozíravost, představovala důležitý aristokratický atribut.

[629] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 81.
[630] *Lživé ságy*, s. 283.
[631] Viz část 3.11. Žena obětavá a prozíravá.
[632] *Lživé ságy*, s. 42.
[633] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 111.

4.11. Žena prozíravá a obětavá

Tuto kategorii jsem vyhodnotila jakožto ústřední, a vytváří tak osu (nebo střed) kolem které jsou budovány vztahy ostatních kategorií.[634] Jsou zde ženy, které se, někdy i ve velmi nepříznivých situacích, snaží stále jednat klidně a prozíravě, aby došlo k naplnění společenského očekávání a dobových ideálů, což od nich vyžaduje i nemalé oběti ve formě vlastní autonomie a osobních preferencí. S tím je spojena i výrazná pacifičnost, kterou Jóhanna Katrín Friðriksdóttir uvádí jakožto typickou pro (lidské) ženy v ságách o dávnověku.[635]

První dvě postavy, Bekkhild a Brinhild, souhlasí se sňatkem, který je ovšem nutný jako splnění králova slibu. Dotaz na souhlas se sňatkem, je v ságách běžně uváděn tak explicitně, jako by byl zdůrazňován. Agnes Arnórsdóttir argumentuje, že zapisovatelé ság byli poučeni o důležitosti souhlasu žen při vstupu do manželství křesťanskou ideologií, a ságami se takto snažili vychovávat společnost.[636] Také Jochens zastává názor, že dotazovaní se na souhlas ženských postav s jejich sňatkem mělo za účel jít příkladem, neboť šlo o jednu ze zásad uzavírání manželství, kterou se církev ve 12. a 13. století snažila napříč Evropou prosadit, a zapisovatelé ság pak v důsledku svého církevního vzdělání takto „optimalizovali" dokonce i manželství svých předků v rodových ságách, odehrávajících se často ještě v pohanské minulosti, kdy souhlas ženy vůbec nebyl zákonem vyžadován.[637] Snaha o výchovu publika je samozřejmě možná, i když v parodickém žánru se nezdá úplně pravděpodobná. Důležitější mi zde připadá reakce obou sester jako celek, kdy zdaleka nejde o pasivní přijímání nevyhnutelného: jde o zvážení situace, vyhodnocení odměnění se hrdinům za záchranu jakožto správné volby, což je současně i uspokojovalo (jiné muže by si nevybraly), a tak vyjádřením souhlasu jako aktivním jednáním. Toto zvažování je ještě lépe vidět na příkladu Eðný: v případě pouhého prosazování souhlasu žen se sňatkem, by slova své dcery o nebezpečí, které vojsko obou bratří představuje a výhodnosti sňatku spíše řekl král a Eðný by se pak pouze zeptal, jestli souhlasí. Eðný zde ale přebírá iniciativu a nabízí řešení situace; král jej pak pouze schválí. Flórentía pak považuje svého bratra Sigurða za chytřejšího a schopnějšího jednat a rozhodovat lépe než ona sama, a proto nechá rozhodnutí na něm. A Albína ještě Sigurða a Randvého žádá, aby u jejího otce zůstali přes zimu, „protože tím vzroste jeho čest."[638] Obdobně jednajících žen je v této kategorii mnohem více. Jejich rozhodnutí pro ně může znamenat nemalou oběť ve formě vlastní autonomie, ale je učiněno, protože je vyhodnoceno jako správné a žádoucí.

Ze stejného důvodu také Ríkilát neodmítne nemocného, a když jí Jarlmann řekne pravdu, neukvapuje se, a vše důkladně zváží. Pornbjǫrg nabídne svou ruku za záchranu země a souhlasí se svatbou se Škvorem, kde se jedná o poměrně riskantní podnik. Ingigerð se pak již velmi aktivně podílí na pomstě za smrt svého otce a zároveň na zachování svého rodu.

Ísgerd je prosta černobílého vidění světa a vnímá celou komplexitu mezilidských vztahů a citů: se sňatkem souhlasí, až když jí král Eystein slíbí, že ji nebude podezírat (a tedy vlastně vinit) ze své eventuální smrti, čímž jí dává najevo, že respektuje její city k zesnulému manželovi a přijímá ji i tak. Když pak po ní její dcera v přestrojení za Gríma chce, aby nechala královu ložnici odemčenou, králi pravdu neřekne a úkol splní, ale zároveň krále varuje, aby byl opatrný.

[634] Vztahy všech kategorií detailně představím v odpovědi na první výzkumnou otázku (část 5.1).
[635] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 16.
[636] Arnórsdóttir, *Property and Virginity*, s. 286-287.
[637] Jochens, Old Norse Sources, s. 174.
[638] *Lživé ságy*, s. 260.

Sága o Hálfdanu Eysteinssonovi se právě morálních dilemat zdá být plná: kromě již zmíněného rozdílného osudu dvou jakoby stejných žen s různým sociálním původem[639] a Hálfdanovy pomoci vrahovi svého otce,[640] je zde i podmanění si země krále Hergeira Hálfdanovým otcem. Jakožto řešení je uzurpátor zabit a jeho syn se ožení s legitimní dědičkou, což ovšem zároveň znamená i smír v případě vraždy krále Eysteina. I o vdovu po králi Hergeirovi je postaráno, a znovu se vdá.[641] Postrádání citové komplexity u ság o dávnověku a rytířských ság, v porovnání se ságami rodovými, jak uvádí Jóhanna Katrín Friðriksdóttir,[642] mi pak, zvláště v případě této ságy, přijde velmi diskutabilní.

U Sedentíany je pak zajímavá fluktuace mezi touto kategorií a Ženou pyšnou a panovačnou, a dokonce i Ženou děsivou a nebezpečnou. Sedentíana se sice vzdálila ze společenskými normami jí předepsané oblasti (vládne zemi a odmítá sňatek), ale přitom se snaží v souladu s nimi žít a dobře plnit svou funkci: těší se oblibě svých poddaných i hradních strážců, dvorně přijímá hosty a když je třeba, kompetentně velí i vojsku. Zároveň činí nutná přizpůsobení své osobě, takže si nechá postavit dobře opevněný hrad a příbytek ve městě. Když jí byl ukraden kouzelný kámen, raději to drží v tajnosti, a i po krutých zážitcích, zosnovaných Sigurðem, neztrácí hlavu a jedná s rozvážností a prozíravostí. Právě schopnost vyrovnat se se všemi krutostmi, které život přináší, je pro tuto kategorii důležitá. Sedentíana tak stejně přijde šestý den na hostinu, a nakonec se před svým utlačovatelem poníží a stále jej chce jako otce svého syna, jemuž předá vládu. Navzdory svým neblahým zážitkům se za Sigurða vdá a postará se tak o smírné zakončení, výhodné jak pro jejího syna, tak poddané.

Žena obětavá a prozíravá – závěr

Ženy v této kategorii se ze své vůle vzdávají jakýchkoli osobních tužeb a ambicí (nereálnost tohoto ideálu je samozřejmě evidentní), a snaží se vždy o nejlepší řešení situací, ve kterých se ocitly, z hlediska společenských norem a očekávání a také se zohledněním ostatních aktérů. Jsou nuceny snášet i kruté zacházení, a přesto zachovat klid a rozvážnost a prozíravě jednat. I když můžou takto zobrazované ženy působit pacificky, rozhodně se nejedná o pasivní podřizování se jakýmkoliv požadavkům, ale o velmi aktivní zvažování a následné konání. V této kategorii se také vyskytují výlučně aristokratky; pro ženy z nižších sociálních vrstev (a nadpřirozené postavy) je tak tato kategorie nedostupná. Výjimečně ale i ženy zde uvedené někdy překročí společenské normy tím, že se dostanou svým jednáním do oblasti jinak vyhrazené pouze mužům, čímž z této kategorie vystoupí. V takovém případě jsou pak mužským hrdinou zkroceny, a korigováním jejich jednání navráceny zpět.

4.12. Žena svá vlastní

Tato kategorie je určitou modifikací předchozí, neboť je jednání ságou hodnoceno pozitivně, ale žena zde následuje výhradně své vlastní zájmy a touhy. Sóley se vzepře vůli svého otce

[639] Viz část 4.3. Žena krásná.
[640] Viz část 4.8. Žena čarodějka.
[641] *Lživé ságy*, s. 189-190.
[642] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 5.

a nechtěnému sňatku se vyhne likvidací nápadníka. Najmutého vraha, kterému slíbila jako odměnu sama sebe, pak přelstí tím, že si vymění roli se svou služkou. Vlastně si s ničím příliš nedělá starosti, což dobře vystihuje scéna, kdy dcera Silven ztratí její střevíc a Sóley jakoby nic prohlásí, že si vezme toho, kdo jí ho vrátí. Snad je zde i parodie na krále, slibujícího tradičně dceru jako odměnu za pomoc v boji. Sóley je tak v roli ženy, prosté od utlačování společenskými pravidly a muži kolem ní. Může působit poněkud lehkovážně, ale sága ji nehodnotí nijak negativně. Když Vilmund náhodou přijde do domu Sóley, ona ho jen tak shodí z lavice. Vilmund ji pak téměř uškrtí, ale Sóley se zkrátka zřejmě líbí, a tak o něm později mluví obdivně, a to i v souvislosti se smrtí její bývalé služebné Popeluše. Na druhou stranu si jej nechce vzít dříve, než si bude jistá, že není (proutník) jako Kol Hrbáč.

Silven také jedná proti autoritě krále, když Sóley sdělí, že její otec nebude brát na její názor zřetel a stejně ji provdá. Nabízí jí také pomoc, a tak později Sóley bydlí v jeskyni se Silven a její dcerou. V tom bychom mohli vidět komunitu navzájem se podporujících žen, žijících svobodně a nezávisle na mužích. Z vyprávění ságy je přitom znát, že se jim takto žije dobře a šťastně. Sóley ale Vilmund přitahuje, a tak jej později dostane za muže. Nakonec i Vilmundovi se Sóley líbí, neboť právě to byl důvod, proč ji neuškrtil.

Sága o Vilmundu Mimoňovi je ve mnou analyzovaných ságách výjimečná postavami nezávislých žen, žijících si jen podle svých přání. Princezna Sóley, která si klidně vymění roli se služkou, ale nijak jí to nevadí, a později dokonce žije v jeskyni, je takovým výsměchem aristokracii, jaký jinde jen tak nenajdeme. Ovšem i postava Vilmunda Mimoně, absolutně nerespektujícího královu (a vlastně jakoukoliv) autoritu, snese srovnání snad jedině s Bósim ze Ságy o Bósim a Herrauðovi. V jednání Sóley a Silven by bylo možné spatřovat vzepření se patriarchálnímu řádu a mužskému útlaku a oslavování nezávislých žen, žijících buďto bez mužů, nebo si muže samy vybírajících; dobové publikum zde však zřejmě spíše oceňovalo zesměšnění aristokracie a jejích (často zřejmě až přehnaně vyzdvihovaných) hodnot.

Nakonec je ale možné, že i jednání Sóley jí je dovoleno jenom proto, že jejím nechtěným nápadníkem byl Úlf Zlosyn, popisovaný jako „velký válečník, nevlídný, nemilosrdný, chamtivý a samolibý, ale přesto kromobyčejně statečný.“[643] Doová přitom uvádí právě statečnost jako vysoce oceňovanou vlastnost, mající schopnost spolehlivě vyvážit nejrůznější negativní vlastnosti nebo absenci morálního kreditu jedince.[644] Snad se zde tak ukazuje rozdíl mezi realitou a fikcí: ve lživé sáze ani statečnost před přízviskem *Zlosyn*, a tudíž negativním hodnocením, nezachrání. Také král Vísivald, chtějící svou dceru provdat za zlosyna, zřejmě nemá příliš velký morální kredit, a možná jen proto je jednání Silven a Sóley v sáze možné. Na královo nepříliš pozitivní hodnocení ukazuje i to, jak se musel nakonec před Vilmundem ponížit.[645] A nakonec i scéna, kde Sóley srazí Vilmunda ze stoličky reprezentuje právě tvrdý střet jejího jednání s hranicemi přípustného: Sóley zaútočí na hrdinu a ten ji začne škrtit. Toto je ale jediná epizoda, kde nenásleduje zkrocení útočnice (byť i pozdější); Naopak Vilmund, když uvidí její tvář a pozná v ní ženu, kterou již předtím viděl ve skále (a evidentně mu není lhostejná), ji škrtit přestane. Dalo by se možná i říci, že byl Vilmund naopak zkrocen ženou, respektive vztahem k ní. Velmi křehká stabilita a určité nebezpečné napětí je zde ale myslím evidentní. Postava Sóley tak snad jako by testovala, kam až může svým jednáním zajít.

[643] *Lživé ságy*, s. 279-280.
[644] Doová, *Odějme Tóra*, s. 204.
[645] Viz *Lživé ságy*, s. 305.

Do této kategorie jsem zařadila i Hleið, které dá Bósi na výběr, jestli pojede s ním a Herrauðem, nebo se vrátí ke svému bratrovi, králi Goðmundovi. Podle společenských norem by bylo navrácení se nejdříve ke Goðmundovi jistě vhodnější. Hleið i přesto zvolí sňatek s Herrauðem bez svolení svého bratra; na druhou stranu má později osobnost krále Goðmunda negativní konotace, protože Hleið slíbí jinému nápadníkovi, čímž se postaví proti hrdinům ságy a rozhodnutí Hleið tudíž pomáhá hrdinovi – Herrauðovi. Zařazení do této kategorie tak není zcela bezproblémové.

Hóketilova dcera, chalupníkova dcera a sedlákova dcera pak ze své vlastní vůle a pro své vlastní potěšení postupně stráví s Bósim noc. Z popisu v sáze je evidentní, že dívky a Bósi představují rovnocenné partnery a sexuální styk je realizován k oboustrannému uspokojení. Takováto rovnocenná a naprosto stejně aktivní role dívek v sexuálním styku s Bósim tak mohla parodovat dobový diskurz pasivní ženy, na které je akt jen vykonáván, uváděný Bageriem.[646] Důležitý je zde ovšem fakt, že hrdinu – Bósiho (nebo jeho maskulinitu) nijak neohrožují.

Žena svá vlastní – závěr

Ženy v této kategorii jsou postavami pouze dvou z devíti analyzovaných ság. Lze se tudíž domnívat, že jednání žen, směřující výhradně k uspokojení jejich vlastních tužeb a potřeb, a jednajících tak svobodně a nezávisle na mužských hrdinech, není ani pro lživé ságy rozhodně typické. Na druhou stranu je pravděpodobné, že se s nimi nemalá část ženského publika mohla identifikovat, a zažívat tak dobrodružství, která v jejich reálných životech možná nebyla. Všichni se pak možná zasmáli samolibým nápadníkům, kterým jejich plán překazí sama nevěsta a otcům, o milostném životě svých dcer nic netušícím, a sebevědomě tak nabízejícím své dcery jako odměnu mužům, se kterými přitom vztah již probíhá.[647]

[646] Viz Bagerius, Romance and Violence, s. 89.
[647] Viz *Lživé ságy*, s. 304-305.

5. Zodpovězení výzkumných otázek a závěr

5.1. Jak jsou tematizovány ženy ve vybraných lživých ságách?

Velká většina aristokratek je ve mnou analyzovaných ságách zobrazována jakožto prozíravé ženy, které se chytře vypořádávají s různými nepřízněmi osudu a aktivně se snaží o prospěch mužských hrdinů. Zároveň dbají o dodržování společenských očekávání a zvažují eventuální morální dilemata. Velmi často jsou popisovány jako krásné a moudré. Výjimečně se ale může stát, že přestoupí společenské normy jednáním v oblasti jinak vyhrazené jen mužům. V takovém případě jsou v sáze hodnoceny jako pyšné a panovačné, a mužský hrdina je svým konáním navrátí do jim příslušející role.

Další velkou skupinu žen tvoří nadpřirozené bytosti, většinou obryně, které hrají v ságách roli příšer. Typicky jsou k hrdinům nepřátelské a usilují jim o život, nebo jim alespoň dělají nemravné návrhy, v čemž se projevuje jejich panovačnost, neboť z hlediska ságy na takové jednání nemají právo. Ve vyprávění jsou pak zesměšňovány, jsou popisovány jako škaredé a někdy je také zdůrazňována jejich nevázaná sexualita. Hrdinové vždy tyto ženy tvrdě zkrotí: buďto je rovnou zabijí, nebo si je podrobí. Nutno podotknout, že po svém podrobení obryně již vystupují, jako by hrdinům pomáhaly dobrovolně a snaží se jim všemožně prospět. Pak jsou v sáze již hodnoceny pozitivně.

Obyčejné ženy, ne-aristokratky, pak buď pomáhají mužským hrdinům, a jsou tak pozitivně hodnoceny, nebo jsou zobrazovány jako pyšné a panovačné, protože se snaží dosáhnout sociálního statusu, který jim vzhledem k jejich původu nepřísluší. V takovém případě hrdiny dokonce někdy i přímo napadnou, a jsou tak připodobněny k příšerám, přičemž je čeká vždy jen smrt. Právě důraz na sociální původ je v ságách velmi zřetelný.

Ve výjimečných případech se ovšem setkáme i s aristokratkami, následujícími jen svá přání, které hrdiny nijak nepodporují. V rámci ságy se přitom těší pozitivnímu hodnocení, stejně jako ženy, které těmto hrdinkám pomáhají. Někde se také můžeme setkat i obyčejnými dívkami, které se svobodně oddávají sexuálnímu potěšení, a působí přitom jako rovnocenné partnerky mužských hrdinů.

Tematizování žen pak názorně ilustruje diagram na konci této argumentace. V rámci nalezených kategorií jsem jakožto centrální vyhodnotila kategorii Žena prozíravá a obětavá, neboť ženy v této kategorii jsou zobrazovány jakožto ideál, a kolem ní jsou budovány vztahy ostatních kategorií. V této kategorii se vyskytují pouze lidské ženské postavy, které jsou zároveň aristokratkami a jsou s nimi typicky spojeny atributy krásy (kategorie č. 3) a moudrosti (kategorie č. 10). Kromě této kategorie je v oblasti pozitivního hodnocení z hlediska ság již jen kategorie Žena zachránkyně a nápomocná, představující možnost pro nadpřirozené postavy, jak se dostat do oblasti pozitivně hodnoceného jednání, a Žena svá vlastní, v níž se vyskytují postavy pouze ze dvou analyzovaných ság,[648] kam jsem zařadila již zmíněné ženy a dívky,

[648] Právě Sága o Vilmundu Mimoňovi a Sága o Bósim a Herrauðovi se zdají být ještě parodičtější než ostatní ságy v analyzovaném souboru. Také pouze v těchto dvou ságách jsou hlavní mužští hrdinové nearistokratického původu a obě dvě ságy na sebe navzájem odkazují (otec Vilmunda měl být syn Bósiho). Viz *Lživé ságy*, s. 283 a *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 220.

následující jen svá přání a touhy. Prozíravé aristokratky, jednající vzhledem k hrdinům smírně a obětavě po celou dobu, kdy v sáze vystupují, jsou tedy popisovány jako určitý ideál. Kvůli jejich aristokratickému původu je tento ideál ovšem pro ne-lidské, anebo i ne-aristokratické postavy nedosažitelný – ženy, snažící se o vyšší sociální status než jim příslušný, jsou totiž hodnoceny negativně.

S kategorií Žena prozíravá a obětavá je pak neoddělitelně spjata kategorie Žena zachránkyně a nápomocná. V této se již kromě aristokratek vyskytují i obyčejné ženy a nadpřirozené postavy – obryně, pro které je pomoc hrdinům jedinou možností, jak si získat v sáze pozitivní hodnocení. Zároveň se zdá, jako by psychologicky komplexní ženská bytost byla rozdělena na ideální část, reprezentovanou aristokratkami, se svým až pacifickým jednáním a absencí vlastních tužeb, a naopak nežádoucí, osobitou část, mající své tužby a touhu po svobodě, působící někdy snad až nezkroceně a divoce, reprezentovanou obryněmi. Ty ovšem také z pozitivního hodnocení nejsou zcela vyloučeny; je zde právě možnost nápomocnosti hrdinům, a tím ocenění společností. Nakonec právě zde mohl být určitý návod i pro ženy nearistokratického původu ohledně žádoucího jednání, protože ideál aristokratky pro ně byl, vzhledem k původu, nedosažitelný.[649]

Protipólem vznešených aristokratek jsou tedy příšery – obryně. Mohou být zesměšňované jakožto neschopné (kategorie č. 2), nebo mohou působit děsivě a nebezpečně (kategorie č. 5), a není neobvyklé tyto postavy sexualizovat (kategorie č. 1) zdůrazňováním jejich uvolněné sexuality odhalenými genitáliemi nebo vyzývavým oblečením. Obryně zpravidla hrdinům samy od sebe nepomáhají,[650] a tak jsou zkroceny a podrobeny (kategorie č. 6), přičemž některé jsou zabity; ostatní začnou hrdinům pomáhat, a přesunou se tak do již pozitivně hodnocené kategorie Žena zachránkyně a nápomocná. S obryněmi je také spojena škaredost (kategorie č. 4), explicitně zmiňována jako zdůraznění, pokud to má význam pro vyprávění, zejména když je obryně potenciální, ale nechtěnou hrdinovou sexuální partnerkou. Naopak krása značí ušlechtilost postavy, [651] podobně jako moudrost (kategorie č. 10), která může ale také poukazovat na skutečnou schopnost prozíravého uvažování, což patří k žádoucím vlastnostem aristokratek. Moudrost ale někdy může přerůst až v pýchu, a žena pak začne být hrdinům nepřátelská; v takovém případě následuje její zkrocení, zbavení pýchy (a přílišné hrdosti), a žena se vrátí zpět do pozitivně hodnocené oblasti. Ani krása nemusí nutně vypovídat o ušlechtilosti postavy, a mít tak jen pozitivní význam, neboť může být jen zdánlivá, maskující škaredou příšeru. Později ale pravda vyjde najevo, a postava má svůj nemilosrdný konec jistý. Je zde tak vidět, že (z lidských postav) pouze aristokratky si mohou dovolit určité přestoupení společenských norem, aniž by je čekala smrt. Ženy mohou být zobrazovány i jakožto čarodějky (kategorie č. 8). Podle účelu, ke kterému magii používají, má pak tato kategorie vztah k dalším kategoriím: může sloužit buďto k ochraně hrdinů (kategorie č. 7) a sebe sama (kategorie č. 11), a aktérky jsou tak pozitivně hodnoceny, nebo ji naopak namíří proti hrdinům (kategorie č. 5),

[649] To můžeme vidět i na příkladech dvou služebných, Kolovy dcery Ingigerð v Sáze o Hálfdanu Eysteinssonovi a Popeluše v sáze o Vilmundu Mimoňovi: výměna rolí s aristokratkou, čímž si chtějí polepšit, jim zajistí pouze špatný konec.

[650] Samy od sebe pomáhají hrdinům pouze zakleté princezny (Skinnhúfa a Vargeisa) nebo Hlaðgerd, kterou je ovšem problematické zařadit mezi nadpřirozené postavy, vzhledem k její kráse, lidskému otci a svatbě s králem. Viz část 4.3. Žena krásná.

[651] Výjimkou je Lúða v Sáze o Hjálmþérovi a Qlvim, kterou král nejdříve vnímá jako opojně krásnou, později se ale vyjeví její pýcha a panovačnost (kategorie č. 9) a Hjálmþérovi již připadá škaredá (kategorie č. 4).

a jsou ságou hodnoceny negativně. Konkrétně se jedná zejména o obdarovávání hrdinů magickými předměty, případně prokletí jejich protivníků, nebo naopak hrdinů samotných.

Nakonec se setkáme i s ženami, které nijak mužské hrdiny, a vlastně nikoho nepodporují a svůj život si přizpůsobují podle svých vlastních tužeb a přání. Jsou zařazeny do kategorie Žena svá vlastní. I když je takové konání zřejmě již na samé hranici přípustného, neboť při konfliktu ženské postavy s hrdinou dojde k velmi napjaté a nebezpečné situaci,[652] přesto zde jednoznačně vidíme ženy, jednající jednoduše pro sebe samé a jsoucí samy sebou. Kategorie Žena svá vlastní představuje výjimku, neboť je jedinou pozitivně hodnocenou kategorií, spojenou s nezávislostí; další tři kategorie žen, snažících se jednat samostatně, ženy pyšné a panovačné, děsivé a nebezpečné a čarodějky (v její nezávislé části),[653] jsou hodnoceny negativně a zároveň nejsou trvalé – žena je vždy zkrocena a podrobena. Trvalé kategorie (ze kterých se již ženy až do konce ságy nepřesouvají do jiných, a představují tedy vzorec chování akceptovatelný společností) tak tvoří pouze Žena svá, Žena zachránkyně a nápomocná, a ústřední kategorie Žena prozíravá a obětavá, jež mohou doprovázet vlastnosti moudrosti (kategorie č. 10) a krásy (kategorie č. 3).

Postavy aristokratek, které přestoupí společenské normy jednáním v oblasti vyhrazené mužům, tedy některých panenských královen, jsou pak výjimečné v tom, že během vyprávění fluktuují mezi kategoriemi Žena prozíravá a obětavá a Žena pyšná a panovačná, a dokonce Žena děsivá a nebezpečná. Snad jim to částečně umožňuje jejich aristokratický původ a také velmi obsáhlý popis jejich krásy na začátku ságy, který je tak zřejmě před „propadnutím se“ do světa příšer v očích publika ochraňuje. Zároveň ale představují i psychologicky komplexnější osobnosti, než ostatní postavy: snaží se dobře plnit své povinnosti vládce, přičemž se musí vypořádávat se znevýhodněním, které jakožto ženy mají (neustálé obtěžování nápadníky, připomínající všem jejich ženskost, a tudíž zpochybňující jejich kompetentnost k vládnutí[654] a také nemožnost samy se účastnit boje[655]), ale nejsou přitom tak pacifické jako ostatní ženy v kategorii Žena prozíravá a obětavá: mají svou hrdost a dokážou ukázat svůj hněv, když mužské hrdiny ztrestají, a to i opakovaně. Zároveň se ale neustále snaží dostát své roli vládkyň i matek. Nakonec se smíří i s nutností manželství a se svou abdikací, a vždy tak i v nesnázích prozíravě najdou optimální řešení.

Je ale možné, že postavy z ústřední kategorie sice svou prozíravostí, obětavostí a pacifičností představovaly ideální ženu – aristokratku, která by jistě dobře plnila roli výměnného artiklu mezi muži,[656] avšak jejich uspokojivost jakožto partnerek ve vztahu mohla být diskutabilní, protože sexuální vztahy hrdinů s obryněmi nejsou nikterak výjimečné. Obryně tak byly kroceny

[652] Viz část 4.12. Žena svá vlastní.

[653] Část kategorie Žena čarodějka, která je hodnocena pozitivně, nepovažuji za vykazující nezávislost – ženy zde buďto ochraňují hrdiny, nebo samy sebe. Ve druhém případě ale vždy jednají prozíravě a obětavě (kategorie č. 11), tedy chrání se, jen aby později mohly splnit svůj úkol ve formě pomoci hrdinům, a ne nezávisle pro své vlastní cíle.

[654] Jak jsem argumentovala v části 4.6. Žena zkrocená a podrobená, pohlavním stykem nebo manželstvím si muž ženu podroboval, což se s rolí svrchovaného panovníka neslučuje. Vzhledem k panenským královnám jakožto ženám pak tato hrozba byla neustále přítomna.

[655] Panenské královny samy ve zbrani zpravidla nebojují. Viz Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 113.

[656] Viz Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 9.

a podrobovány, ale po svém podrobení představovaly žádoucí milostné partnerky, a někdy dokonce i nejlepší přítelkyně.[657]

[657] Viz Mána v Sáze o Sǫrlim Silném, zmiňována v části 4.7. Žena zachránkyně a nápomocná.

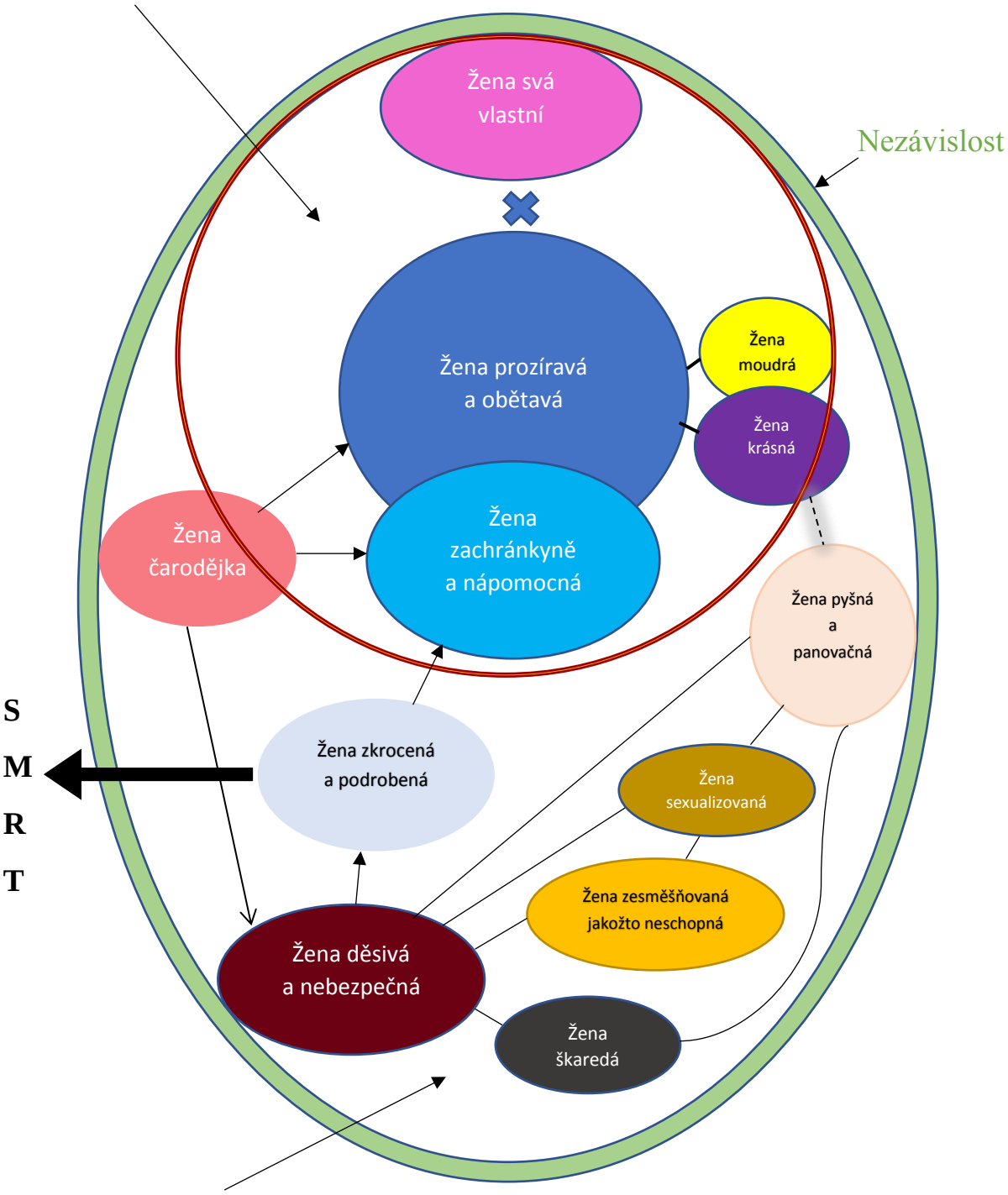

Diagram 5-1 Grafické znázornění tematizování žen v analyzovaných lživých ságách

5.2. Jsou ve vybraných lživých ságách kladně hodnoceny pouze ženy, napomáhající svým jednáním mužskému hrdinovi?

Ve mnou analyzovaných ságách se setkáváme se ženami, které se mužům postaví a bojují s nimi, ale jsou vždy podrobeny, nebo zabity, přičemž se ve velké většině případů jedná o obryně. Vzhledem k negativnímu hodnocení jejich jednání v sáze takovéto scény jen těžko mohou nabourávat mužskou dominaci, jak uvádí Helga Kress.[658] Podrobené ženy, pomáhající hrdinům, jsou pak již hodnoceny pozitivně, a ideálem je vznešená aristokratka, všemožně se snažící o hrdinův prospěch. Typickými kladnými postavami v ságách tedy skutečně jsou ženy, napomáhající svým jednáním mužskému hrdinovi, a ženy, projevující snahu o autonomii a následování svých vlastních přání, jsou až na výjimky hodnoceny negativně, a jsou ve svých snahách usměrněny, což je v souladu s tvrzením Jóhanny Katrín Friðriksdóttir.[659] Na druhou stranu se setkáme i se ženami, následujícími opravdu jen svá vlastní přání a projevující ve svém konání značnou nezávislost.[660] Jsou to ovšem opravdu spíše výjimky a ve mnou analyzovaných ságách tak rozhodně nepředstavují typické ženské postavy. Přesto je jejich existence velmi důležitá, neboť přispívají ke komplexnějšímu obrazu pojetí žen ve lživých ságách, a staroseverských ságách vůbec a ukazují mylnost předpokladu nemožnosti ženských postav v následování jen svých vlastních zájmů. Zároveň je možné, že i ve své době byly prostřednictvím takových postav zkoumány, a dokonce rozšiřovány hranice genderových rolí, k čemuž mohly stejně tak napomáhat i další postavy (duševně) neobyčejně silných a schopných žen, a to i přes svou výlučnou podporu mužských hrdinů.[661]

Tvrzení Jóhanny Katrín Friðriksdóttir, že pozitivně hodnocené ženy musí své schopnosti využívat pouze ku prospěchu mužských hrdinů, a nikoli svému vlastnímu,[662] tak bez výjimky rozhodně neplatí: v některých případech ženy mohou sledovat jen své vlastní zájmy, aniž by byly ve vyprávění negativně hodnoceny, a výjimečně tak mohou jednat i od začátku ságy až do konce.

5.3. Jaký vztah žen a mužů reflektují sexuální scény?

Ve mnou analyzovaných ságách se vyskytují scény, kde jsou ženské postavy – obryně stavěny do role sexuálních objektů, a je s opovržením zdůrazňována jejich nevázaná sexualita odhalenými genitáliemi a vyzývavým oblečením.[663] Dále se setkáme s popisy znásilnění panenské královny postavami nízkého sociálního statusu a příšerami.[664] Takové scény jednoznačně reflektují nadřazenou roli mužů, přičemž ženám je přisouzena naprosto pasivní pozice. Zároveň zde ale jsou tři sexuální scény, kde násilí ani opovrhování nefiguruje, a i pozice zúčastněných postav se zdá být naprosto vyrovnaná.[665] Iniciativa k sexuálnímu styku sice přijde

[658] Kress, Taming the Shrew, s. 91.
[659] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 28-29.
[660] Viz část 4.12. Žena svá vlastní.
[661] Viz panenská královna Pornbjǫrg v části 4.7. Žena zachránkyně a nápomocná.
[662] Friðriksdóttir, *Women In Old Norse Literature*, s. 28-29.
[663] Viz část 4.1. Žena sexualizovaná.
[664] Viz část 4.6. Žena zkrocená a podrobená.
[665] Viz část 4.12. Žena svá vlastní.

ze strany mužského hrdiny, a dívky jen souhlasí. Mohly bychom tak zde samozřejmě spatřovat typickou pozitivně hodnocenou roli žen v ságách, kdy podporují mužského hrdinu a podřizují se mu, což jistě nadřazenost mužů, a tedy patriarchální světonázor, jak uvádí Aðalheiður Guðmundsdóttir,[666] reflektuje. Při důkladné analýze textu ale zjistíme, že dívky v těchto scénách jednají jakožto rovnocenné partnerky, a ani mužský hrdina se nechová nijak dominantně. Jedna z dívek, chalupníkova dcera, pak dokonce „byla tu nahoře, tu vespod,“[667] což bylo ve své době zapovězeno jako metafora převráceného sociálního řádu, kde jsou ženy nadřazené mužům.[668] Zmíněné scény, a zvláště tato poslední, tak patriarchální světonázor rozhodně nereflektovaly.

Ve mnou analyzovaných ságách se setkáváme jak se sexuálními scénami, stavějícími ženy do podřízené, a v případě obryň až opovrhované pozice, tak i se zobrazováním žen jakožto rovnocenných partnerek mužů, provozujících milostné hrátky jen pro své vlastní potěšení.

5.4. Závěr

V této práci jsem se snažila najít odpověď především na otázku, jaké je pojetí žen v žánru lživých ság. Zjistila jsem, že zobrazování ženských postav zde evidentně sleduje zřetelná pravidla, která jsem popsala: Ideálem ženských postav jsou aristokratky, aktivně se snažící o smír a prospěch mužských hrdinů v linii společenského očekávání, a tomu přinášejí nemalé oběti ve formě vlastní autonomie a osobních preferencí. Typicky jsou popisovány jakožto krásné a moudré, což jsou atributy, které svědčí o ušlechtilosti postavy. Moudrost ale také může přerůst v pýchu, a tím dojde k vystoupení z role prozíravé a obětavé ženy. Takové postavy pak začnou jednat v oblasti vyhrazené pouze mužům, a musejí být hrdiny zkroceny a usměrněny do jim příslušné role, tedy prozíravých a obětavých žen. Krása pak může někdy také být jen zdánlivá, neboť je pouze předstírána příšerou, vystupující jako aristokratka; krutý konec ji ovšem nemine. Výjimečně, a pokud zásadně neohrožují mužské hrdiny, se ale aristokratky mohou těšit i nemalé autonomii a životu zcela nezávislém na mužích. Není to však jejich obvyklá role a z děje vyprávění je možné usuzovat, že se takové jednání pohybuje již na samých hranicích přípustného, což se projeví, když dojde ke konfliktu s hrdinou. Ženě je tak dovoleno jednat pouze v rámci jasně vymezených hranic a jejich překročení není ponecháno bez potrestání a nápravy.

Na druhé straně jsou to pak obryně, ztělesňující různá tabuizovaná chování, touhy a úzkosti. Hrdinům jsou nebezpečné, a představují tak výzvu schopnostem hrdiny, neboť je musí zkrotit, a to buďto zabitím, nebo jejich podrobením, kdy mu pak začnou být nápomocny. Do té doby jsou ale vždy negativně hodnoceny, neboť místo podporování hrdinů se snaží jen o své vlastní cíle. Přitom jsou zobrazovány jako hloupé a neschopné jich dosáhnout, a tím zesměšňovány, nebo je zdůrazňována jejich nevázaná sexualita popisováním jejich odhalených genitálií a vyzývavého oblečení. Pokud v této fázi figurují jako potenciální sexuální partnerky hrdinů, je

[666] Guðmundsdóttir, How Do You Know, s. 201.
[667] *Sága o Völsunzích a jiné ságy*, s. 210.
[668] Bagerius, Romance and Violence, s. 89.

zdůrazňována jejich škaredost. Když ale v případě obryň dojde k jejich zkrocení a podrobení hrdiny, milostné vztahy s nimi nejsou nijak neobvyklé.

Obyčejné ženy, ne-aristokratky, buď samy od sebe pomáhají hrdinům a zároveň respektují svůj sociální status a nesnaží se o vyšší, než je jim příslušný, nebo je čeká negativní hodnocení a někdy i neúprosná eliminace. Sociální původ tak představuje zásadní faktor, předurčující hodnocení jednání postavy z hlediska ságy. Obyčejné ženy také mohou pomoci hrdinům tím, že proklejí jejich protivníky. Napříč všemi sociálními kategoriemi se pak bohatě vyskytuje obdarovávání hrdinů magickými předměty, které jim v jejich úkolech pomáhají.

Typickou rolí ženských postav ve mnou analyzovaných ságách je pomoc a podporování mužských hrdinů,[669] ale můžeme se setkat i se ženami, které svobodně sledují jen své vlastní zájmy a nejsou přitom negativně hodnoceny. Sexuální scény pak často reflektují podřízenou pozici žen, a jsou i znevažující, ale v některých jsou naopak ženy zobrazovány jako rovnocenné partnerky mužských hrdinů, které si milostné hry svobodně užívají.

[669] Ve shodě se zjištěním Jóhanny Katrín Friðriksdóttir, viz Friðriksdóttir, Ideology and Identity, s. 118.

Bibliografie

Primární

Lživé ságy starého severu. Přeložili Starý, J. aj. Praha: Herrmann & synové, 2015. ISBN 978-80-8754-41-3

Sága o Völsunzích a jiné ságy o severském dávnověku. Přeložily Kadečková, H. a Dudková, V. Praha: Argo, 2011. ISBN 978-80-257-0400-4

Sekundární

Arnórsdóttir, Agnes S. *Property and Virginity: The Christianization of Marriage in Medieval Iceland 1200-1400*. Århus N: Aarhus, 2010. ISBN 978-87-7934-205-7

Bagerius, H. Romance and Violence: Aristocratic Sexuality in Late Medieval Iceland. *Mirator*, 2013, roč. 14, č. 2, s. 79-96.

Barraclough, E. L. *Beyond the Northlands: Viking Voyages and the Old Norse sagas*. Oxford: Oxford University, 2016. ISBN 978-0-19-870124-8

Bauman, R. Performance and Honor in 13th-Century Iceland. *The Journal of American Folklore*, 1986, roč. 99, č. 392, s. 131-150.

Borovsky, Z. Never in Public: Women and Performance in Old Norse Literature. *Journal of American Folklore*, 1999, roč. 112, č. 443, s. 6-39.

Clark, D. *Gender, Violence, and the Past in Eda and Saga*. Oxford: Oxford University, 2012. ISBN 978-0-19-965430-7

Clover, C. J. Maiden Warriors and Other Sons. *The Journal of English and Germanic Philology*, 1986, roč. 85, č. 1, s. 35-49.

Clover, C. J. Regardless of sex: Men, Women, and Power in Early Nothern Europe. *Representations*, 1993, roč. 44, s. 1-28.

Doová, L. „*Odějme Tóra v nevěsty úbor!*“ O genderových stereotypech severské společnosti v době Vikingské éry. *Theatrum historiae*, 2009, roč. 5, s. 201-214.

Friðriksdóttir, Jóhanna K. *Women In Old Norse Literature: Bodies, Words, and Power*. New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2013. ISBN 978-0-230-12042-6

Friðriksdóttir, Jóhanna K. Ideology and Identity in Late Medieval Northwest Iceland. A Study of AM 152 fol. *Gripla*, 2014, roč. 25, s. 87-128.

Friðriksdóttir, Jóhanna K. Women's Weapons: A Re-Evaluation of Magic in the Íslendingasögur. *Scandinavian Studies*, 2009, roč. 81, č. 4, s. 409-433.

Friðriksdóttir, Jóhanna K. Gender, Humor, and Power in old Norse-Islandic Literature. In: Foka, A & Liliequist, J. (ed.) *Laughter, Humor, and the (Un)Making of Gender: Historical and Cultural Perspectives*. New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2015. ISBN 978-1-137-46365-4

Gallo, L. L. The Giantess as Foster-Mother in Old Norse Literature. *Scandinavian Studies*, 2006, roč. 78, s. 1-20.

Gravdal, K. Chrétien de Troyes, Gratian, and the Medieval Romance of Sexual Violence. *Signs*, 1992, roč. 17, č. 3, s. 558-585.

Guðmundsdóttir, Aðalheiður. "How Do You Know if it is Love or Lust?" On Gender, Status, and Violence in Old Norse Literature. *Interfaces*, 2016, s. 189-209.

Guðmundsdóttir, Aðalheiður. The Narrative Role of Magic in the Fornaldarsögur. *ARV*, 2015, roč. 70, s. 39-56.

Jacobs, M. A. Hon stoð ok starði: Vision, Love, and Gender in *Gunnlaugs saga ormstungu*. *Scandinavian Studies*, 2014, roč. 86, č. 2, s. 148-168.

Jacobs, M. A. "Undir ilmöndum laufum ok nýsprungnum blómstrum": Sensual Pleasure in Old Norse Arthurian Romance. *Scandinavian Studies*, 2015, roč. 87, č. 1, s. 107-128.

Jakobsson, Ármann. Beast and Man: Realism and the Occult in *Egils saga*. *Scandinavin Studies*, 2011, roč. 83, č. 1, s. 29-44.

Jakobsson, Ármann. The Taxonomy of the Non-existent: Some Medieval Icelandic Concepts of the Paranormal. *Fabula*, 2013, roč. 54, s. 199-213.

Jochens, J. *Women in Old Norse Society*. New York: Cornell University, 1995. ISBN 0-8014-8520-7

Jochens, J. Before the Male Gaze: The Absence of the Female Body in Old Norse. In: Salisbury, J. (ed.) *Sex in the Middle Ages: A Book of Essays*. New York: Garland, 1991, s. 3-29. ISBN 978-0824057644

Jochens, J. Old Norse Sources on Women. In: Rosenthal, J. (ed.) *Medieval Women and the Sources of Medieval History*. London: University of Georgia, 1990, s. 155-188. ISBN 978-0820312266

Kress, H. Taming the Shrew: The Rise of Patriarchy and the Subordination of the Feminine in Old Norse Literature. In: Anderson, Sarah M. a Swenson, Karen. (ed.) *Cold Counsel: women in Old Norse literature and mythology: a collection of essays*. New York: Routledge, 2002, s. 81-92. ISBN 978-0815319665

Lživé ságy starého severu. Přeložili Starý, J. aj. Praha: Herrmann & synové, 2015. ISBN 978-80-87054-41-3

Magnúsdóttir, Auður G. Women and Sexual Politics. In: Brink, S. a Price, N. (ed.) *The Viking World*, London and New York: Routledge, 2011, s. 40-48. 978-0415692625

McNamara, J. N. The Herrenfrage: The Restructuring of the Gender System, 1050-1150. In: Lees, C. L. (ed.) *Medieval Masculinities: Regarding Men in the Middle Ages*. Minneapolis: University of Minnesota, 1994, s. 3-29. ISBN 0-8166-2426-7

Plavjaniková, M. *Pojetí ženy ve vybraných islandských rodových ságách*. Praha, 2014. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta Humanitních studií. Vedoucí práce Marie Novotná.

Podolská, M. *Riddarasǫgur: the Change of the Old Norse Concept of Saga?* Praha, 2014. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří Starý.

Renzetti, C. M. a Curran, D. J. *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0525-2

Self, K. M. The Valkyrie`s Gender: Old Norse Shield-Maidens and Valkyries as a Third Gender. *Feminist Formations*, 2014, roč. 26, č. 1, s. 143-172.

Schulz, K. *Riesen: Von Wissenshütern und Wildnisbewohnern in Edda und Saga*. Heidelberg: Winter, 2004. ISBN 3-8253-1570-3

Staroislandské ságy. Přeložil Heger, L. Brno: Garamond, 2015. ISBN 978-80-7407-284-0

Strauss, A. & Corbinová, J. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X

Van Deusen, N. M. Sworn Sisterhood? On the (Near-) Absence of Female Friendship from the *Íslendingasogur*. *Scandinavian Studies*, 2014, roč. 86, č. 1, s. 52-71.

Vitz, E. B. Rereading rape in medieval literature: Literary, historical, and theoretical reflections. *Romantic Review*, 1997, roč. 88, č. 1, s. 1-26.

Waugh, R. Misogyny, women's language, and love-language. *Scandinavian Studies*, 1998, roč. 70, č. 2, s. 151-194.